

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «КИЄВО-МОГИЛЯНСЬКА
АКАДЕМІЯ»

Факультет соціальних наук та соціальних технологій

Магістерська програма «Політологія»

НЕСТАБІЛЬНИЙ МИР У БРИТАНСЬКО-ІРЛАНДСЬКИХ
ВІДНОСИНАХ: БРЕКСІТ ЯК НОВИЙ ВИКЛИК

дипломна робота

на здобуття академічного звання магістра політології
студентки Кузьменко Дарини Олександрівни

Науковий керівник:

Доцент, кандидат політичних наук,

Зубрицька Л.Й.

Рецензент:

Доцент кафедри державного управління

Філософського факультету Київського

Національного університету імені Тараса Шевченка

Доктор наук з державного управління, доцент

Зубчик О.А.

Робота допущена до захисту в ДЕК рішенням кафедри політології

протокол №__ від _____ 2020 р.

Завідувач кафедри _____

Київ – 2020 р.

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПОЯСНЕННЯ КОНФЛІКТУ В ПІВНІЧНІЙ ІРЛАНДІЇ	8
1.1 Історичний екскурс в розвиток британсько-ірландських відносин.....	8
1.2 Теорія потреб Дж. Бертона: ідентичність як базова потреба людини..	13
1.3 Теорія етнічних та релігійних конфліктів: формування груп ворогів та союзників	20
1.4 Концепція територіальності Дж. Васкеса	25
1.5 Конфлікт в Північній Ірландії з точки зору втілення політик: від «реальної політики» до інтеграції	37
РОЗДІЛ II. ФАКТОРИ ВПЛИВУ НА КОНФЛІКТ У ПІВНІЧНІЙ ІРЛАНДІЇ	53
2.1 Етнічний та релігійний фактори в Північній Ірландії.....	53
2.2 Територіальний фактор: ольстерська проблема та питання кордону ..	62
2.3 Політичний фактор: інтеграція спільнот	68
РОЗДІЛ III. БРЕКСІТ ЯК НОВИЙ ВИКЛИК ТА ФАКТОР ВПЛИВУ НА КОНФЛІКТНІСТЬ БРИТАНСЬКО-ІРЛАНДСЬКИХ ВІДНОСИН	84
3.1 Обґрунтування Брексіту як виклику 21 ст. та як фактору впливу на конфліктність британсько-ірландських відносин	84
3.2 Прогнозування наслідків для Північної Ірландії у зв'язку з виходом Британії з ЄС	92
ВИСНОВКИ	100
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ	107
ДОДАТКИ	124
АНОТАЦІЯ	147

ВСТУП

Актуальність теми полягає у тому, що Брексіт стає новим викликом на шляху до стабільності мирних відносин між Британією та Ірландією. Референдум щодо виходу Великобританії зі складу ЄС 2016 року став випробуванням для британсько-ірландських відносин, оскільки питання відновлення активної фази конфлікту у зв'язку з можливим економічним розділенням острова посередництвом кордону знову набуло актуальності.

З часів підписання Белфастської угоди 1998 року озброєний конфлікт між державами було припинено. Белфастську угоду або Угоду Страсної п'ятниці, як її ще називають, вважають теоретичним та логічним завершенням періоду британсько-ірландських відносин, відомих як Смута, що тривав від кінця 1960-их років. Цей період відомий особливо активною, жорстокою та інтенсивною фазою протистояння обох сторін. Проте, на практиці конфлікт між спільнотами триває, а напруження можна спостерігати й досі, хоча і не в активній його фазі.

Так, за словами ірландського журналіста Дена Кінана процес відновлення суспільства після закінчення конфлікту досі не завершено, адже й досі існують збройні угруповання, досі відбуваються вбивства на політичному підґрунті, досі в містах Північної Ірландії стоять стіни «миру», що відділяють райони католиків від районів протестантів¹.

Проблема Брексіту як загрози британсько-ірландським відносинам на сучасному етапі їх розвитку потребує наукового розгляду та набуває як теоретичного, так і практичного характеру. Суперечність проблеми полягає в нестабільності, незавершеності миру в британсько-ірландських відносинах від Белфастської угоди 1998 року та дестабілізуючому впливу Брексіту. Актуальність науково-дослідницької роботи підтверджується також

---

¹ Толокольнікова К. Журналіст Ден Кінан про конфлікт у Північній Ірландії: «Ми не вживали термінів «терорист» чи «борець за свободу» [Електронний ресурс] / Катерина Толокольнікова // Media Sapiens. – 2016. – Режим доступу до ресурсу: <https://ms.detector.media/profstandarti/post/16733/2016-06-07-zhurnalist-den-kinan-pro-konflikt-u-pivnichnii-irlandii-mi-ne-vzhivali-terminiv-terorist-chi-borets-za-svobodu/> (дата звернення 03.06.2020 р.). – Назва з екрана.

розробкою сценаріїв наслідків виходу Великобританії з ЄС для Північної Ірландії з урахуванням тенденцій в медіа.

Мета науково-дослідницької роботи полягає у дослідженні Брекситу як виклику для британсько-ірландських відносин, що матиме вплив на різні сфери відносин.

Досягнення поставленої мети передбачає виконання таких **завдань**:

- Простежити історичний перебіг подій конфлікту в Північній Ірландії від початку 20 століття;
- З'ясувати теоретичні засади конфлікту в Північній Ірландії та рівні конфлікту для їх розгляду;
- Встановити причини конфлікту на індивідуальному рівні;
- Вивчити причини формування груп ворогів та союзників на організаційно-груповому та суспільному рівнях конфлікту;
- Пояснити причинність територіальності на суспільному та міжнародному рівнях;
- Розглянути політичні аспекти конфлікту на суспільному та міжнародному рівнях;
- Означити сегменти суспільства в Північній Ірландії та дослідити етнічний та релігійний фактор конфлікту в Північній Ірландії: для цього проаналізувати головні документи в британсько-ірландських відносинах від початку Смути на предмет врахування етнічного та релігійного факторів, відмінності в ідентичностях спільнот;
- Окреслити територіальний фактор конфлікту: проаналізувати та аргументувати ольстерську проблему як диспут щодо території; зазначити етапи становлення проблеми;
- Розглянути політичний фактор: сформулювати групи головних політичних акторів у конфлікті в Північній Ірландії; описати основні ідеологічні відмінності провідних політичних сил на території Ольстеру;

- Обґрунтувати Брексіт як виклик 21 століття та як новий фактор впливу на британсько-ірландські відносини;
- Розробити сценарії наслідків виходу Великобританії з ЄС для Північної Ірландії з урахуванням тенденцій в медіа.

Об'єктом дослідження кваліфікаційної роботи є британсько-ірландські відносини у політичній площині.

Предметом дослідження виступає загострення конфліктності британсько-ірландських відносин у зв'язку з фактором Брексіту.

Методологія дослідження охоплює такі рівні:

Теорії: У науково-дослідницькій роботі застосовано теорії конфліктів для пояснення теоретичних засад довготривалого конфлікту в Північній Ірландії. Використано, зокрема, такі теорії: теорію людських потреб Дж. Бертона, концепцію ідентичності, теорію етнічних та релігійних конфліктів, концепцію територіальності Дж. Васкеса, теорію політичних конфліктів.

Методи: Для аналізу факторів конфлікту в Північній Ірландії використано історичний метод (для простеження історичного перебігу подій), метод порівняння (для аналізу актуальності обраних факторів конфлікту на сучасному етапі розвитку британсько-ірландських відносин; для порівняння спадання/зростання ролі релігії та етнічності як факторів конфлікту в Північній Ірландії в 20 та 21 ст.), метод аналізу даних (для опрацювання статистики та графіків щодо кількості загиблих у різні періоди конфлікту з метою визначення спадання активної фази конфлікту після підписання Белфастської угоди 1998 р., а також для порівняння та опрацювання даних щодо кількості жертв від групи націоналістів та юніоністів), системний метод (для розгляду конфлікту в Північній Ірландії як складної системи з високим рівнем хаосу та нестабільності), кейс-стаді (як емпіричний метод обробки та узагальнення матеріалу щодо конфлікту в Північній Ірландії), а також використано елементи структурно-

функціонального методу (для з'ясування функцій факторів конфлікту та окремих правових документів).

Джерельну базу наукової роботи складають теоретичні напрацювання вчених щодо теорії людських потреб (зокрема, розглянуто працю щодо потреб людини за Дж. Бертоном, наведено ієрархію потреб людини за А. Маслоу, встановлено взаємозв'язок між потребами та політичною системою завдяки науковим працям Д. Істона, наведено пояснення В. Морогіна, Т. Саніної, І. Данилюка ідентичності як потреби), теорії етнічних та релігійних конфліктів (використано наукові напрацювання Ф. Каселлі, К Рупезінге, Дж. Естебана, П. Ньюмана), концепції територіальності (пояснено на основі робіт дослідників територіальності Дж. Васкеса, П. Хута, Д. Картера, П. Сенеси, Д. Ньюмана, Д. Міллера, Д. Джонсона) та політичних конфліктів (пояснення базуються на роботах П. Сенеси, Д. Сандоле, Дж. Беу, М. Бассіоуні, Дж. Монтвіля, Б. О'Лірі, Дж. Макевой, П. Норріс, М. Гордієнко, І. Баркалової, Беренди, К. Хайвард). У дипломній роботі було проаналізовано нормативно-правові акти та договори: (1) Саннінгдейльську угоду 1973 р.; (2) Доповідь Хаагеррап 1984 р.; (3) Англо-ірландську угоду 1985 р.; (4) Белфастську угоду 1998 р. Робота містить ряд сучасних напрацювань щодо взаємозв'язку Брекситу та погіршення відносин Британії та Ірландії, а також впливу виходу Великобританії з ЄС на Північну Ірландію (К. Хайвард, Е. Таннам, Б. Розамонд, Д. Біррелл, А. Аплебаум, Дж. О'Бреннан, Дж. Стівенсон, М. Мерфі, Дж. Тодд, М. Браніф). Для дипломної роботи використано також чимало матеріалів ЗМІ (BBC, RadioSvoboda, The Irish Times та інші видання Ірландії), а також опрацьовано таблиці та графіки (використано інформацію з Упсальської Програми збору даних про конфлікти, таблиці щодо конфлікту в Північній Ірландії CAIN, дані перепису населення Ірландії тощо).

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, Розділу I (містить п'ять підрозділів), Розділу II (складається з трьох підрозділів), Розділу III (охоплює два підрозділи), висновків до кожного розділу та загальних висновків, списку використаних джерел та літератури,

додатків та анотації. Список використаних джерел та літератури складає 136 найменувань українською, російською, англійською мовами. Основний обсяг роботи складає 104 сторінки. Загальний обсяг роботи складає 148 сторінок, з них 22 сторінки додатків.

РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПОЯСНЕННЯ КОНФЛІКТУ В ПІВНІЧНІЙ ІРЛАНДІЇ

1.1 Історичний екскурс в розвиток британсько-ірландських відносин

З історичної точки зору британсько-ірландські відносини були конфліктними протягом багатьох століть. Ця робота має на меті розглянути Брексіт як виклик 21 ст. та як фактор впливу на відновлення активної фази конфлікту (період Смути від кінця 1960-их до 1998 року), а тому в підрозділі 1.1 подано огляд найбільш актуальних подій розвитку британсько-ірландських конфліктних відносин від початку 20 ст. до Белфастської угоди.

Початком конфлікту можна вважати події Великоднього повстання 1916 року в Дубліні, коли Патрік Пірс, ірландський революціонер та один з лідерів повстання, проголосив Ірландську Республіку, за чим послідувало переслідування 15-ьох лідерів повстання² та придушення повстання британською армією з 16 тис солдатів³. Так починається сучасна історія британсько-ірландських відносин. 6 грудня 1921 року Англо-ірландським договором після війни за незалежність Ірландії було створено два уряди в Ірландії: одному підпорядковувались 6 північних кантонів з центром у Белфасті, а іншому – 26 інших кантонів з центром у Дубліні. Договір поклав край війні за незалежність – Ірландія стала незалежною від Британії, проте населення лишилось невдоволеним результатом договору, оскільки ірландські націоналісти прагнули об'єднати Ірландію під єдиним урядом, а юніоністи Північної Ірландії хотіли повернути довоєнний політичний поділ, коли Британія керувала Ірландією з Вестмінстера (Детальну мапу поділу Ірландії та розподіл населення за та проти ратифікації Англо-ірландського договору можна подивитися в Додатку 1). У той час ірландське питання

---

² Biletz F. Historical dictionary of Ireland. / Frank A. Biletz. – Lanham: Scarecrow Press, Inc., 2014. – P. xliii.

³ Чижов О. 10 важливих фактів про Ірландську Республіканську Армію [Електронний ресурс] / Олександр Чижов // WAS.media – Режим доступу до ресурсу: <https://was.media/microformats/10-vazhlihiv-faktiv-pro-ira/> (дата звернення 03.06.2020 р.). – Назва з екрана.

здіймало багато уваги в британському просторі, тому Британія вважала розділення Ірландії посередництвом створення трьох центрів влади (Белфаст, Дублін та Лондон) доречним рішенням⁴. Проте, як показує історія, 6 кантонів – 6 північно-східних графств Ольстера – стали скринькою Пандори, що відкрила ольстерську проблему в британсько-ірландських відносинах принаймні на ціле століття⁵.

Протягом 1919-1921 років жорстокість війни за незалежність Ірландії набирала обертів з обох сторін: активно діяли чорно-руді підрозділи британської армії, що намагалися придушити повстання ірландських католиків, які протестували проти дискримінації Британією католицького населення. У результаті протистоянь 21 листопада 1920 року збройне формування ІРА відкрило вогонь по британських агентах, внаслідок якого загинуло 11 чоловік. Події ввійшли в історію під назвою «Кривава неділя»⁶. Передумовами створення ІРА вважають так само Великодне повстання⁷.

Ратифікація Англо-ірландського договору викликала дебати в ірландському парламенті. Коли 1922 року 64 голоси проти 57 голосів виступили за ратифікацію договору, це спричинило розкол у партії «Шинн Фейн» та ІРА на прихильників мирного завершення британсько-ірландського диспуту та тих, хто збирався боротись силою⁸. Опозицію договору налічувало близько 15 тис бійців ІРА, з решти – близько 7 тис осіб – було сформовано Національну Армію, що користувалась підтримкою британців. Вбивство Адамсона, генерала Національної Армії, бійцями ІРА вважається початком громадянської війни (1922-1923 рр.) в Ірландії, коли більша

---

⁴ O'Kane E. Britain, Ireland and Northern Ireland since 1980: The Totality of Relationships / Eamonn O'Kane. – New York/London: Routledge, 2012. – P. 1.

⁵ Александрович Л. Конфлікт в Північній Ірландії: Загрози Ескалації / Людмила Александрович. // Міжнародні відносини і туризм: сучасність та ретроспектива. – 2013. – №3. – С. 4.

⁶ Biletz F. Historical dictionary of Ireland. / Frank A. Biletz. – Lanham: Scarecrow Press, Inc., 2014. – P. xlv.

⁷ Чижов О. 10 важливих фактів про Ірландську Республіканську Армію [Електронний ресурс] / Олександр Чижов // WAS.media – Режим доступу до ресурсу: <https://was.media/microformats/10-vazhlyvih-faktiv-pro-ira/> (дата звернення 03.06.2020 р.). – Назва з екрана.

⁸ Голобородов К. В. Громадянська війна в Ірландії — частина Ірландської революції (1922–1923 рр.) / К. В. Голобородов // Історіосфера: матеріали Чотирнадцятої наукової конференції викладачів, здобувачів вищої освіти та молодих учених Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського. — Одеса : Університет Ушинського, 5–6 квітня 2019. — С. 144.

частина Ірландії опинилась під контролем ІРА⁹. Війна завершилась поразкою ірландських націоналістів. З огляду на кількість жертв¹⁰, громадянська війна в Ірландії стала трагедією, але разом з тим вона є важливим кроком в двосторонньому протистоянні, оскільки стала першим кроком на шляху до незалежності Ірландії¹¹.

Лише 1949 року Ірландія вийшла з Британської співдружності націй та здобула цілковиту незалежність. Католики на території Північної Ірландії сформували меншість в оточенні більшості протестантів¹². Відновлення конфлікту відбулось у 1960-их роках та тривало аж до підписання Белфастської угоди 1998 року. Цей період відомий в британсько-ірландських відносинах як Смута (англ. The Troubles). Зокрема, ІРА перейшла до тактики міської герильї та влаштувала теракти та жорстокі акції в Північній Ірландії¹³, а вшанування 50-тиріччя Пасхального Повстання 1966 року призвело до сутичок в Північній Ірландії. 1967 року у Белфасті засновано Асоціацію цивільних прав Північної Ірландії (NICRA), що у 60-70-их роках

---

⁹ Голобородов К. В. Громадянська війна в Ірландії — частина Ірландської революції (1922–1923 pp.) / К. В. Голобородов // Історіосфера: матеріали Чотирнадцятої наукової конференції викладачів, здобувачів вищої освіти та молодих учених Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського. — Одеса : Університет Ушинського, 5–6 квітня 2019. — С. 145.

¹⁰ Точна кількість загиблих упродовж конфліктів 1919-1924 pp. невідома, оскільки не було зафіксовано усі смерті та кількість загиблих зі сторони республіканців, в т.ч. немає підрахунків загиблого цивільного населення. На сьогодні існують локальні дослідження кількості загиблих по кантонах та певних територіях, де відбувались сутички. Дж. Дорні сумує дані різних локальних досліджень та називає приблизну кількість жертв громадянської війни в Ірландії – 4-5 тис загиблих. Dorney J. Casualties of the Irish Civil War in Dublin [Electronic resource] / John Dorney. – 2012. – Mode of access: World Wide Web: <https://www.theirishstory.com/2012/06/19/casualties-of-the-irish-civil-war-in-dublin/#.Xteu7TozbIV> (viewed on June 3, 2020). – Title from the screen.

¹¹ Голобородов К. В. Громадянська війна в Ірландії — частина Ірландської революції (1922–1923 pp.) / К. В. Голобородов // Історіосфера: матеріали Чотирнадцятої наукової конференції викладачів, здобувачів вищої освіти та молодих учених Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського. — Одеса : Університет Ушинського, 5–6 квітня 2019. — С. 148.

¹² Александрович Л. Конфлікт в Північній Ірландії: Загрози Ескалації / Людмила Александрович. // Міжнародні відносини і туризм: сучасність та ретроспектива. – 2013. – №3. – С. 4.
Станом на 2001 рік католики так само становили меншість (Див. мапу поширення католиків та протестантів у Північній Ірландії в Додатку 2), 2011 р. протестантське населення складало 48%, католицьке 45%, інші налічували 3%. Проте відсотковий розподіл змінився і є привід говорити про можливе формування католицької більшості на території Північної Ірландії. За даними перепису населення 2016 р. серед населення працездатного віку 44% католиків, 40% протестантів, 16% - інших. Gordon G. 'Catholic majority possible' in NI by 2021 [Electronic resource] / Gareth Gordon // BBC News. – 2018. – Mode of access: World Wide Web: <https://www.bbc.com/news/uk-northern-ireland-43823506> (viewed on June 3, 2020). – Title from the screen.

¹³ Чижов О. 10 важливих фактів про Ірландську Республіканську Армію [Електронний ресурс] / Олександр Чижов // WAS.media – Режим доступу до ресурсу: <https://was.media/microformats/10-vazhlih-faktiv-pro-ira/> (дата звернення 03.06.2020 р.). – Назва з екрана.

боролась проти дискримінації католиків в робочому та житловому секторах¹⁴. Цього ж року студенти заснували в Белфасті Народну Демократію (People's Demoscasy), а в місті Північної Ірландії Деррі відкрито Комітет з житлової політики для сприяння рівного доступу католиків та протестантів до житла¹⁵. У 1968-69-их роках пройшли повстання за цивільні права у Деррі та Белфасті, що були силою придушені британською стороною¹⁶. 30 січня 1972 року трапилася ще одна «Кривава неділя», коли було вбито 13 мирних протестуючих британськими парашутними загонами під час беззбройної мирної акції учасників протесту. Після цього слідує низка терористичних атак, організованих ІРА.

21 липня 1972 року Тимчасова Ірландська Республіканська Армія помстилась – стався теракт у Белфасті, відомий під назвою «Кривава п'ятниця» – було вбито 11 осіб¹⁷. Понад 20 вибухів бомб. 130 поранених.

21 листопада 1972 року ІРА підриває бомби в двох пабах у Бірмінгемі. Убито 21 особу. Поранено 182. 1972-ий рік стає найкривавішим з огляду на понад 500 постраждалих, серед яких більшість – цивільні особи.

27 серпня 1979 року ІРА вбиває 4 особи, серед яких кузин королеви Єлизавети II – Луїс Маунтбеттен¹⁸.

Приблизна оцінка жертв конфлікту у період Смути становить 3 500 осіб¹⁹. За даними офіційної статистики поліції Північної Ірландії, сумарна кількість постраждалих від республіканської група більша за кількість

---

¹⁴ Biletz F. Historical dictionary of Ireland. / Frank A. Biletz. – Lanham: Scarecrow Press, Inc., 2014. – P. 1.

¹⁵ У Белфасті, наприклад, люди купували житло, виходячи з релігії сусідів, що призводило до створення чітко окреслених районів католиків та протестантів. Так, групи проживали відокремлено в межах міста. Деякі райони були більш небезпечними, оскільки в них базувались прихильники ІРА, відтак смертність там була вища. Загалом за смертністю можна було також вказати, чи жили в певному районі католики, чи протестанти (Мапу розподілу католиків та протестантів за районами у Белфасті та смертність у відповідних регіонах можна подивитись у Додатку 3). Northern Ireland. Sectarian Violence during the 1981 Hunger Strike. [Electronic resource] – Mode of access: World Wide Web: <https://www.arcgis.com/apps/Cascade/index.html?appid=ffbe028153c64c9792436c8d1b5f80e5> (viewed on June 3, 2020). – Title from the screen.

¹⁶ Biletz F. Historical dictionary of Ireland. / Frank A. Biletz. – Lanham: Scarecrow Press, Inc., 2014. – P. li.

¹⁷ Там само, С. lii.

¹⁸ Irish Republican Army [Electronic resource] // HISTORY. – 2019. – Mode of access: World Wide Web: <https://www.history.com/topics/21st-century/irish-republican-army> (viewed on June 3, 2020). – Title from the screen.

¹⁹ The Northern Ireland Peace Process [Electronic resource] // The Council on Foreign Relations. – 2020. – Mode of access: World Wide Web: <https://www.cfr.org/background/northern-ireland-peace-process> (viewed on June 3, 2020). – Title from the screen.

постраждалих від групи лоялістів: 1833 проти 1588 у період з 1973 по 2017/2018 роки²⁰ (Див. Додаток 4).

Після підписання Англо-ірландської угоди 1985 року, згідно з якою обидві держави мали погоджувати правління в Північній Ірландії, теракти ІРА не припинилися. Великі терористичні акції припиняються лише з підписанням Белфастської угоди 1998 року²¹. Проте, згідно з офіційною статистикою поліції Північної Ірландії, хоча кількість загиблих у зв'язку з безпековою ситуацією в Північній Ірландії і зменшилася від 1998 року, до 2015 зафіксовані терористичні атаки менших масштабів та з меншою кількістю загиблих, ніж до 1998. Наприклад, у 2015 році зафіксовано 2 загиблих²² (Див. Додаток 5), а однією з останніх гучних справ Нової ІРА стало вбивство журналістки Лайри Маккі у місті Лондондері 18 квітня 2019 р. під час масових заворушень. Нова ІРІ взяла відповідальність за вбивство, зазначивши про відсутність наміру вбивати журналістку та пояснивши, що бійці цілились у сторону противника²³. Відтак, хоча і в менших масштабах, але протистояння ірландських католиків, що прагнуть возз'єднати Ірландію, та британських/північно-ірландських протестантів, що бачать північні території острова в складі Британії, досі триває.

---

²⁰ Table NI-SEC-11: Casualties (numbers) as a result of paramilitary 'punishment' attacks in Northern Ireland, 1973-2009 (Calendar Year), and 2010/11-2017/18 (Financial Year) [Electronic resource] // CAIN Web Service - Conflict and Politics in Northern Ireland – Mode of access: World Wide Web: <https://cain.ulster.ac.uk/ni/security.htm#death> (viewed on June 3, 2020). – Title from the screen.

²¹ Irish Republican Army [Electronic resource] // HISTORY. – 2019. – Mode of access: World Wide Web: <https://www.history.com/topics/21st-century/irish-republican-army> (viewed on June 3, 2020). – Title from the screen.

²² Table NI-SEC-11: Casualties (numbers) as a result of paramilitary 'punishment' attacks in Northern Ireland, 1973-2009 (Calendar Year), and 2010/11-2017/18 (Financial Year) [Electronic resource] // CAIN Web Service - Conflict and Politics in Northern Ireland – Mode of access: World Wide Web: <https://cain.ulster.ac.uk/ni/security.htm#death> (viewed on June 3, 2020). – Title from the screen.

²³ Голубов О. «Нова ІРА» взяла відповідальність за вбивство журналістки у Північній Ірландії [Електронний ресурс] / Олександр Голубов // Deutsche Welle. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.dw.com/uk/нова-іра-взяла-відповідальність-за-вбивство-журналістки-у-північній-ірландії/a-48447500> (дата звернення 03.06.2020 р.). – Назва з екрана.

1.2 Теорія потреб Дж. Бертона: ідентичність як базова потреба людини

Конфлікт в Північній Ірландії є комплексним та багаторівневим, оскільки він стосується: а) конфліктних відносин двох спільнот – загалом католиків та протестантів на території Північної Ірландії, а також транскордонних конфліктів між протестантським населенням Північної Ірландії та ірландцями, католицьким населенням Північної Ірландії та британцями; б) конфліктних відносин на рівні держав – Ірландії та Британії та провадження політики держав одна щодо одної; в) конфлікту в системі міжнародних відносин, що безпосередньо зачіпає інтереси ЄС та безпеку зовнішнього кордону. Ми виділяємо декілька рівнів конфлікту в Північній Ірландії, що підлягають аналізу в межах обраних теорій задля їх співвідношення у Розділі I з теоретичними причинами конфлікту між Великобританією та Ірландією, а також для подальшого співвідношення рівнів конфлікту та досліджуваних у Розділі II факторів впливу в конфлікті в Північній Ірландії:

- *індивідуальний* (встановлюємо причини конфліктів на цьому рівні через теорію людських потреб Дж. Бертона);
- *організаційно-груповий та суспільний* (досліджуємо причини конфліктів завдяки напрацюванням теорії етнічних та релігійних конфліктів, а також посередництвом теорій консоціалізму та інтеграції як політик, направлених на спільноти та суспільство),
- *міжнародний* (аналізуємо причини конфліктів на міжнародному рівні через концепт територіальності та інтеграції²⁴).

---

²⁴ Sandole D. A Comprehensive Mapping of Conflict and Conflict Resolution: A Three Pillar Approach / Dennis J. D. Sandole. // Peace and Conflict Studies. – 1998. – №5. – P. 5. Д. Сандоле називає такі рівні конфлікту: індивідуальний, суспільний, міжнародний, глобальний. У роботі «Violent Conflict in Northern Ireland: Complex Life at the Edge of Chaos Chaos, Complexity, and Conflict Resolution Theories» (2001, С. 2) В. Канінгем зазначає також і організаційно-груповий рівень як важливий для аналізу конфлікту в Північній Ірландії з огляду на існування багатьох воєнізованих формувань, діяльність політичних партій, суспільних організацій тощо, що є відносно однаково важливими та впливовими на рівні прийняття рішень, розвитку конфлікту та залагодження активної фази конфлікту. Відтак, організаційно-груповий рівень – це ланка між індивідуальним та суспільним рівнем, між індивідом та державою, нацією, згідно з аргументацією В.

Для аналізу причин конфліктів на базовому рівні – індивідуальному – необхідно розглянути теорію людських потреб, визначити основні потреби людини та їх зв'язок з політичною системою.

Теорія людських потреб Дж. Бертон пояснює виникнення конфлікту через незадоволення потреб людини. На думку Дж. Бертон, звідси виникають конфлікти як протести, якщо припустити, що існують потреби людини, які люди будь-якою ціною намагатимуться задовольнити. Наприклад, члени етнічної спільноти, що стикаються з дискримінацією на додачу до загрози ідентичності, схильні діяти різко та часом безрозсудно, або ж навіть вдаватись до терористичних методів та формувати збройні угруповання²⁵. Сторонами конфлікту можуть бути особи (індивіди), групи, організації, суспільства, регіони. Але саме індивіди є базовою одиницею для пояснення конфліктів, адже саме з них починається процес прийняття рішень, та вони є важливими гравцями на будь-якому рівні конфлікту²⁶: індивідуальному, організаційно-груповому, суспільному, міжнародному та глобальному²⁷.

У поясненнях до теорії Дж. Бертон зазначає, що внаслідок незадоволення людських потреб, насилля часто спрямоване не на тих, хто

Канінгема. Останній рівень, зазначений Д. Сандоле в роботі «A Comprehensive Mapping of Conflict and Conflict Resolution: A Three Pillar Approach» (1998, P. 15-16), глобально-екологічний, стосується світу як такого та впливу конфлікту на весь світ включно з екологією. Д. Сандоле трактує його, наприклад, як використання зброї масового ураження, хімічної, біологічної зброї тощо. Цей рівень не є актуальним для нашого дослідження, тому робота зосереджується на аналізі індивідуального, організаційно-групового, суспільного та міжнародного рівнів конфлікту в Північній Ірландії.

²⁵ Burton J. W. *Violence Explained: The Sources of Conflict, Violence and Crime and Their Prevention* / John Wear Burton. – Manchester and New York: Manchester University Press, 1997. – P. 34.

²⁶ Sandole D. *A Comprehensive Mapping of Conflict and Conflict Resolution: A Three Pillar Approach* / Dennis J. D. Sandole. // *Peace and Conflict Studies*. – 1998. – №5. – P. 5.

²⁷ Там само, С. 15. Д. Сандоле називає такі рівні конфлікту: індивідуальний, суспільний, міжнародний, глобальний. У роботі «Violent Conflict in Northern Ireland: Complex Life at the Edge of Chaos Chaos, Complexity, and Conflict Resolution Theories» (2001, P. 2) В. Канінгем зазначає також і організаційно-груповий рівень як важливий для аналізу конфлікту в Північній Ірландії з огляду на існування багатьох воєнізованих формувань, діяльність політичних партій, суспільних організацій тощо, що є відносно однаково важливими та впливовими на рівні прийняття рішень, розвитку конфлікту та залагодження активної фази конфлікту. Відтак, організаційно-груповий рівень – це ланка між індивідуальним та суспільним рівнем, між індивідом та державою, нацією, згідно з аргументацією В. Канінгема. Останній рівень, зазначений Д. Сандоле в роботі «A Comprehensive Mapping of Conflict and Conflict Resolution: A Three Pillar Approach» (1998, P. 15-16), глобально-екологічний, стосується світу як такого та впливу конфлікту на весь світ включно з екологією. Д. Сандоле трактує його, наприклад, як використання зброї масового ураження, хімічної, біологічної зброї тощо. Цей рівень не є актуальним для нашого дослідження, тому робота зосереджується на поясненнях індивідуального, організаційно-групового, суспільного та міжнародного рівнів як причин конфлікту в Північній Ірландії.

відповідальний за задоволення потреб людини (оскільки відповідальних важко досягти, як певну відокремлену еліту), а на членів спільноти, на інші меншини, етнічні групи. Теорія людських потреб акцентує увагу на відмінності узгоджуваних та неузгоджуваних потреб, диспутів та конфліктів. Відмінність полягає у тому, що узгоджувані потреби можна узгодити легально посередництвом перемов. Неузгоджувані ж не піддаються перемовам та потребують структурних змін шляхом зміни відношень та позицій конфлікуючих сторін²⁸. При цьому важливою особливістю потреб як таких є їхня універсальність, а саме притаманність як людині, так і тварині, а отже потреби не є поняттям культурним, властивим лише певній групі, а є натомість поняттям універсальним та загальним²⁹.

Існуюча ієрархія потреб людини за А. Маслоу ставить в основу фізіологічні потреби в їжі, воді, повітрі. За ними слідує інші рівні: рівень безпеки, любові, поваги, а також самоактуалізації³⁰. З часом А. Маслоу розширив ієрархію потреб: спершу до 5-ьох базових рівнів (біологічного, безпекового, соціального, оцінювального та когнітивного) вчений додав рівень естетичних потреб та рівень реалізації власного потенціалу, згодом – модель потреб включила і трансцендентні потреби, як от допомога іншим в самореалізації³¹.

За моделлю А. Маслоу, людина зосереджена на реалізації базових потреб у першу чергу, тобто задоволення потреб відбувається відповідно до зростання їх важливості. Якщо усі рівні потреб знаходяться в стані незадоволеності, а в організмі домінують психологічні потреби (розвиток

---

²⁸ Burton J. W. *Violence Explained: The Sources of Conflict, Violence and Crime and Their Provention* / John Wear Burton. – Manchester and New York: Manchester University Press, 1997. – P. 35.

²⁹ Там само, С. 35.

³⁰ Maslow A. *Motivation and Personality* / Abraham Maslow. – New Delhi: Prabhat Prakashan, 2015. – P. 36.

³¹ McLeod S. *Maslow's Hierarchy of Needs* [Electronic resource] / Saul McLeod // SimplyPsychology. – 2007. – Mode of access: World Wide Web: <https://www.simplypsychology.org/maslow.html> (viewed on June 3, 2020). – Title from the screen.

концепту гомеостазу³² та апетиту), то усі інші потреби або перестають існувати для людини як такі, або відходять на задній план³³.

Разом з тим, коли наявні людські потреби задоволені, і в людини з'являються нові (вищі) потреби, то ймовірніше всього, домінуватимуть вони, а не фізіологічні потреби. Коли людина задовольнить і ці потреби, то з появою нових, ще вищих потреб, вона концентруватиме сили на їх реалізації. Таким чином, потреби людини ієрархічні та підпорядковуються принципу відносного переважання – так А. Маслоу пояснював динаміку людських потреб³⁴. Іншою цікавою властивістю людського організму А. Маслоу називає домінування певної потреби – тоді є тенденція до зміни загальної філософії людини, оскільки вона стає буквально одержима чимось одним. Скажімо, зводить своє існування до прагнення ситості або ставить безпеку на перше місце³⁵.

Людські потреби не існують окремо від політичної системи. Потреби породжують політичні системи та стимулюють їх. Виникнення політичних систем можна пояснити через взаємодію людей – вони адресують їй вимоги та потреби, що не можуть бути цілком задоволені³⁶. Д. Істон розглядав політичну систему як складний механізм, що сприймає певні ввідні дані – “input”, опрацьовує та перетворює їх на певний результат – “output”³⁷ (Див. Схему 1).

---

³² Гомеостаз як властивість тіла автоматично підтримувати стабільний кровообіг завдяки контролю вмісту цукру, солі, води в крові, нормалізації травлення та інших показників. Maslow A. *Motivation and Personality* / Abraham Maslow. – New Delhi: Prabhat Prakashan, 2015. – P. 36.

³³ Там само, С. 37.

³⁴ Маслоу А. *Мотивация и личность*. 3-е издание. / Абрахам Маслоу. – Издательский дом «Питер», 2019. – С. 63 – («Мастера психологии»).

³⁵ Maslow A. *Motivation and Personality* / Abraham Maslow. – New Delhi: Prabhat Prakashan, 2015. – P. 37.

³⁶ Easton D. *An Approach to the Analysis of Political Systems* / David Easton. // *World Politics*. – 1957. – Том 9, №3. – P. 387.

³⁷ Там само, С. 384.

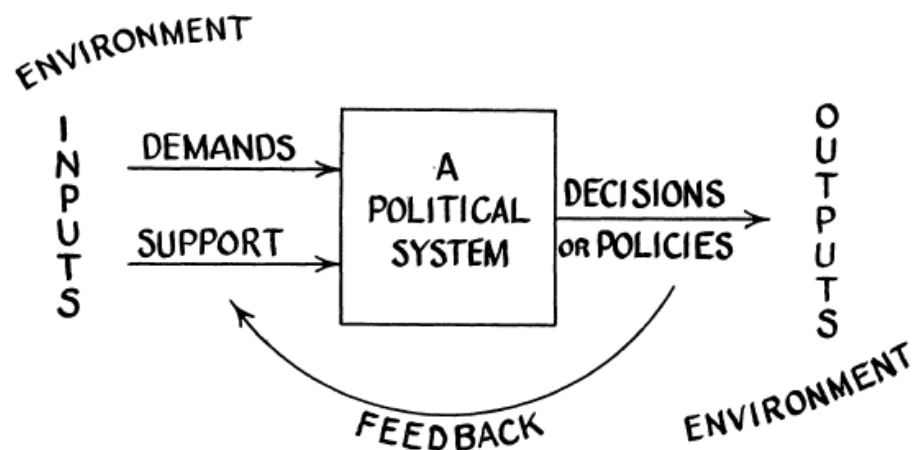

Схема 1. Модель політичної системи Д. Істона.

Під так званим “input”, що надходить до політичної системи, варто розуміти вимоги, запити та потреби людей та суспільства. “Output” – це реакція політичної системи на запит у вигляді політичних рішень, політик тощо³⁸. Запити суспільства – це саме те, що допомагає політичній системі функціонувати далі та триматись на плаву. Так, політична система динамічна подібно до живого організму, що реагує на умови та нові виклики середовища, щоб продовжувати функціонувати³⁹. І “inputs”, і “output” необхідні політичній системі для функціонування: перші виникають в суспільстві – без них не буде про що дискутувати, адже не буде проробленої роботи, яку можна було б оцінити (а науковців саме це і цікавить), а другі є наслідками, які можна спостерігати в тому самому середовищі – без них важко було б оцінити реакцію системи на запит та наслідки в суспільстві⁴⁰.

Заперечення потреб людини часто називають істинною причиною конфліктів, а особливо тих потреб, які є онтологічними мотивами для існування. Е. Азар визначає заперечення потреб безпеки, ідентичності, суспільного визнання ідентичності та ефективної участі у процесах як причини соціального конфлікту. Автор наголошує також на етнічній ідентичності, яка, на його думку, є однією з потреб людини, чиє заперечення та незадоволення призводить до конфлікту, незалежно від його форми – чи

³⁸ Easton D. An Approach to the Analysis of Political Systems / David Easton. // World Politics. – 1957. – Том 9, №3. – pp. 384-385.

³⁹ Там само, С. 386.

⁴⁰ Там само, С. 385.

він міждержавний, інтернаціональний, внутрішньодержавний тощо⁴¹. Окреслення групової ідентичності як ідентичності етнічної, культурної, релігійної дозволяє розглядати ідентичність загалом як одну з людських потреб, необхідних для задоволення⁴². Так, одним з головних елементів впливу на конфлікт у Північній Ірландії називають національно-етнічну ідентичність ірландських католиків націоналістів та британських протестантів юніоністів⁴³.

Концепт ідентичності використовується на позначення обраних або успадкованих характерних рис, що визначають людей або спільноти як певні види осіб або груп⁴⁴. В. Морогін називає ідентичністю самототожність особистості, що виражається відповідно до її індивідуальних потреб та системи суспільних цінностей, а також до вимог родового архетипового несвідомого⁴⁵. Відтак, ідентичність буває індивідуальна та групова. Як пояснює науковець Т. Саніна, індивідуальний та груповий рівні ідентичності є складовими ідентифікації як процесу. Під ідентифікацією варто розуміти усвідомлення індивіда своєї унікальності та прийняття подібності з певною групою та її членами⁴⁶. С. Хантінгтон виділяє декілька різновидів самоідентифікації людини: аскриптивні, культурні, територіальні, політичні, економічні та соціальні джерела самоідентифікації. Етнічна релігійність, національна, релігійна тощо – є вихідними продуктами процесу ідентифікації⁴⁷.

---

⁴¹ Azar E. Protracted International Conflicts: Ten Propositions / Edward E. Azar // Conflict: Readings in Management and Resolution / Edward E. Azar. – Hampshire and London: The Macmillan Press LTD, 1990. – (Conflict: Readings in Management and Resolution). – P. 146.

⁴² Ramsbotham O. The Analysis of Protracted Social Conflict: A Tribute to Edward Azar. / Oliver Ramsbotham. // Review of International Studies. – 2005. – Том 31, №1. – P. 114.

⁴³ Cunningham W. Violent Conflict in Northern Ireland: Complex Life at the Edge of Chaos. Chaos, Complexity, and Conflict Resolution Theories / William (B.J.) Cunningham. // 2001 National Conference on Peacemaking and Conflict Resolution (NCPAC). Research & Higher Education Symposium. – 2001. – P. 3.

⁴⁴ Craith M. Culture and Identity Politics in Northern Ireland / Máiréad Nic Craith. – Hampshire and New York: Palgrave Macmillan, 2003. – P. 5.

⁴⁵ Морогин В. Г. Психологическая концепция идентичности / Владимир Григорьевич Морогин. // Сибирский педагогический журнал. – 2011. – С. 237.

⁴⁶ Саніна Т. О. Дослідження національної та етнічної ідентичності: теоретичний огляд / Т. О. Саніна. // Наукові записки. Соціологічні науки. – 2005. – №46. – С. 23.

⁴⁷ Цит. за: Данилюк І. В. Етнічна ідентичність як соціокультурний і соціально-психологічний феномен / Іван Васильович Данилюк. // Вісник Одеського національного університету. – 2009. – №14. – С. 156.

Спільним елементом для будь-яких груп є ідентичність. Варто розрізняти етнічну та національну ідентичність. Головна відмінність полягає у поясненні етнічної ідентичності через культурні складові, а національної – через політичні компоненти. І етнічна ідентичність, і національна включають в себе культурну ідентичність, але якщо національна ідентичність відображає культурну ідентичність як політичну культуру та правові традиції певної групи, то етнічна ідентичність зосереджується на передачі загальних цінностей групи⁴⁸.

Нерідко протистояння держави та спільнот пояснюють колоніальною спадщиною, мовляв у багатьох постколоніальних мультикомунальних суспільствах у державному апараті домінує певна комунальна група або ж об'єднання кількох таких груп, що в результаті не враховує потреби інших груп суспільства, спричиняє дискримінацію та призводить до соціального конфлікту. При цьому формування ідентичних груп вважають опосередкованим через артикуляцію індивідуальних потреб під час соціалізації та виокремлення групової ідентичності, що є культурно зумовленими⁴⁹.

За своєю суттю ідентичність – динамічний концепт, а тому не є зумовлений етнічною структурою. Конфлікт у Північній Ірландії часто розглядають через подвійну призму – як зіткнення двох ідентичностей – юніоністи та націоналісти, католики та протестанти. М. Крейс вважає такі обмеження надто чорно-білими та аргументує це тим, що особа може бути носієм багатьох ідентичностей, скажімо, бути ірландцем, належати до робочого класу, вважати себе лондонцем, британцем тощо. Тобто, багатогранний конфлікт у Північній Ірландії вимагає для аналізу так само багатогранного підходу⁵⁰.

---

⁴⁸ Саніна Т. О. Дослідження національної та етнічної ідентичності: теоретичний огляд / Т. О. Саніна. // Наукові записки. Соціологічні науки. – 2005. – №46. – С. 25.

⁴⁹ Ramsbotham O. The Analysis of Protracted Social Conflict: A Tribute to Edward Azar. / Oliver Ramsbotham. // Review of International Studies. – 2005. – Том 31, №1. – Р. 115.

⁵⁰ Craith M. Culture and Identity Politics in Northern Ireland / Máiréad Nic Craith. – Hampshire and New York: Palgrave Macmillan, 2003. – Р. 5.

1.3 Теорія етнічних та релігійних конфліктів: формування груп ворогів та союзників

Для з'ясування причин конфліктів на організаційно-груповому та суспільному рівнях необхідно звернутись до етнічного та релігійного факторів як до джерел поділу суспільства на певні сегменти.

Теорія етнічних та релігійних конфліктів припускає, що в суспільстві, в якому існують активи створення багатства, як от земельні або мінеральні ресурси, контроль за державою, виникає такий їх перерозподіл, що певна група отримує найбільше контролю. Коли домінантна група не хоче включати інших членів поза своєю групою до володіння активами та не хоче їх ділити, не-члени спільноти намагаються заволодіти ними також: наприклад, вони намагаються отримати земельну ділянку, претендують на певні професії, освіту тощо. Подібне зазіхання на сферу впливу послаблює авторитет та впливовість головної групи⁵¹. Коли ці групи можуть бути сформовані за етнічною ознакою, етнічна ідентичність здатна використовуватися як маркер для розпізнавання потенційних інфільтраторів – так званих чужинців, що намагаються проникнути в інше середовище. Таким чином, для групи, яка прагне перемоги у конфлікті, ресурси держави або ж частка влади є більш привабливими, якщо так званий лот розташований в межах розмежування за етнічною ознакою, ніж якщо перерозподіл ресурсів відбуватиметься за неетнічною ознакою. Неетнічне розмежування суспільства є більш пористим та неоднорідним, адже виокремити сталу групу, яка утримуватиме контроль за ресурсами або ж іншими благами, за якимось іншим принципом стає важче – таку групу важче тримати разом, дистанціювати від інших та важче розпізнати інфільтраторів⁵².

Етнічний конфлікт можна широко окреслити як політичний або соціальний конфлікт з залученням однієї або більше груп, які можна

---

⁵¹ Caselli F. On the Theory of Ethnic Conflict / F. Caselli, W. Coleman II. // Journal of the European Economic Association. – 2013. – №11. – P. 161.

⁵² Там само, С. 162.

розрізнити за етнічною ідентичністю⁵³. Відтак, концептуалізація етнічного конфлікту як концепта починається з його індикатора, етнічності. Зазвичай етнічність визначають як частину людської ідентичності, що витікає з кількох її атрибутів – раси, релігії, спільного історичного походження, території, певних символів, мови тощо. Ця складова ідентичності є відмінною від тої частини ідентичності, що включає особисту історію походження, соціальні контакти, економічний статус, моральність⁵⁴.

Суть концепції етнічного конфлікту в тому, щоби пояснити причинно-наслідкові зв'язки в конфліктах. Для цього необхідно звертати увагу на природу етнічності. Більшість наукових досліджень стверджують, що етнічність є здебільшого когнітивним процесом, суть якого видозмінюється залежно від груп та індивідів. Науковець Б. Джилі виділяє два теоретичних підходи до етнічності, поширених в науці:

- *Конструктивістський* (пояснює етнічність через задоволення соціально-психологічних або психологічно-політичних потреб)
- *Структурний* (зосереджується на етнічності як на відповіді на обмеження економічні, безпекові, правові тощо)⁵⁵.

Одним з парадоксів етнічних конфліктів є породження насильства та жорстокості як зі сторони меншин, так і зі сторони більшості⁵⁶. Етнічна ідентичність – це та складова конфлікту, яку часто не враховують інші теорії, наприклад марксистська або ліберальна⁵⁷. Так, багато прихильників марксизму вбачають головну причину конфліктів у економічних розмежуваннях між класами⁵⁸, у той час як етнічність набуває ознак так званої помилкової свідомості та фактору розвитку подій, включно

---

⁵³ Bruce G. Against the Concept of Ethnic Conflict / Gilley Bruce. // Third World Quarterly. – 2004. – Том 25, №6. – Р. 1155.

⁵⁴ Там само, С. 1158.

⁵⁵ Там само, С. 1158.

⁵⁶ Rupesinghe K. Theories of Conflict Resolution and Their Applicability To Protracted Ethnic Conflicts / Kumar Rupesinghe. // Bulletin of Peace Proposals. – 1987. – Vol. 18, №4. – Р. 527.

⁵⁷ Там само, С. 528.

⁵⁸ Esteban J. On the Salience of Ethnic Conflict / J. Esteban, D. Ray. // American Economic Review. – 2008. – Vol. 98, №5. – Р. 2185.

конфліктності⁵⁹. Лібералізм як теорія припускала, що з модернізацією асоціації людей з групами відходять на задній план. Проблема в тому, що і лібералізм, і марксизм не враховують чинники релігійної та етнічної ідентичності як фактори, що тримають людей вкупі та об'єднують їх. Подібно до цих теорій, теорія міжнародних відносин також не враховує важливості етнічних груп як акторів в системі міжнародних відносин.

Можливою причиною, чому науковці, скажімо, зневажають етнічність як важливим фактором в конфлікті, К. Рупезінге називає певну двоякість та протирічливість етнічних конфліктів. Так, на його думку, теоретики ідентифікують етнічні конфлікти як затяжні соціальні конфлікти через недостатню економічну, технологічну розвиненість, низьку інтегрованість політичних систем тощо⁶⁰.

Конфлікти міжнародного та глобального рівнів включають питання етнічної, релігійної, культурної ідентичності. Вони стосуються визнання меншин, етнічних спільнот, забезпечення реалізації їх потреб, залученості в політичні процеси тощо, а ці потреби за своєю суттю є неузгоджуваними, тому й узгодити конфлікт не є простим завданням⁶¹.

Під соціальним конфліктом вчені розуміють боротьбу за та захоплення бюджетів або державних політик, що продукують суспільні блага. Суспільні блага потім використовуються для того, щоби надати перевагу певній групі/політиці та таким чином дискримінувати інших. Держава або групи «у керма» можуть відзначатись етнічною приналежністю, як от підтримка на користь релігійних груп, масових заходів тощо. Серед головних причин етнічних конфліктів - економічні, а також за ними слідує політичні, культурні або релігійні за своєю природою. Існує припущення, що для використання та розподілу/перерозподілу суспільних благ, групам необхідно

---

⁵⁹ Rupesinghe K. Theories of Conflict Resolution and Their Applicability To Protracted Ethnic Conflicts / Kumar Rupesinghe. // Bulletin of Peace Proposals. – 1987. – Vol. 18, №4. – P. 528.

⁶⁰ Там само, С. 529.

⁶¹ Цит.за: Rupesinghe K. Theories of Conflict Resolution and Their Applicability To Protracted Ethnic Conflicts / Kumar Rupesinghe. // Bulletin of Peace Proposals. – 1987. – Vol. 18, №4. – P. 529.

формуватись на основі класових формацій або на основі етнічних формувань⁶².

Конфлікт між групами можна пояснити також і через потребу людей дихотомізувати та створювати системи ворогів та союзників⁶³. Тероризування однієї групи часто призводить до того, що її члени самі стають терористами в результаті⁶⁴.

В. Канінгем аргументує важливість розглядання поділу оточуючих на ворогів та союзників тим, що саме ці теоретичні засади об'єднують мікро та макро рівні аналізу конфлікту. Так, коли насилля направлено на етнічні групи, ідентичність як базова потреба опиняється під загрозою і на індивідуальному, і на груповому рівнях. Д. Юліус відзначає циклічність здійснення насилля на основі наявних травм, спільних для групи⁶⁵. У конфлікті у Північній Ірландії можна виділити багато воєнізованих збройних формувань, що вчиняли насильство по відношенню до сторони противника (католицька частина населення, представлена збройними організаціями, проти протестантського населення від захистом британської армії). В історичній перспективі поняття воєнізованих збройних формувань ("paramilitary formations") позначало виконавчі військові сили, що діють не інституційно та не легально, на відміну від регулярної професійної армії. У конфлікті в Північній Ірландії такими організаціями є усі недержавні групи, що вдаються до насилля задля досягнення політичних цілей. Такими є, наприклад, чорно-руді підрозділи тимчасової британської поліції (Black and Tans, 1919-1922 рр. під час Англо-ірландської війни), Тимчасова Ірландська

---

⁶² Esteban J. On the Saliency of Ethnic Conflict / J. Esteban, D. Ray. // American Economic Review. – 2008. – Vol. 98, №5. – P. 2186.

⁶³ Cunningham W. Violent Conflict in Northern Ireland: Complex Life at the Edge of Chaos. Chaos, Complexity, and Conflict Resolution Theories / William (B.J.) Cunningham. // 2001 National Conference on Peacemaking and Conflict Resolution (NCPCR). Research & Higher Education Symposium. – 2001. –P. 1.

⁶⁴ Там само, С. 4.

⁶⁵ Цит. за: Cunningham W. Violent Conflict in Northern Ireland: Complex Life at the Edge of Chaos. Chaos, Complexity, and Conflict Resolution Theories / William (B.J.) Cunningham. // 2001 National Conference on Peacemaking and Conflict Resolution (NCPCR). Research & Higher Education Symposium. – 2001. – P. 5.

республіканська армія (ТІРА, англ. PIRA)⁶⁶, Ірландська республіканська армія (ІРА, 1923-1970 рр.)⁶⁷ тощо.

Циклічність насилля, за словами В. Канінгема, підкріплюється певними травмами. Травмами є події минулого, в яких насилля було спрямоване на окремі групи осіб⁶⁸. Прикладами описаних травм в міжнародному полі слугують Голокост, Голодомор тощо. Для конфлікту в Північній Ірландії періодами травм є, наприклад:

- довге 19-те століття, коли Ірландія перебувала під владою Британії згідно з Актом про Унію Британії та Ірландії 1800 року, якому передувало повстання ірландців проти єднання з Великобританією⁶⁹;
- *Великоднє повстання* 1916 р.;
- повстання ірландців 1919-1920 років проти британського панування та подавлення протестів британською стороною. За повстанням слідує низка наслідків для католицького населення, зокрема, звільнення католиків з суднобудівельних заводів. «*Кривава неділя*» 21 листопада 1920 року увійшла в історію як день, коли члени ІРА здійснили теракт у Дубліні та вбили 14 британських агентів, після чого послідували подальші атаки та вбивства. Під час повстання у Белфасті 1921 року було вбито 23, а також знищено близько 200 будинків католицького населення. Після встановлення перемир'я між ІРА та британською армією, було підписано Англо-ірландський договір, за яким було покладено кінець війні за незалежність Ірландії, а також було створено Ірландську Вільну Державу, а шість північних кантонів було відокремлено та проголошено як Північну Ірландію⁷⁰. Подібні жорстокі та криваві пам'ятні події стають причинами відплати в руках

⁶⁶ Neumann P. The Rise of the Paramilitaries / Peter Neumann // Combating Terrorism in Northern Ireland / Peter Neumann. – London and New York: Routledge, 2008. – (Cass Series on Political Violence). – P. 35.

⁶⁷ Berti B. Armed Political Organizations: From Conflict to Integration / Benedetta Berti. – Baltimore: The John Hopkins University Press., 2013. – P. 226.

⁶⁸ Cunningham W. Violent Conflict in Northern Ireland: Complex Life at the Edge of Chaos. Chaos, Complexity, and Conflict Resolution Theories / William (B.J.) Cunningham. // 2001 National Conference on Peacemaking and Conflict Resolution (NCPAC). Research & Higher Education Symposium. – 2001. – P. 5

⁶⁹ Biletz F. Historical dictionary of Ireland. / Frank A. Biletz. – Lanham: Scarecrow Press, Inc., 2014. – P. xxxii.

⁷⁰ Там само, С. xliv.

терористів, терористичних організацій, збройних угруповань. Так, у 1922 році ІРА продовжила терористичні атаки на британських посадовців⁷¹;

- період Смути від кінця 1960-их років до Белфастської угоди 1998 року, відомий багатьма травматичними моментами. Конфлікт розпочинався з боротьби католицької меншини Північної Ірландії за розширення прав та зменшення дискримінації з британської сторони. 30 січня 1972 року трапилася ще одна «Кривава неділя», коли було вбито 13 мирних протестуючих британськими парашутними загонами. Улітку того ж року Тимчасова Ірландська Республіканська Армія помстилась – стався теракт у Белфасті, відомий під назвою «Кривава п'ятниця» (було вбито 11 осіб)⁷².

Лише на території Північної Ірландії зафіксовано 3387 смертей у період з 1969 по 2015 рік (див. Додаток 5). З 1969 по 2003 рік було висунуто звинувачення в тероризмі та інших серйозних злочинах 19605 особам (див. Додаток 6). Покоління 70-80-их років ще живі, а в повітрі блукає як жаль та травматичний досвід, так і бажання помсти за події минулого⁷³.

1.4 Концепція територіальності Дж. Васкеса

Дослідження концепту територіальності дозволить встановити кордон та територіальні претензії як ключові причини конфлікту між державами в т.ч. на міжнародному рівні конфлікту.

Як доводить історія, люди здавна були готові боротись до останнього, завойовувати, відвойовувати, захищати та вмирати за території. Прикладами територіальних міжусобиць з усього світу називають і чеченську боротьбу з іранськими аларами, і період Золотої Орди та тогочасні битви, і боротьбу

---

⁷¹ Biletz F. Historical dictionary of Ireland. / Frank A. Biletz. – Lanham: Scarecrow Press, Inc., 2014. – P. xlv.

⁷² Там само, С. lii.

⁷³ Краев А. Удержатъ Белфаст: почему Британии все труднее сохранить в своем составе Северную Ирландию [Електронний ресурс] / Александр Краев // Европейская Правда. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.eurointegration.com.ua/rus/articles/2020/03/6/7107129/> (дата звернення 04.06.2020 р.). – Назва з екрана.

турків та персів, і Російську імперію як вічного завойовника⁷⁴. Територіальні війни не обійшли і острови Великобританії та Ірландії.

У цьому розділі ми з'ясуємо, що таке територіальний диспут, чому виникає боротьба за територію, як територіальність обґрунтовує ескалацію конфлікту до війни, та яке значення має територія в конфлікті.

П. Хут окреслює територіальний диспут як незгоду держав щодо того, яким має бути спільний кордон, або ж коли одна держава не погоджується та оспорує право іншої держави здійснювати суверенітет над певними територіями, які, як вона стверджує, належать їй або ж є колоніальними. Тобто, ми говоримо про територіальний конфлікт, якщо принаймні одна сторона є незгодною з демаркацією кордонів з сусідньою державою, у той час як інша вважає кордон легальним відповідно до підписаних договорів тощо⁷⁵.

Хоча, відповідно до наведеного визначення територіального диспуту, Ірландія та Британія і погодили поділ острова Ірландії та погодили кордони Північної Ірландії від підписання Англо-Ірландського договору 6 грудня 1921 року⁷⁶, період британсько-ірландських відносин 1950-1990-их років відноситься до територіального диспуту згідно з дослідженням П. Хута 129 територіальних диспутів, що трапились у період 1950-1990-их років. Як державу, що кидає виклик та виражає незгоду з територіальним поділом, Хут зазначає Ірландію⁷⁷. Більш обширні часові дослідження (П. Хута та Т. Алле) стверджують, що територіальний конфлікт Британії та Ірландії тривав довше – від моменту набуття чинності Англо-Ірландського договору 1922 року⁷⁸. Незалежна католицька Ірландська Республіка прагнула і прагне об'єднатись з

---

⁷⁴ Johnson D. D. Grounds for War. The Evolution of Territorial Conflict / D. D. Johnson, M. D. Toft. // International Security. – 2014. – Vol. 38, №3. – P. 7.

⁷⁵ Huth P. K. The Concept of a Territorial Dispute / Paul K. Huth // Standing Your Ground: Territorial Disputes and International Conflict / Paul K. Huth., 2009. – pp. 19-20.

⁷⁶ Anglo-Irish Treaty, 6 December 1921 [Electronic resource] – Mode of access: World Wide Web: https://www.nationalarchives.ie/topics/anglo_irish/dfaexhib2.html (viewed on June 4, 2020). – Title from the screen.

⁷⁷ Huth P. K. The Concept of a Territorial Dispute / Paul K. Huth // Standing Your Ground: Territorial Disputes and International Conflict / Paul K. Huth., 2009. – P. 206.

⁷⁸ Huth P. K. The democratic peace and territorial conflict in the twentieth century / P. K. Huth, T. L. Allee. – Cambridge: Cambridge University Press, 2004. – P. 322.

Північною Ірландією⁷⁹, де проживає більшість протестантського населення. За даними П. Хута і Т. Алле, у 1922 році розпочався конфлікт щодо кордону Ірландії та Північної Ірландії. Конфлікт розвинувся до більш широких претензій Ірландії на територію Північної Ірландії. Хоча Ірландія і сприйняла кордон від 1922 року в домовленості 1925 року, загальний конфлікт щодо статусу Північної Ірландії досі вирішити не вдалось⁸⁰. Ірландія не ініціювала військових конфронтацій проти Британії з метою зміни її політики⁸¹, натомість, були спроби домовитись – 28 раундів перемов без військового протистояння⁸². Але разом з тим і донині можна спостерігати озброєні провокації окремих збройних угруповань, наприклад послідовників ІРА.

Як стверджує Дж. Васкес, більшість міждержавних конфліктів та воєн можна спостерігати між державами, що ділять кордон⁸³. Одночасно з цим, Девід Картер вважає, що незалежно від того, чи є держави сусідами чи ні, територіальні диспути з більшою вірогідністю призводять до фатальних наслідків, ніж конфлікти без територіальної складової⁸⁴. Згідно з дослідженням Дж. Васкеса 1995 р., викладеним в статті «Why do neighbours fight? Proximity, Interaction, Territoriality», територіальні диспути переважали в війнах протягом останніх 3-4 століть⁸⁵. Важливість сусідства держав та територіальності як безумовної причини війни багато вчених називає малодослідженими (наприклад, Д. Картер, Дж. Васкес).

Американський професор Дж. Васкес є одним з небагатьох, хто глибоко спеціалізується на тематиках миру та територіальних диспутів як причин ескалації конфліктів. У 90-их роках вчений обґрунтував

---

⁷⁹ Huth P. K. The Concept of a Territorial Dispute / Paul K. Huth // *Standing Your Ground: Territorial Disputes and International Conflict* / Paul K. Huth., 2009. – P. 206.

⁸⁰ Huth P. K. The democratic peace and territorial conflict in the twentieth century / P. K. Huth, T. L. Allee. – Cambridge: Cambridge University Press, 2004. – P. 322.

⁸¹ Там само, С. 38.

⁸² Там само, С. 165.

⁸³ Vasquez J. Why do neighbours fight? Proximity, Interaction, Territoriality / John Vasquez. // *Journal of Peace Research*. – 1995. – Vol. 32, №3. – P. 284.

⁸⁴ Carter D. B. The strategy of Territorial Conflict / David B. Carter. // *American Journal of Political Science*. – 2010. – Vol. 54, №4. – P. 970.

⁸⁵ Vasquez J. Why do neighbours fight? Proximity, Interaction, Territoriality / John Vasquez. // *Journal of Peace Research*. – 1995. – Vol. 32, №3. – P. 284.

територіальність як причину конфліктів та ствердив, що територіальні диспути частіше призводять до міждержавної війни⁸⁶.

У теоретичних напрацюваннях Дж. Васкес зосереджується на війні та конфліктах між державами, які можна охарактеризувати приблизно однаковими можливостями, та які, до того ж, є сусідами⁸⁷. Так, на його думку, сусідні держави вступають в конфлікт між собою головним чином тому, що вести війну з не-сусідом дорожче, складніше та не вигідніше. Подібна можливість та нагода випадає не кожній країні, а коли й випадає, то конфлікт між несусідськими державами точиться навколо влади та могутності на міжнародній арені⁸⁸.

Війни та конфлікти за своєю природою є складними, багатограними та комплексними, а тому процес, що до них призводить, є так само обширним⁸⁹. Вивчення території та кордонів нині підлягає мультидисциплінарному фокусу та захоплює увагу як політичних експертів, так і соціологів, антропологів, юридичних експертів, що прагнуть дослідити та з'ясувати значення та роль території в сучасному світі. Хоча парадигма глобалізації і стверджує сучасний світ як світ без кордонів, меж та значущої ваги територій, актуальні етнополітичні конфлікти (а особливо на території ЄС: наприклад, «Країна басків» на півночі Піренейського півострова, греко-турецький конфлікт на Кіпрі⁹⁰) доводять, що чинник територіальності існує поза часом та не втрачає своєї актуальності.

Комплексність аналізу забезпечує багаторівневий аналіз території як фактору конфліктів. П. Сенесе спільно з Дж. Васкесом виділяють два рівні дослідження:

---

⁸⁶ Vasquez J. Why do neighbours fight? Proximity, Interaction, Territoriality / John Vasquez. // *Journal of Peace Research*. – 1995. – Vol. 32, №3. – P. 277.

⁸⁷ Цит. за: Levy J. S. The War Puzzle Revisited by John A. Vasquez / Jack S. Levy. // *Political Science Quarterly*. – 2010. – Vol. 125, №3. – P. 520.

⁸⁸ Vasquez J. Why do neighbours fight? Proximity, Interaction, Territoriality / John Vasquez. // *Journal of Peace Research*. – 1995. – Vol. 32, №3. – P. 278.

⁸⁹ Цит. за: Levy J. S. The War Puzzle Revisited by John A. Vasquez / Jack S. Levy. // *Political Science Quarterly*. – 2010. – Vol. 125, №3. – P. 520.

⁹⁰ Мінгазутдінов І. О. Сучасні етнонаціональні конфлікти у країнах Західної Європи / І. О. Мінгазутдінов. // *Актуальні проблеми міжнародних відносин*. – 2009. – №86, Частина II. – С. 158–163.

1. *територіальний військовий диспут;*
2. *війна.*

Дворівнений аналіз допомагає оцінити вплив територіальних претензій на взаємозв'язок територіальних військових диспутів та війни на другому етапі конфліктів⁹¹, що в свою чергу допомагає пояснити:

1. чому виникають територіальні диспути,
2. чому територіальні диспути ескалюють до стадії війни⁹².

Існує декілька джерел, з яких розвивається війна. Війні передують як військові диспути, так і зовнішні політики, які держави провадять з метою врегулювання конфлікту⁹³. Не варто недооцінювати і внутрішньодержавні політики, адже вони також сприяють територіальним конфліктам⁹⁴. На думку Васкеса, існує міцний взаємозв'язок між територіальними конфліктами та війною, а також між владними політиками та війною⁹⁵.

Найголовнішими категоріями щодо війни, що допомагають проаналізувати першоджерела війни та встановити їх класифікацію, є такі:

1. *кількість учасників (відповідно двосторонні війни або комплексні);*
2. *причини, що спонукають до війни (як мінімум територіальні війни з територіальними причинами та нетериторіальні війни з нетериторіальними причинами);*
3. *поведінка та політика держав, що передусє етапу війни (взаємодія держав, політики держав одна щодо одної, їхні стратегії⁹⁶).*

---

⁹¹ Senese P. D. A Unified Explanation of Territorial Conflict: Testing the Impact of Sampling Bias, 1919–1992 / P. D. Senese, J. A. Vasquez. // International Studies Quarterly. – 2003. – №47. – P. 275.

⁹² Там само, С. 276.

⁹³ Цит. за: Levy J. S. The War Puzzle Revisited by John A. Vasquez / Jack S. Levy. // Political Science Quarterly. – 2010. – Vol. 125, №3. – P. 520.

⁹⁴ Tir J. Territorial Diversion: Diversionary Theory of War and Territorial Conflict / Jaroslav Tir. // The Journal of Politics. – 2010. – Vol. 72, №2. – P. 414.

⁹⁵ Цит. за: Levy J. S. The War Puzzle Revisited by John A. Vasquez / Jack S. Levy. // Political Science Quarterly. – 2010. – Vol. 125, №3. – P. 520.

⁹⁶ Vasquez J. A. Classification of Interstate Wars / J. A. Vasquez, B. Valeriano. // The Journal of Politics. – 2010. – Vol. 72, №2. – P. 293-295.

Конфлікт в Північній Ірландії є двостороннім (конфлікуючі сторони – Британія та Ірландія), комплексним в плані причин конфлікту (причини включають як територіальні, так і нетериторіальні, як от етнічний, релігійний, політичний фактори), міжнародним за масштабом та наслідками для системи міжнародних відносин (у першу чергу конфлікт має вплив на ЄС та безпеку зовнішнього кордону ЄС, а також Брексіт як новий фактор впливу на конфліктність відносин Британії та Ірландії залучає до врегулювання відносин ЄС як «зацікавлену» третю сторону). У цьому підрозділі нас цікавить передусім територіальність як причина, що може призводити до ескалації конфлікту, тому ми зосереджуємось саме на ній.

Васкес визначає три головних пояснення, чому сусідні держави ворогують одна з одною: це їхня *суміжність*, *взаємодія* та *територіальність* («proximity», «interactions», «territoriality»). При цьому вчений наголошує на важливості саме останнього фактора⁹⁷.

Суміжність – це сусідство держав. Суміжність пояснює неможливість однієї держави досягти іншу за умови віддаленості одна від одної. Іншими словами, ймовірність конфлікту Ірландії та Перу, скажімо, малоімовірна, оскільки державам фізично важко сягнути одна одної⁹⁸ – у даному випадку доцільніше говорити про військові потужності держави та її військові можливості відправити збройні сили на інший материк, наприклад⁹⁹. Звичайно, віддалені держави можуть мати розгалуженості в ідеологічному, економічному, політичному, владному сенсі, однак, війни за таких суперечностей є менш частими через те, що саме територіальні диспути виявляються першоджерелами конфлікту. Якщо не розв'язати територіальні диспути, то вони лише підвищуватимуть вірогідність ескалації конфлікту у війну, порівняно з іншими джерелами конфлікту¹⁰⁰. Відтак, потужність

---

⁹⁷ Vasquez, Why do neighbours fight? Proximity, Interaction, Territoriality / John Vasquez. // Journal of Peace Research. – 1995. – Vol. 32, №3. – P. 278.

⁹⁸ Там само, С. 279.

⁹⁹ Там само, С. 280.

¹⁰⁰ Vasquez J. Why do neighbours fight? Proximity, Interaction, Territoriality / John Vasquez. // Journal of Peace Research. – 1995. – Vol. 32, №3. – P. 282.

держави тим менша, чим далі від дому держава боротиметься¹⁰¹. З трьох головних пояснень лише суміжність характеризується постійністю та відносною незмінністю¹⁰². Тобто, взаємодія сусідніх держав може слабшати, кордони можуть змінюватись, адже територія є динамічним фактором, а не статичним результатом прийняття рішень¹⁰³. Сусідні ж держави лишатимуться сусідніми – є найбільш ймовірним сталим явищем. Відтак, суміжність забезпечує можливість війни, але не обов'язково спричиняє її, оскільки вона є відносно сталою змінною.

Чинник *взаємодії* держав допомагає пояснити конфлікт як реакцію на суттєві конфлікти інтересів, що й призводить до застосування сили та насилля, а також підвищує можливість загострення ситуації до війни. Саме сусідство держав є тим фактором, що забезпечує взаємодію та комунікацію держав, а тому прилеглі держави схильні до розбіжностей в інтересах та конфліктах на цьому підґрунті¹⁰⁴.

Територіальність як чинник відштовхується від того, що конфлікти є соціально обумовленими, оскільки спільноти удаються до конфліктів з метою врегулювати певні ситуації¹⁰⁵. За своєю природою люди є територіальними, і їм притаманно застосовувати силу, щоб відвоювати територію¹⁰⁶. Васкес визначає людську територіальність як схильність людей займати та за потреби захищати території¹⁰⁷. Відповідно до територіальності, потреба в застосуванні сили виникає, коли територія опиняється під загрозою. Не всі ситуації однаково ймовірно однозначно призводять до

---

¹⁰¹ Там само, С. 279.

¹⁰² Там само, С. 280.

¹⁰³ Newman D. The Resilience of Territorial Conflict in an Era of Globalization [Electronic resource] / David Newman // ResearchGate. – 2006. – С. 1. – Mode of access: World Wide Web: https://www.researchgate.net/publication/252081906_The_Resilience_of_Territorial_Conflict_in_an_Era_of_Globalization (viewed on June 4, 2020). – Title from the screen.

¹⁰⁴ Vasquez J. Why do neighbours fight? Proximity, Interaction, Territoriality / John Vasquez. // Journal of Peace Research. – 1995. – Vol. 32, №3. – P. 280.

¹⁰⁵ Там само, С. 281.

¹⁰⁶ Там само, С. 282.

¹⁰⁷ Там само, С. 283.

конфліктів та війни. Ні. Війни так поширені серед суміжних держав, оскільки саме вони мають територіальні диспути¹⁰⁸.

Територія є певним об'єднуючим фактором в боротьбі – вона допомагає сформувати однорідні стійкі групи ворогів та союзників. У цьому і проявляється унікальна здатність території об'єднувати та розділяти групи, суспільства посередництвом зв'язку людей з землями¹⁰⁹. У випадку з конфліктом у Північній Ірландії поділ суспільства посилюється ще більше та призводить до максимальної однорідності ворогуючих груп через стійку асоціацію етнічної ідентичності протестантів з їх національною ідентичністю як британців. У поєднанні з колонізацією¹¹⁰ в минулих століттях британці постають як зовнішня група загарбників, у той час як католики-ірландці формують так само усталену групу.

Існує декілька чинників, чому виникає боротьба за територію. Серед них:

- *природні, стратегічні ресурси та економічна спроможність;*
- *символічне значення території як спадщини, емоційна прив'язаність як наслідок;*
- *біологічно-генетичне прагнення захисту території.*

Часто боротьба за територію точиться навколо *природних, стратегічних ресурсів*, економічно багатих об'єктів тощо, що розташовані на певній території¹¹¹. Рішення держави, чи вступати в перемовини з конфліктуючою стороною, чи йти на поступки, залежить не стільки від стратегічної важливості території, скільки від перспектив розвитку ситуації. Зазвичай держава відмовляється йти на поступки не тому, що територія перебуває під загрозою зазіхання та становить велику стратегічну цінність, в

¹⁰⁸ Vasquez J. Why do neighbours fight? Proximity, Interaction, Territoriality / John Vasquez. // Journal of Peace Research. – 1995. – Vol. 32, №3. – P. 281.

¹⁰⁹ Tir J. Territorial Diversion: Diversionary Theory of War and Territorial Conflict / Jaroslav Tir. // The Journal of Politics. – 2010. – Vol. 72, №2. – P. 415.

¹¹⁰ Miller D. Colonialism and Academic Representations of the Troubles / David Miller // Rethinking Northern Ireland: Culture, Ideology and Colonialism / David Miller. – Abingdon and New York: Routledge, 2014. – P. 36.

¹¹¹ Johnson D. D. Grounds for War. The Evolution of Territorial Conflict / D. D. Johnson, M. D. Toft. // International Security. – 2014. – Vol. 38, №3. – P. 8.

т.ч. цінність людей, проживаючих на територіях, а тому, що поступки можуть призвести до ефекту доміно, коли інші держави за прикладом першої також стануть проголошувати свої територіальні претензії та певні землі. Відтак, держава, що захищає свої території турбується про свій авторитет на полі міжнародних відносин¹¹². Коли матеріальні інтереси опиняються під загрозою, не менш важливим є і символічне значення території¹¹³.

Символічне значення території як такої полягає в її успадкованості. Це пов'язано також і з тим, що територія забезпечує певний простір, їжу та ресурси на проживання¹¹⁴. Не можна їсти саму землю, але можна харчуватись продуктами, вирощеними на цій землі. Так, територія є певною базою, що надає людям доступ до забезпечення своїх потреб, що є важливими для виживання, репродукції, адаптації тощо¹¹⁵. Тобто, територія виступає своєрідним символом забезпечення людських потреб. Сандоле дискутував про неможливість нащадків пробачити злочини, вдіяні їхнім предкам противниками. Предки – це і про цілі століття конфлікту, і про батьків та родичів, за чиї травми борються в Північній Ірландії і досі¹¹⁶. Територіальні інстинкти здатні пробуджувати почуття небезпеки та єдності сильніше, ніж інші чинники та джерела конфліктів, головним чином тому, що територіальні інстинкти є більш переконливими для людського сприйняття та концепції національної ідентичності. Територіальний конфлікт, виконуючи функції мобілізації, спонукає людей не апатично доєднатись до боротьби, а вкласти в процес емоційні інвестиції, таким чином виникає емоційна прив'язаність до території¹¹⁷. Земля немов стає інтегрованою частиною ідентичності спільноти, що вважає, що певні території належать саме їй. Інтегруючись в

---

¹¹² Walter B. F. Explaining the Intractability of Territorial Conflict / Barbara F. Walter. // International Studies Review. – 2003. – Vol. 5, №4. – P. 138.

¹¹³ Johnson D. D. Grounds for War. The Evolution of Territorial Conflict / D. D. Johnson, M. D. Toft. // International Security. – 2014. – Vol. 38, №3. – P. 8.

¹¹⁴ Vasquez J. Why do neighbours fight? Proximity, Interaction, Territoriality / John Vasquez. // Journal of Peace Research. – 1995. – Vol. 32, №3. – P. 282.

¹¹⁵ Johnson D. D. Grounds for War. The Evolution of Territorial Conflict / D. D. Johnson, M. D. Toft. // International Security. – 2014. – Vol. 38, №3. – P. 9.

¹¹⁶ Цит. за: Accounting in Politics: Devolution and Democratic Accountability / M.Ezzamel, I. Lapsley, Å. Johnsen, N. Hyndman., 2008. – P. 59.

¹¹⁷ Tir J. Territorial Diversion: Diversionary Theory of War and Territorial Conflict / Jaroslav Tir. // The Journal of Politics. – 2010. – Vol. 72, №2. – P. 413.

національну свідомість та психіку¹¹⁸, територія стає головною метою на шляху до національного виживання та захисту ідентичності, а інші питання, як от дипломатичні, економічні, можуть ставати другорядними або ж підпорядковуватись та залежати безпосередньо від територіального вирішення конфлікту¹¹⁹. Відтак, територія також є джерелом забезпечення потреб людини, а як ми вже з'ясували в підрозділі 1.1, заперечення базових потреб людини неодмінно призводить до конфлікту.

За теорією Васкеса територіальне підґрунтя війни має *біологічну основу*, тобто бажання захищати територію та відвойовувати її може бути генетичним, але видозміненим завдяки культурним практикам¹²⁰. З точки зору на людину як на тварину, демаркація кордонів є цілком прогнозованим явищем. Біологічна основа територіальності виходить за рамки політології та за своєю суттю є зовнішнім чинником. Територіальне пояснення війни дозволяє розглядати людську територіальність як ключовий фактор у міждержавних конфліктах та війнах, оскільки саме людина є відповідальною за розподіл кордонів та територіальних одиниць на планеті. З цього виникає особливий страх держав щодо порушення кордонів. Таким чином, боротьба за владу витікає з боротьби за територію. Звідси можна припустити, що основоположною причиною інших типів військових міждержавних типів є саме територіальний диспут та територіальні претензії сторін.

Загалом же політичну важливість території пояснюють саме через два чинники:

1. *біологічну основу людської територіальності;*
2. *та територіальність як ресурс приходу до влади*¹²¹.

Серед аспектів територіальної поведінки Д. Ньюман виокремлює такі:

---

¹¹⁸ Tir J. Territorial Diversion: Diversionary Theory of War and Territorial Conflict / Jaroslav Tir. // The Journal of Politics. – 2010. – Vol. 72, №2. – P. 416.

¹¹⁹ Там само, С. 415.

¹²⁰ Цит. за: Levy J. S. The War Puzzle Revisited by John A. Vasquez / Jack S. Levy. // Political Science Quarterly. – 2010. – Vol. 125, №3. – P. 521.

¹²¹ Senese P. D. A Unified Explanation of Territorial Conflict: Testing the Impact of Sampling Bias, 1919–1992 / P. D. Senese, J. A. Vasquez. // International Studies Quarterly. – 2003. – №47. – P. 277.

1. *територіальний масштаб;*
2. *нематеріальний та символічний вимір території;*
3. *кордони як маркери територіального поділу.*

Політична організація простору не обмежується лише рівнем держави як таким, натомість вона задіє також і *локальний та мікро-рівень щоденної поведінки та практик держав*. Відтак, в такому ключі розглядаються також і угруповання та асоціації в межах самої держави, що мають певні територіальні претензії.

Нематеріальний аспект відходить від аналізу точних географічних даних, як площа території, сусідство з державами тощо, а зосереджується натомість на приналежності та зв'язку людини з певними місцями, землями. Зв'язок з територією закладається як свідомо, так і несвідомо. Цьому сприяють процеси політичної та територіальної соціалізації¹²², в межах яких стверджується також і зв'язок між державою, національною ідентичністю та територією¹²³.

Аспект кордонів як маркерів територіального поділу забезпечує розгляд кордонів як незмінного часового аспекту незалежно від процесів глобалізації¹²⁴.

Концепція територіальності Дж. Васкеса стверджує, що демаркація кордонів сторонами-противниками призводить до диспутів щодо території. В даній ситуації територія постає як ресурс, за володіння яким йде боротьба. Подібно до цього католицьке та протестантське населення в Північній Ірландії має конфлікти щодо важливості та першості на територіях шести північних кантонів, а питання кордону саме тому й набуло такої актуальності у зв'язку з Брексітом. На цьому етапі ми говоримо про національний та міжнародний рівні аналізу, адже питання кордону стосується і Британії, і

---

¹²² Newman D. The Resilience of Territorial Conflict in an Era of Globalization [Electronic resource] / David Newman // ResearchGate. – 2006. – С. 4. – Mode of access: World Wide Web: https://www.researchgate.net/publication/252081906_The_Resilience_of_Territorial_Conflict_in_an_Era_of_Globalization (viewed on June 4, 2020). – Title from the screen.

¹²³ Там само, С. 3.

¹²⁴ Там само, С. 4.

Ірландії, і ЄС, оскільки можливий кордон між державами після виходу Британії з ЄС безпосередньо стосується кордонів ЄС та їх регулювання.

Згідно з емпіричними дослідженнями, територіальні диспути, з яких починаються військові конфлікти, більш ймовірно призводять до воєн, ніж якщо вбачати причинно-наслідковий зв'язок у випадковості. Територіальні диспути вважаються умовою війни, що спричиняють певний ланцюжок подій, який так чи інакше призводить до жорстких дій. Таким чином, як саме конфлікт вирішується, напряду впливає на більшу чи меншу ймовірність ескалації подій¹²⁵. В межах теорії щодо територіальності як причини еволюції конфлікту в більш серйозний за градусом жорстокості, інтенсивності та насилля стверджується, що ймовірність призводити до війни вища, а здатність викликати війни частіша, ніж якщо порівнювати з іншими видами диспутів¹²⁶, політичними або диспутами режимів, наприклад¹²⁷.

Разом з територіальністю, практики реалізму також часто спрацьовують як каталізатор розвитку війни. Проте, разом з цим, практику реальної політики розглядають також і як таку, що призвана підвищити безпеку, а не досягти миру, а тому такі стратегії часом можуть призводити до конфліктів та воєн¹²⁸. На думку Сенеси та Васкеса, основним положенням практик реалізму є нарощення могутності за рахунок заключення альянсів або розбудови військової бази з виникненням безпекових питань. Проте, в теорії територіальності як причини ескалації війни Васкес аргументує, що подібні практики навпаки призводять до війни, оскільки вони провокують виникнення дилеми безпеки, коли кожна держава відчуває небезпеку зі сторони іншої. Як наслідок, нарощується ворожість проти противника та

---

¹²⁵ Vasquez J. A. Territorial Disputes and the Probability of War, 1816-1992 / J. A. Vasquez, M. T. Henehan. // *Journal of Peace Research*. – 2001. – Vol. 38, №2. – P. 123.

¹²⁶ Там само, С. 124.

¹²⁷ Там само, С. 125.

¹²⁸ Цит. за: Levy J. S. The War Puzzle Revisited by John A. Vasquez / Jack S. Levy. // *Political Science Quarterly*. – 2010. – Vol. 125, №3. – P. 521.

рішучість нанести удар. Застосування кількох таких практик спричиняє повторюваність диспутів та підвищує рівень загрози ескалації конфлікту¹²⁹.

Довга історія жорстокої агресії в Північній Ірландії зображується в літературі та мас-медіа як така, що сповнена фактичного або потенційного насилля. Політичну ситуацію в Північній Ірландії наділяють рисами політичного реалізму або «реальної політики», що розглядаються вченими як застосування конкуруючих процесів врегулювання конфлікту, що призводять до ще більшого розладу¹³⁰, деструктуризації політичного процесу¹³¹, замість інтегрованого миру¹³².

Кордон між Британією та Ірландією є важливим фактором дослідження, адже він відображає багаторічний вплив європейської економічної інтеграції на конфлікт між сторонами та його наслідки після підписання Белфастської угоди.

Європейський Союз став першочергово політичною відповіддю на ендемічні міждержавні територіальні конфлікти у західній Європі. Подальші економічні проекти, як спільний ринок ЄС, стали інструментами впливу на формування економічної незалежності задля згладження конфліктів через кордони та національну суверенність¹³³.

1.5 Конфлікт в Північній Ірландії з точки зору втілення політик: від «реальної політики» до інтеграції

З точки зору політичної науки, конфліктом є боротьба відмінних соціально-політичних сил за владу. Конфлікт полягає у різних ідеологічних

---

¹²⁹ Senese P. D. Assessing the Steps to War / P. D. Senese, J. A. Vasquez. // *British Journal of Political Science*. – 2005. – №35. – P. 608.

¹³⁰ *Accounting in Politics: Devolution and Democratic Accountability* / M.Ezzamel, I. Lapsley, Å. Johnsen, N. Hyndman., 2008. – P. 59.

¹³¹ Цит. за: *Accounting in Politics: Devolution and Democratic Accountability* / M.Ezzamel, I. Lapsley, Å. Johnsen, N. Hyndman., 2008. – P. 59.

¹³² *Accounting in Politics: Devolution and Democratic Accountability* / M.Ezzamel, I. Lapsley, Å. Johnsen, N. Hyndman., 2008. – P. 59.

¹³³ O'Dowd L. *Borders, National Sovereignty and European Integration: The British – Irish Case* / L. O'Dowd, J. Corrigan, T. Moore. // Blackwell Publishers. – 1995. – P. 272.

поглядах сторін на досягнення цілі та зміні політичного статусу¹³⁴. Причинами конфлікту на суспільному та міжнародному рівнях виступають також державні політики. Політики, задіяні в конфлікті в Північній Ірландії характеризують як «реальну політику». Термін «реальної політики» позначає ведення дипломатії на основі заданих умов, а не ідеологічних переконань та поривів. «Реальну політику» оформив у поняття та окреслив її характеристики у 1853 році ліберальний журналіст Людвіг фон Рохау як форму практичних та доволі жорстких міжнародних відносин на основі максимального прагматизму¹³⁵. Посилений прояв «реальної політики» сприяє подальшій ескалації конфлікту, призводячи до більш інтенсивної фази конфлікту. Для порівняння, альтернативна парадигма «ідеальної політики» зосереджується на посиленні миру та ставить за мету зменшити інтенсивність конфлікту¹³⁶. Дж. Беу розмірковує про історію «реальної політики» як таку, що помережена послідовниками культів, що підносять себе як провідників до реальності. Першочергово «реальна політика» позначала аналіз комплексних політичних проблем¹³⁷. За Л. фон Рохау, успішне керування в державі базувалось на історичних обставинах, в яких влада здійснювалась¹³⁸. Не менш важливою була і здібність підлаштовуватись під мінливі обставини¹³⁹. У певному розумінні «реальну політику» можна сприймати як форму ліберального реалізму, оскільки засновник Л. фон Рохау звертався до своїх однодумців лібералів з таким посилом, що треба бути свідомим щодо природи політики, щоб досягти ідеалів та цілей. У першоджерельний смисл «реальної політики» закладалось

---

¹³⁴ Гордієнко М. Г. Політичний конфлікт як спосіб існування соціуму / М. Г. Гордієнко. // Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. ІФ Кураса НАН України. – 2008. – №41. – С. 7.

¹³⁵ Ogden C. «Realpolitik». A Dictionary of Politics and International Relations in China\$ A Dictionary of Politics and International Relations in China [Electronic resource] / Chris Ogden // Oxford Reference. – 2019. – Mode of access: World Wide Web: <https://www.oxfordreference.com/view/10.1093/acref/9780191848124.001.0001/acref-9780191848124-e-166> (viewed on June 4, 2020). - Title from the screen.

¹³⁶ Sandole D. Conflict and Education: Some Personal Reflections / Dennis J. D. Sandole. // Conflict Resolution Quarterly. – 2004. – Vol. 21, №4. – P. 513.

¹³⁷ Bew J. Realpolitik: A History / John Bew. – New York: Oxford University Press, 2016. – P. 6.

¹³⁸ Цит. за: Bew J. Realpolitik: A History / John Bew. – New York: Oxford University Press, 2016. – P. 6.

¹³⁹ Bew J. Realpolitik: A History / John Bew. – New York: Oxford University Press, 2016. – P. 6.

не світобачення та його конструкція, а бізнес політик¹⁴⁰. Термін також включає в себе певну аморальній дій та вчинків. На увазі мається використання можливо найбільш ефективної стратегії, але не завжди правильної з точки зору безпеки чи моралі¹⁴¹.

«Реальна політика» йде в розріз зі справедливістю, оскільки досягнення політичних цілей відбувається через порушення прав – моральних та етичних. Звітність задіяних політик є можливістю подавити безкарність порушення прав людини на національному та міжнародному рівнях. З цієї точки зору розв'язання конфлікту залежить від відповідальності та призводить до накладання санкцій та створення системи покарань вповноважених відповідальних осіб. Разом з тим, необхідна фіксація зусиль відшкодування втрат, завданої моральної, матеріальної та фізичної шкоди постраждалим. Ч. Бассіуні вважає, що здійснення «реальної політики» та досягнення поставлених цілей часто відбувається ціною довготривалого миру, стабільності та відновлення мирних відносин¹⁴².

Нині «реальну політику» розглядають і як таку, що засновується на сумісному аналізі політики та людської поведінки, її психології. Врахування людських потреб, а особливо визнання, прийняття та поваги є ключовим у припиненні нехтування ідентичних груп – релігійних, лінгвістичних, етнічних¹⁴³. Таким чином, «реальна політика» як погляд визнає, що успішне вирішення конфлікту можливе за умови роботи над визнанням та дотриманням потреб людей та ідентичних спільнот¹⁴⁴.

Б. О'Лірі наводить приклад розмови з одним анонімним консерватором-політиком, який охарактеризував консервативну позицію Ірландії загалом як

---

¹⁴⁰ Bew J. *Realpolitik: A History* / John Bew. – New York: Oxford University Press, 2016. – P. 8.

¹⁴¹ Wayman F. *Realism reconsidered: The Realpolitik Framework and Its Basic Propositions* / F. Wayman, P. Diehl // *Reconstructing Realpolitik* / F. Wayman, P. Diehl. – Michigan: The University of Michigan Press, 1994. – P. 3.

¹⁴² Bassiouni M. *Justice and Peace: The Importance of Choosing Accountability over Realpolitik* / M. Cherif Bassiouni. // *Case Western Reserve Journal of International Law*. – 2003. – Vol.35, №2. – P. 191.

¹⁴³ Montville J. *Reconciliation as Realpolitik: Facing the Burdens of History in Political Conflict Resolution* / Joseph V. Montville // *Identity, Morality, and Threat: Studies in Violent Conflict* / Joseph V. Montville. – Lanham: Lexington Books, 2006. – P. 368.

¹⁴⁴ Montville J. *Reconciliation as Realpolitik: Facing the Burdens of History in Political Conflict Resolution* / Joseph V. Montville // *Identity, Morality, and Threat: Studies in Violent Conflict* / Joseph V. Montville. – Lanham: Lexington Books, 2006. – P. 369.

приклад гіпокризії, спричиненої «реальною політикою». Лицемірство полягає в тому, що владна політична партія позиціонує себе як державу та приймає нейтральну позицію між ірландськими націоналістами та британськими юніоністами задля створення умов кооперації, згоди та перемовин. Проте, якщо ми і розглядаємо політику держави як нейтральну, сама партія елементом нейтральним не виступає¹⁴⁵. Традиційно найбільш відомим практиком-прихильником «реальної політики» вважають Макіавелі, але провадженням «реальної політики» характеризується і Британія, скажімо, у 1920-их роках (напередодні поділу Ірландії)¹⁴⁶. Так, розподілу Ірландії за Англо-ірландським договором 1921 року передували жорстокі події подавлення незгоди католицького населення. Представники Ірландської Республіканської армії характеризують тогочасного прем'єр-міністра Британії як «реального політика»: Дж. Беу посилається на листа Майкла Коллінз до американського дипломата Х. Ф. Армстронга, в якому той застерігав про політику Л. Джорджа¹⁴⁷. Серед інших осіб, асоційованих з «реальною політикою» можна назвати Н. Чемберлейна, британського прем'єр-міністра у кінці 1930-их років¹⁴⁸. У Британії «реальна політика» використовувалась для просування англо-саксонських національних інтересів: на фоні підписання Версальського мирного договору 1919 та намагань створити Лігу Націй, Британія прагнула повернутись до традиційної дипломатії 18 ст. Тобто, національні інтереси переважали інтереси створення так званого світового уряду¹⁴⁹.

Теорія «реальної політики» пояснює причини конфлікту через бачення світу як поля поєдинку, відтак шляхи розв'язання конфлікту неможливі, оскільки концепт заохочує постійне «змагання» замість примирення та

---

¹⁴⁵ O'Leary B. The Conservative Stewardship of Northern Ireland, 1979-97: Sound-bottomed Contradictions or Slow Learning? / Brendan O'Leary. // Political Studies. – 1997. – P. 671.

¹⁴⁶ Bew J. Realpolitik: A History / John Bew. – New York: Oxford University Press, 2016. – P. 3.

¹⁴⁷ Там само, С. 142.

¹⁴⁸ Там само, С. 4.

¹⁴⁹ Там само, С. 145.

поступків¹⁵⁰. А. Робертс та Т. Гартон аналізують конфлікт у Північній Ірландії через призму «реальної політики». Невідомо, наскільки неминучим було насильство після заснування руху ірландських націоналістів за громадянські права 1967 року, але помітний конфлікт цілей руху. З одного боку, рух проголошувався за громадянські права, що так чи інакше апелює до взаєморозуміння, але разом з цим метою було і возз'єднання Ірландії. Досягти цієї мети мирним шляхом за непримиренності більшості юніоністів з подібною претензією – майже неможливо. Чи була саме сторона юніоністів відповідальна за деструктивну політику, що призвела до ескалації конфлікту у 60-90-их роках? А. Робертс та Т. Гартон називають головною перешкодою возз'єднання Ірландії Британську армію як таку, що чинила опір та виражала незгоду з метою руху юніоністів¹⁵¹.

«Реальна політика» немов засіб, за допомогою якого привідкриваємо завісу зовнішньої політики та практик зовнішньої та міжнародних політик¹⁵².

З точки зору «реальної політики» виникнення міждержавних конфліктів є явищем структурованим та певною мірою передбачуваним через існування певних закономірностей у поведінці сторін. Ці закономірності підлягають визначенню та сприяють передбаченню поведінки конфліктуючих сторін. Рівень перемовин та комунікації між сторонами є одним з чинників, чи ескалюватиме конфлікт до війни¹⁵³. «Реальна політика» передбачає два фактори визначення подальшої ескалації конфлікту¹⁵⁴:

1. Причина диспуту.

Ворожість відносин найбільш вірогідно зростатиме, коли конфлікт включатиме насущну причину диспуту та фізичні загрози¹⁵⁵. Чим більш

---

¹⁵⁰ Accounting in Politics: Devolution and Democratic Accountability / M.Ezzamel, I. Lapsley, Å. Johnsen, N. Hyndman., 2008. – P. 59.

¹⁵¹ Цит. за: Benn D. W. Review article On realpolitik and its limitations / David Wedgwood Benn. // International Affairs. – 2010. – №5. – P. 1194.

¹⁵² Bew J. Realpolitik: A History / John Bew. – New York: Oxford University Press, 2016. – P. 7.

¹⁵³ Gochman C. Realpolitik and the Road to War: An Analysis of Attributes and Behavior / C. Gochman, R. Leng. // International Studies Quarterly. – 1983. – Vol. 27, №1. – P. 98.

¹⁵⁴ Там само, С. 100.

¹⁵⁵ Там само, С. 105.

важливими є причини конфлікту, тим більш агресивною буде поведінка в перемовинах. Насущними причинами в межах «реальної політики» є такі:

- *Політична незалежність та непорушність правлячого режиму;*
- *Контроль над територією та непорушність національних кордонів.*

2. Природа демонстрації загроз.

Демонстрація загроз з боку сторін стосується демонстрації сили та могутності. Перші положення та дії як реакція на конфлікт є відправною точкою задання тону комунікації – вони визначають ризики ескалації. Наприклад, загрози можуть бути:

- *Фізичні;*
- *Вербальні.*

Фізичні дії є конкретними та небезпечнішими, оскільки можуть включати військові маневри¹⁵⁶.

Конфлікт в Північній Ірландії пройшов довгий шлях від втілення «реальної політики» до розподілу влади та інтеграції суспільств на острові. Після підписання Белфастської угоди 1998 року було погоджено розподіл влади в Північній Ірландії. Ці погодження між Юніоністською партією Ольстера (UUP) та Соціал-демократичною лейбористською партією (SDLP) стали результатом інституційного плану примирення з 1970-их років. В рамках розподілу влади було домовлено обрати першого міністра та заступника першого міністра, що мали володіти рівним рівнем влади. Розподіл влади є результатом скоріше інтеграції, ніж консоціалізму¹⁵⁷ та є ефективним у випадку неможливості самовиключення сторін з інституцій спільної влади. Якщо сторони часто покидають так звану коаліцію розподілу влади – забезпечити стабільність функціонування розподілу влади стає

---

¹⁵⁶ Gochman C. Realpolitik and the Road to War: An Analysis of Attributes and Behavior / C. Gochman, R. Leng. // International Studies Quarterly. – 1983. – Vol. 27, №1. – P. 100.

¹⁵⁷ McEvoy J. Power-Sharing Executives: Governing in Bosnia, Macedonia, and Northern Ireland. / Joanne McEvoy., 2014. – P. 205.

набагато важче та практично неможливо. Таким чином, інклюзивність сторін в спільне здійснення влади є однією з головних умов успіху такої інтеграції.

Правила формування виконавчої влади є наступним викликом на шляху до успішного інтегрованого розподілу влади. Дж. Макевой говорить про два види формування виконавчої влади: *корпоративне* та *ліберальне*. Корпоративне формування виконавчої влади визначає керівні посади відповідно до ідентичності, наприклад етнічної або релігійної ідентичності. Таким чином людина на керівній посаді представлятиме ту спільноту, вихідцем та представником якої він чи вона є. Ліберальний розподіл влади ставить в основу демократичний розподіл посад посередництвом демократичних виборів – тобто посаду здобуває той, хто або чия група, партія здобула більшість голосів. Дж. Макевой робить висновок на користь ліберального розподілу влади як такого, що забезпечує розподіл посад для певних груп¹⁵⁸.

Теорія консоціальної або консенсусної демократії, обґрунтована Арендт Лейпхарт передбачає утримання націями стабільного уряду та правління не зважаючи на суттєві відмінності етнічних, релігійних, культурних, лінгвістичних спільнот. Консоціальні системи характеризуються інституціями, що забезпечують та посилюють взаємодію та порозуміння між політичними лідерами, в результаті чого в вигравші опиняється максимально можлива кількість людей, партій, сторін. У результаті різні громади людей можуть цілком мирно співіснувати в межах спільних кордонів однієї держави завдяки порозумінню політичних еліт¹⁵⁹.

Консоціалізм визначний такими інституційними характеристиками:

---

¹⁵⁸ McEvoy J. Power-Sharing Executives: Governing in Bosnia, Macedonia, and Northern Ireland. / Joanne McEvoy., 2014. – P. 214-215.

¹⁵⁹ Norris P. Ballots not Bullets: Testing Consociational Theories of Ethnic Conflict, Electoral Systems and Democratization / Pippa Norris // The Architecture of Democracy: Constitutional Design, Conflict Management, and Democracy. / Pippa Norris. – Oxford: Oxford University Press, 2002. – (The architecture of Democracy: Constitutional Design, Conflict Management and Democracy.). – P. 291.

1. Державою з консоціальною системою керує *коаліція партій*, що розподіляють владу. Її підтримує більш ніж проста більшість голосів – її підтримують різні сегменти населення;
2. На території діє *сегментарна автономія* – тобто певні території в праві провадити власну політику щодо тем, які найбільше хвилюють населення (освіта, наприклад);
3. *Пропорційність* як принцип діє в усьому публічному секторі – на виборах, в комітетах, при розподілі державних посад та держбюджету;
4. Сторони володіють правом *вето* або *принципом погодження більшості*, що забезпечує захист важливих інтересів спільноти¹⁶⁰.

Консоціалізм зосереджується на законодавчих та виконавчих інституціях як на інструментах залагодження конфліктів¹⁶¹ та досліджує, як сегментовані суспільства можна стабілізувати за допомогою впровадження ліберальних демократичних інституцій¹⁶². Електоральні системи виділяють як чи не найбільш потужні інструменти компонування інституцій. Серед різновидів: *мажоритарні* та *пропорційні системи*. Мажоритарні системи надають можливість великим партіям отримати більшість голосів та зайняти лідерські позиції, в той час як у цій грі не знаходиться місця для маленьких партій. Пропорційні системи ж залучають навіть невеликі партії¹⁶³. Консоціалізм притримується думки, що пропорційні електоральні системи є більш адаптивними та сприяють взаємодії та пристосуванню між етнічними групами¹⁶⁴. Згідно з теорією А. Лейпхарт, пропорційні системи користуються

---

¹⁶⁰ O'Leary B. The Limits to Coercive Consociationalism in Northern Ireland. / Brendan O'Leary. // Political Studies. – 1989. – №37. – P. 563.

¹⁶¹ John McGarry and Brendan O'Leary. Consociational Theory, Northern Ireland's Conflict, and its Agreement 2. What Critics of Consociation Can Learn from Northern Ireland, in: Government and Opposition, Vol. 41, No. 2, pp. 249–277, 2006. P. 249.

¹⁶² O'Leary B. The Limits to Coercive Consociationalism in Northern Ireland. / Brendan O'Leary. // Political Studies. – 1989. – №37. – P. 563.

¹⁶³ Norris P. Ballots not Bullets: Testing Consociational Theories of Ethnic Conflict, Electoral Systems and Democratization / Pippa Norris // The Architecture of Democracy: Constitutional Design, Conflict Management, and Democracy. / Pippa Norris. – Oxford: Oxford University Press, 2002. – (The architecture of Democracy: Constitutional Design, Conflict Management and Democracy.). – P. 291.

¹⁶⁴ Там само, С. 292.

більшою довірою серед меншин, оскільки вони ефективніше залучають підтримку меншин¹⁶⁵.

Таким чином, перевага пропорційних систем полягає у наступному:

1. Залучення маленьких партій до парламенту завдяки низьким прохідним бар'єрам;
2. Більш пропорційний результат виборів – пропорційне транслявання голосів в місця в парламенті;
3. Залучення партій етнічних меншин до виборів – шанси будь-якої етно-політичної партії потрапити в парламент підвищуються завдяки низьким бар'єрам;
4. Додаткова підтримка політичній системі від етнічних менших¹⁶⁶.

Лейпхарт стверджував, що в суспільствах, як в Північній Ірландії, де співмешкає кілька різних груп населення за етнічними, релігійними тощо ознаками, мажоритарні системи впроваджують правило більшості, нехтуючи потребами меншинств. Навпаки, консенсус замість опозиції здатний демократизувати різношарове суспільство та включити в політичні процеси тих, кого раніше виключали. Тобто, інклюзивність виступає як корисний наслідок пропорційних систем¹⁶⁷.

Б. О'Лірі описує шість стратегій для стабілізації сегментованих суспільств:

1. *гегемонічний контроль* (стабілізація досягається посередництвом активного домінування еліт)

---

¹⁶⁵ Цит. за: Norris P. Ballots not Bullets: Testing Consociational Theories of Ethnic Conflict, Electoral Systems and Democratization / Pippa Norris // The Architecture of Democracy: Constitutional Design, Conflict Management, and Democracy. / Pippa Norris. – Oxford: Oxford University Press, 2002. – (The architecture of Democracy: Constitutional Design, Conflict Management and Democracy.) – P. 295.

¹⁶⁶ Norris P. Ballots not Bullets: Testing Consociational Theories of Ethnic Conflict, Electoral Systems and Democratization / Pippa Norris // The Architecture of Democracy: Constitutional Design, Conflict Management, and Democracy. / Pippa Norris. – Oxford: Oxford University Press, 2002. – (The architecture of Democracy: Constitutional Design, Conflict Management and Democracy.) – P. 295-298.

¹⁶⁷ Цит за: Norris P. Ballots not Bullets: Testing Consociational Theories of Ethnic Conflict, Electoral Systems and Democratization / Pippa Norris // The Architecture of Democracy: Constitutional Design, Conflict Management, and Democracy. / Pippa Norris. – Oxford: Oxford University Press, 2002. – (The architecture of Democracy: Constitutional Design, Conflict Management and Democracy.) – P. 298.

2. *розподіл* (зокрема, розподіл території між конфлікуючими сторонами)
3. *інтеграція* (взаємна кооперація суспільств)
4. *інтернаціоналізація* (вирішення конфлікту та налагодження відносин завдяки спільним діям інших держав, організованим перемовинам тощо)
5. *арбітрація* (вирішення конфлікту за допомогою нейтральної структури-арбітра)
6. *консоціація* (розподіл влади на основі взаємних домовленостей сторін¹⁶⁸).

Консоціація та інтеграція є найбільш застосованими стратегіями в Північній Ірландії. Теорія інтеграції общин в Північній Ірландії стосується більшою мірою етапу врегулювання конфлікту, становлення миру та постконфліктного врегулювання відносин. Так, у конфлікті в Північній Ірландії ми говоримо в першу чергу про європейську інтеграцію від часів набуття членства в ЄС Британією та Ірландією та наближення до творення так званої європейської ідентичності, що на думку багатьох вчених призвело до пом'якшення конфлікту та залагодження відносин від 1973 року до підписання Белфастської угоди 1998 року, а також про інтеграцію двох основних спільнот на території острова загалом та в Північній Ірландії зокрема – ірландських католиків та британських протестантів.

Тривалий час території Європейського Союзу характеризувались конфліктністю та роздробленістю держав. Нині ЄС представляє собою тісне угруповання з відкритими кордонами та легким рухом осіб, товарів, послуг тощо. Розвинена економічна співпраця стала можливою завдяки європейській інтеграції. У межах євроінтеграційного процесу досліджують створення, розширення та співпрацю і функціонування кооперації між

---

¹⁶⁸ Б. О'Лірі описує шість стратегій стабілізації сегментованих суспільств на основі об'єднання стратегій, вказаних А. Ліпхарт (інтеграція, розподіл, консоціація) та Г. Лембрухом (арбітрація та консоціація), а також додає інтернаціоналізацію та гегемонічний контроль як власно-введені стратегії, варті уваги. Цит. За O'Leary B. The Limits to Coercive Consociationalism in Northern Ireland. / Brendan O'Leary. // Political Studies. – 1989. – №37. – P. 563-572.

державами в Європі¹⁶⁹. Інтеграція європейських держав розглядається більшою мірою через економічну співпрацю. На сучасному етапі дослідження інтеграційних політик відбувається через призми багатьох концепцій та теорій. Беренда С.В. наводить такі приклади: теорія міжнародної торгівлі, інституційна концепція інтеграції, теорія функціоналізму, федералізму, тощо¹⁷⁰. Інтеграційні процеси характеризуються комплементарним та багатофункціональним характером, а тому врахування різноманітних концепцій дає змогу пізнати цей процес якомога комплексніше¹⁷¹.

Беренда вважає, що значною мірою інтеграційні процеси ЄС може роз'яснити теорія хаосу¹⁷². Схожі твердження знаходимо і в дослідженні конфлікту в Північній Ірландії Канінгема. Так, він послуговується міркуваннями про аналіз поведінки динамічних систем¹⁷³. В даному випадку теорія хаосу проливає світло на систему ЄС, а також на систему конфлікту в Північній Ірландії. Обидві є динамічними системами. На даному етапі важливо розглядати інтеграцію ЄС як динамічний компонент системи, адже у свій час саме вхід до ЄС Британії та Ірландії посприяв інтеграції обох держав в економічну спільноту, з чого почалась взаємна інтеграція обох держав, яка спричинила інтегрований підхід до католицької та протестантської спільнот в Північній Ірландії після 1998 року. Наприклад, Рада Європи стала спільним простором для держав для комунікації та співпраці посередництвом на основі позову Ірландії проти Британії 1974 року щодо порушення прав людини та здійснення особливо жорстокого насилля в Північній Ірландії¹⁷⁴. Результатом цієї справи стало фактичне визнання Європою питання кордону

---

¹⁶⁹ Баркалова І. М. Теоретичні моделі розвитку європейської інтеграції у 40 – 70-х роках ХХ ст. / І. М. Баркалова. // Наука. Релігія. Суспільство. – 2013. – №1. – С. 9.

¹⁷⁰ Беренда С. В. Еволюція економічної інтеграції в країнах Європи. Монографія / С. В. Беренда. – Харків: Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, 2012. – С. 9.

¹⁷¹ Там само, С. 11.

¹⁷² Там само, С. 9-10.

¹⁷³ Cunningham W. Violent Conflict in Northern Ireland: Complex Life at the Edge of Chaos. Chaos, Complexity, and Conflict Resolution Theories / William (B.J.) Cunningham. // 2001 National Conference on Peacemaking and Conflict Resolution (NCPAC). Research & Higher Education Symposium. – 2001. – P. 11.

¹⁷⁴ Hayward K. Defusing the conflict in Northern Ireland Pathways of influence for the European Union / Katy Hayward. // Working Papers Series in EU Border Conflicts Studies. – 2004. – №2. – P. 6.

та конфлікту щодо цього не внутрішньополітичним питанням, а справою міжнародних відносин¹⁷⁵. Комунікація та нетворкінг інституціоналізовані в третьому «стовпі»¹⁷⁶ Белфастської угоди, що проголошує створення так званого форуму перемов між державами та відповідними інституціями Британії та Ірландії¹⁷⁷. Подібно до Ради Європи, Рада Європейського Союзу та Європейська Рада також надали простір для конфліктуючих держав діяти як партнери, погоджувати спільні інтереси та шукати компроміси у відносинах¹⁷⁸.

Канінгем використовує твердження теорії хаосу про поділ систем на системи з високим рівнем хаосу та системи з низьким рівнем хаосу. Високий рівень хаосу характерний для більш комплексних та складних систем, в той час як низький – характеристика простих систем¹⁷⁹. Складні системи характеризуються малою ймовірністю передбачуваності, на противагу в простих системах можна спостерігати передбачуваність розвитку подій. Беручи до уваги, що в соціальних системах може відзначатись як високий рівень хаосу, так і низький, конфліктні системи відносяться більшою мірою до систем з високим рівнем хаосу, а отже низьким рівнем передбачуваності, та є за своєю природою нестабільними¹⁸⁰. Нестабільність виникає та посилюється від дії певних факторів, як от протести групи, що переживає дискримінацію та відчуває незадоволення своїх потреб, етнічні меншини, що скаржаться на заперечення ідентичності тощо. Чим більше подібних факторів впливу з'являється, тим більш нестабільною та хаотичною система стає. Результатом впливу факторів є прояв комплексності конфлікту, в даному

---

¹⁷⁵ Hayward K. Defusing the conflict in Northern Ireland Pathways of influence for the European Union / Katy Hayward. // Working Papers Series in EU Border Conflicts Studies. – 2004. – №2. – P. 7.

¹⁷⁶ The Belfast Agreement, 10.04.1998 [Electronic resource] – Mode of access: World Wide Web: https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/136652/agreement.pdf (viewed on June 4, 2020). – Title from the screen.

¹⁷⁷ Hayward K. Defusing the conflict in Northern Ireland Pathways of influence for the European Union / Katy Hayward. // Working Papers Series in EU Border Conflicts Studies. – 2004. – №2. – P. 13.

¹⁷⁸ Там само, С. 14.

¹⁷⁹ Cunningham W. Violent Conflict in Northern Ireland: Complex Life at the Edge of Chaos. Chaos, Complexity, and Conflict Resolution Theories / William (B.J.) Cunningham. // 2001 National Conference on Peacemaking and Conflict Resolution (NCPAC). Research & Higher Education Symposium. – 2001. – P. 12.

¹⁸⁰ Там само, С. 13.

випадку конфлікту в Північній Ірландії на всіх рівнях – індивідуальному, організаційно-груповому, суспільному, міжнародному, глобальному¹⁸¹.

Ранні теоретики європейської інтеграції підтримували думку, що економічна інтеграція призведе до політичної інтеграції разом з формуванням європейської ідентичності. Насправді європейська ідентичність не замінила національні ідентичності, проте нині вона існує пліч-о-пліч з національними ідентичностями країн-членів ЄС. Відтак, формування європейської ідентичності стало поєднуваною ланкою британської та ірландської спільнот¹⁸².

Європейська ідентичність постає з-поміж національних кордонів з людей. Розвиток політичної, соціальної та політичної сфер життя призводить до міжкультурної, транскордонної комунікації та створює асоціації зв'язків крізь національні кордони. Саме ці люди найбільш вірогідно бачать та відчують себе європейцями¹⁸³.

Інтеграцію сегментованих суспільств можна досягти як через добровільну взаємодію груп, так і через вимушену її форму. В Північній Ірландії в різні часи конфлікту було задіяно обидві форми. Мається на увазі інтеграція католиків Північної Ірландії в Британію та протестантів Північної Ірландії в Ірландію, а також інтеграція католиків та протестантів на території Північної Ірландії, хоча Б. О'Лірі і називає цей процес фантастичним. Добровільна інтеграція зосереджується на компромісі двома шляхами:

1. одна спільнота *стирає певну частину своєї ідентичності*, що є причиною конфлікту;
2. відбувається процес *творення трансцендентної ідентичності* – наприклад, спільноти католиків та протестантів об'єднуються в процесі творення європейської ідентичності. Відтак, європейська інтеграція та

---

¹⁸¹ Cunningham W. Violent Conflict in Northern Ireland: Complex Life at the Edge of Chaos. Chaos, Complexity, and Conflict Resolution Theories / William (B.J.) Cunningham. // 2001 National Conference on Peacemaking and Conflict Resolution (NCPAC). Research & Higher Education Symposium. – 2001. – P. 14.

¹⁸² Fligstein N. European Integration, Nationalism and European Identity / N. Fligstein, W. Sandholz, A. Polyakova. // JCMS. – 2012. – Vol. 50, №1. – P. 106.

¹⁸³ Там само, С. 109.

ідентичність сприяли інтеграції ідентичності католиків та протестантів в британське та ірландське суспільство відповідно, а також на території Північної Ірландії (проте, посередництвом умов, створених зовні – наприклад, фінансування ЄС проєктів, що спрямовані на інтеграцію спільнот в Північній Ірландії).

Вимушена інтеграція може застосовувати силу, що не є ефективним для підтримання миру¹⁸⁴.

ВИСНОВКИ ДО I РОЗДІЛУ

Британсько-ірландські відносини 20 століття були сповнені травматичного досвіду, боротьби, терористичних акцій та непримиренності. Для з'ясування теоретичних засад конфлікту в Північній Ірландії у Розділі I було виконано такі завдання:

1. Описано історичний перебіг подій конфлікту в Північній Ірландії від початку 20 століття. У підрозділі 1.1 встановлено найбільш травматичні події британсько-ірландських відносин у 20 столітті : Великодне повстання католицького населення у Дубліні 1916 року; розділ Ірландії Англо-ірландським договором від 6 грудня 1921 року; період Смути від кінця 60-их рр. до підписання Белфастської угоди 1998 року (а особливо «Кривава неділя» 1920 та 1972 рр., «Кривава п'ятниця» 1972 року).

2. Встановлено рівні дослідження конфлікту: індивідуальний, організаційно-груповий, суспільний, міжнародний. За допомогою багаторівневого аналізу конфлікту враховано різні теоретичні підходи: теорію людських потреб Дж. Бертон; теорію етнічних та релігійних конфліктів; концепцію територіальності Дж. Васкеса; та теоретичні аспекти втілення політик у конфлікті в Північній Ірландії.

---

¹⁸⁴ O'Leary B. The Limits to Coercive Consociationalism in Northern Ireland. / Brendan O'Leary. // Political Studies. – 1989. – №37. – pp. 565-566.

3. З'ясовано причини конфлікту на індивідуальному рівні. Аналізом у підрозділі 1.2 встановлено, що причинами конфлікту на індивідуальному рівні є незадоволення потреб людини політичною системою, що призводить до намагання задовольнити потреби будь-якою ціною. Ідентичність виступає базовою потребою і є результатом процесу самоідентифікації людини. У конфлікті в Північній Ірландії виділяємо існування таких основних ідентичностей: релігійна, етнічна, національна.

4. Розглянуто причини формування груп ворогів та союзників на організаційно-груповому та суспільному рівнях конфлікту. Теорія етнічних та релігійних конфліктів роз'яснює, що етнічність та релігійність виступають потужними факторами поділу суспільства. Розмежування людей за іншими ознаками є більш пористим. У підрозділі 1.3 аргументовано сегментованість суспільства в Північній Ірландії, розглянуто теоретичні підходи пояснення етнічності (конструктивістський та структурний) та з'ясовано, що заперечення етнічної та релігійної ідентичності призводить до застосування насилля. Людям властива потреба дихотомізувати та організовувати системи ворогів та союзників. Заперечення етнічної або релігійної ідентичності породжує тероризування спільноти – як наслідок, її члени самі стають схильними до терористичних дій, а через історичні травми (з'ясовані в підрозділі 1.1) виникає циклічність насилля.

5. Розкрито причинність територіальності на суспільному та міжнародному рівнях. Встановлено, що територіальний диспут виникає з незгоди держав щодо спільного кордону або ж здійснення суверенітету на певній території. Територіальність диспутів є причиною ескалації конфлікту та фактором, що частіше призводить до війни, ніж диспути з інших причин. У підрозділі 1.4 розглянуто три особливості, які впливають на ймовірність виникнення диспуту щодо території: суміжність (сусідство держав), їх взаємодія, територіальність. Боротьба за територію виникає з низки причин: з економічних міркувань; через символічне значення території як культурної

спадщини; через біологічно-генетично вмотивоване прагнення захистити територію.

6. Визначено політичний аспект конфлікту та з'ясовано, які причини призводять до погіршення та залагодження конфлікту. Так, у підрозділі 1.5 аргументовано політичний конфлікт як суперечливість ідеологічних міркувань з приводу засобів досягнення цілі боротьба та зміни політичного статусу. Конфлікт посилюється або послаблюється державними політиками. Так, «реальна політика» як форма практичних та жорстких міжнародних відносин на основі максимального прагматизму сприяє подальшій ескалації конфлікту, посиленню використання аморальних стратегій, порушенню прав людини тощо. Державні політики, спрямовані на інтеграцію суспільства навпаки сприяють врегулюванню відносин та послабленню рівня насилля в конфлікті. У підрозділі описано, зокрема, шість стратегій стабілізації сегментованих суспільств: гегемонічний контроль, розподіл, інтеграція, інтернаціоналізація, арбітрація та консоціація. Усі стратегії мали місце в конфлікті в Північній Ірландії, серед них консоціацію та інтеграцію називають найбільш впливовими. Інтеграційні процеси відбуваються головним чином через вплив ЄС. Інтеграційні процеси доречно пояснювати з точки зору теорії хаосу: і Північна Ірландія, і ЄС є динамічними та складними системами. Комплексні та складні системи характеризуються більш високим рівнем хаосу та нижчим рівнем передбачуваності та стабільності. Європейська інтеграція вводиться як інструмент творення європейської ідентичності та інтеграції суспільств в Північній Ірландії.

Таким чином, у Розділі I було проаналізовано та оцінено теоретичні засади конфлікту в Північній Ірландії, що є необхідним для детального розгляду факторів конфлікту у Північній Ірландії, а також для аналізу дестабілізуючого впливу Брекситу на британсько-ірландські відносини.

РОЗДІЛ II. ФАКТОРИ ВПЛИВУ НА КОНФЛІКТ У ПІВНІЧНІЙ ІРЛАНДІЇ

2.1 Етнічний та релігійний фактори конфлікту в Північній Ірландії

Як ми з'ясували у підрозділі 1.3, Північна Ірландія є прикладом сегментованого суспільства. Сегментовані суспільства складаються з кількох груп, в межах яких існують свої звичаї та традиції¹⁸⁵. Ці суспільства ходять до різних шкіл, вступають в окремі суспільно-політичні організації, споживають відмінні інформаційні ресурси тощо. Лініями розмежування у таких суспільствах традиційно виступають расові, етнічні, релігійні, лінгвістичні, ідеологічні чинники¹⁸⁶.

Суспільство в Північній Ірландії поділене загалом за чотирма ознаками:

- за релігійною ознакою: католики – протестанти;
- за етнокультурною ознакою: ірландці – британці;
- за політичною ознакою: республіканці – лоялісти/націоналісти – юніоністи;
- за історичною ознакою: місцеві – прибулі (мається на увазі колонізація Ірландії Британією у 17 ст., на основі чого і виник такий розподіл)¹⁸⁷.

За цими ознаками суспільство Північної Ірландії групується у два численних сегменти: республіканці/націоналісти/католики/ірландці/місцеві конфліктують з лоялістами/юніоністами/протестантами/британцями/прибулими.

Головною суперечністю ідентичностей Північної Ірландії є сформована більшість протестантів та зневажання правами меншини – католиків. Станом на 2001 рік католики так само становили меншість (Див. мапу поширення

¹⁸⁵ O'Leary B. The Northern Ireland Conflict: Consociational Engagements / B. O'Leary, J. McGarry., 2014. – P. 97.

¹⁸⁶ Там само, С. 98.

¹⁸⁷ Мінгазутдінов І. О. Сучасні етнонаціональні конфлікти у країнах Західної Європи / І. О. Мінгазутдінов. // Актуальні проблеми міжнародних відносин. – 2009. – №86, Частина II. – С. 161.

католиків та протестантів у Північній Ірландії в Додатку 2), 2011 р. протестантське населення складало 48%, католицьке 45%, інші налічували 3%. Проте, відсотковий розподіл змінився і є привід говорити про можливе формування католицької більшості на території Північної Ірландії. За даними перепису населення 2016 р. серед населення працездатного віку 44% католиків, 40% протестантів, 16% - інших¹⁸⁸.

Головними етапами в британсько-ірландських відносинах минулого століття, які передбачали залагодження конфлікту та примирення спільнот католиків та протестантів, є чотири документи:

- 1) *Саннінгдайльська угода 1973 р.;*
- 2) *Доповідь Хаагерап 1984 р.;*
- 3) *Англо-ірландська угода 1985 р.;*
- 4) *Белфастська угода 1998 р.*

Ці документи є політичними інструментами двостороннього (Саннінгдайльська та Англо-ірландська угоди) та міжнародного залагодження конфлікту (вплив на врегулювання конфлікту Доповіді Хаагерап та Белфастської угоди). Аналіз документів на предмет включення конфлікту ідентичностей в Північній Ірландії до порядку денного та пошуку механізмів щодо інтеграції спільнот та врегулювання відносин між католиками та протестантами виявив:

- 1) *Саннінгдайльська угода 1973 р.*

Була спробою відреагувати на суперечності спільнот в Північній Ірландії. Проте, цей документ зосереджувався головним чином на інституційній площині кооперації держав. За угодою поставали такі інституції:

---

¹⁸⁸ Gordon G. 'Catholic majority possible' in NI by 2021 [Electronic resource] / Gareth Gordon // BBC.News. – 2018. – Mode of access: World Wide Web: <https://www.bbc.com/news/uk-northern-ireland-43823506> (viewed on June 4, 2020). – Title from the screen.

- *Рада Ірландії (Консультативна Асамблея)* з 30-ти представників Ірландії та такої ж кількості від Північної Ірландії. До Ради Ірландії також мала входити Рада Міністрів та секретаріат. Рада Ірландії мала перейняти важливі питання консультації щодо впливу членства в ЄС, наприклад, агрокультури та аспектів спільної аграрної політики ЄС, електричної генерації, туризму, системи охорони здоров'я, спорту тощо;
- *Рада Міністрів* мала вирішувати за принципом однотайності та складатись з 7 парламентарів уряду Ірландії та 7 членів Північно-ірландського виконавчого органу. Представників до Ради Міністрів мали обирати уряд Ірландії та виконавчий орган Північної Ірландії. Рада Міністрів мала контролювати функції Ради Ірландії, мала бути ротація голови Ради Міністрів між представниками уряду Ірландії та виконавчого органу Північної Ірландії.

Саннінгдайльська угода не стосувалась кооперації спільнот, але передбачала умови подальшого формування коаліційного врядування в виконавчому органі Північної Ірландії (power-sharing principle). Важливо, що на конференції 1973 р. було обговорено та погоджено покарання за злочини: особи під підозрою у скоєнні злочину на території Ірландії або Північної Ірландії мали бути передані до суду незалежно від території злочину та місця перебування злочинців.

Угода зосереджувалась на загальній ідентифікації суспільства в Північній Ірландії з її інституціями, а також на побудові довіри та ідентифікації суспільства з обслуговуванням служби поліції. Тобто, було визнано, що Ірландія та Північна Ірландія функціонують у різних площинах закону та порядку, а відтак, пріоритет надавався у першу чергу налагодженню роботи інституцій та ідентифікації населення з ними. В наступному порядку мала провадитись робота щодо ідентифікації

суспільства з структурами поліції Північної Ірландії, а також щодо ефективних політик в Північній Ірландії¹⁸⁹.

Проте, саме такі підвалини створення коаліційного уряду, що передбачали створення Консультативної Асамблеї Ірландії та співпрацю юніоністських та націоналістичних партій виявились неприйнятними для юніоністів, які закріпили своє невдоволення страйками. Унаслідок цього виконавчий орган розпався, що вплинуло на обидві частини Ірландії¹⁹⁰.

2) *Доповідь Хаагеруп 1984 р.*

Доповідь Хаагеруп стала першою масштабною ініціативою ЄС щодо конфлікту у Північній Ірландії. Документ зосереджувався на концептуалізації конфлікту між двома національними ідентичностями¹⁹¹. Зокрема, деякі положення виражали чітку позицію ЄС щодо сегментації суспільства в Північній Ірландії:

- Доповідь Хаагеруп визнає відмінність ідентичностей двох груп Північної Ірландії як причину конфлікту¹⁹², а додатковим фактором – небезпеку, які відчувають юніоністи щодо політики Великобританії щодо майбутнього Північної Ірландії¹⁹³;
- У доповіді вжито поняття «католики» та «націоналісти», а також «протестанти» та «юніоністи» взаємозамінно, що свідчить про ототожнення їх релігійної та політичної взаємозалежності, а також релігійної бази політичних груп. Деякі юніоністи відносять себе до

---

¹⁸⁹ The Sunningdale Agreement, December 1973 [Electronic resource] – Mode of access: World Wide Web: <https://cain.ulster.ac.uk/events/sunningdale/agreement.htm> (viewed on June 4, 2020). – Title from the screen.

¹⁹⁰ Later Modern Ireland. Topic 5, Politics and Society in Northern Ireland, 1949-1993. Documents for case study: The Sunningdale Agreement and the power-sharing executive [Electronic resource]. – 2009. – P. 3. – Mode of access: World Wide Web: <https://www.slideshare.net/siobhanpdst/the-sunningdale-agreement-and-power-sharing-executive-1973-1974> (viewed on June 4, 2020). – Title from the screen.

¹⁹¹ Hayward K. Reiterating National Identities. The European Union Conception of Conflict Resolution in Northern Ireland / Katy Hayward. // Cooperation and Conflict: Journal of the Nordic International Studies Association. – 2006. – Vol. 41, №3. – P. 261

¹⁹² Haagerup Report, 1984. – [Electronic resource]. – P. 69. – Mode of access: World Wide Web: <https://cain.ulster.ac.uk/issues/europe/docs/haagerup84.pdf> (viewed on June 4, 2020). – Title from the screen.

¹⁹³ Там само, С. 70.

- ірландців, а деякі католики визнають свою приналежність до юніоністів, проте ці групи не є численними¹⁹⁴;
- Доповідь Хаагеруп визначає конфлікт як такий, в якому менше релігійної складової, ніж питання відмінності національної ідентичності¹⁹⁵; Доповідь не визначає конфлікт як істинно релігійний з огляду на те, що перша колонізація зі сторони Британії відбувалась за правління саме католицької королеви Марії¹⁹⁶.
  - Право націоналістів вимагати та сподіватись на возз'єднання не можна піддавати сумніву – ці поклики є історично підкріпленими¹⁹⁷;
  - Розвиток ірландської нації простежується до до-християнського періоду, коли ірландська нація розвинула свої традиції, культуру. Ірландська нація почала своє політичне вираження лише у минулому столітті. Правління Ірландії перехрещувалось з Британією, але Ірландія зберігала свої особливості як нації, а злиття політичних та релігійних протистоянь злилось з настанням Реформації, коли стало зрозуміло, що Ірландія населена переважною більшістю католиків¹⁹⁸.
  - Існує велика кількість організацій, груп, осіб, які захищають релігійні, політичні та інституційні розмежування двох Ірландій. Ці люди задіяні у різних сферах (освіті, політиці, церкві тощо) і їхня діяльність варта поваги¹⁹⁹;
  - Тотальний розподіл на сектори існує також і через існування мирних розмежувальних стін на території Північної Ірландії, що відділяють дві спільноти – юніоністів/протестантів та націоналістів/католиків одна від одної, в результаті чого існування зводиться до тотальної недовіри та відокремленого існування²⁰⁰;

---

¹⁹⁴ Haagerup Report, 1984. – [Electronic resource]. – P. 16. – Mode of access: World Wide Web: <https://cain.ulster.ac.uk/issues/europe/docs/haagerup84.pdf> (viewed on June 4, 2020). – Title from the screen.

¹⁹⁵ Там само, С. 7.

¹⁹⁶ Там само, С. 18.

¹⁹⁷ Там само, С. 70.

¹⁹⁸ Там само, С. 17.

¹⁹⁹ Там само, С. 16.

²⁰⁰ Там само, С. 13.

- Доповідь Хаагерап закликає уряди Британії та Ірландії зосередитись не тільки на співпраці щодо безпеки північної та південної частин острова Ірландії, але і сфокусуватись на формуванні політичної системи з рівним поділом влади та відповідальності з метою пристосувати різні традиції спільнот до концептів толерантності спільнот одна щодо одної на території Північної Ірландії та між державами загалом²⁰¹;
- Потужність політичної ідентичності ЄС зростає, проте, пріоритетами інтеграцію лишаються економічна та соціальна складові²⁰².

Відтак, релігійний фактор можна вважати таким, що впливає на розмежування суспільства, проте не можна чітко визначити, що він є причиною конфлікту. В останні роки релігійність та відвідуваність церкви падають з кожним роком у Ірландії, Північній Ірландії та Британії, що свідчить про поступове послаблення релігійної складової конфлікту та релігійного розмежування (детальні дані див. у графіках тижневого відвідування церкви у Ірландії та Британії, а також на схемі поширення атеїзму в Північній Ірландії – Додатки 14, 15, 16).

3) *Англо-ірландська угода 1985 р.*

Ірландський уряд звинувачував британський у провалі Саннінгейдської угоди, відтак, ЄС став простором кооперації та комунікації, створивши умови для підписання Англо-ірландської угоди 1985 року²⁰³.

Доповідь Хаагерап комітету Європейського Парламенту спонукала держави до підписання та угоди та обговорення положень доповіді. Деякі з положень віддзеркалюють висловлену позицію ЄС щодо ідентичності спільнот.

²⁰¹ Haagerup Report, 1984. – [Electronic resource]. – P. 9. – Mode of access: World Wide Web: <https://cain.ulster.ac.uk/issues/europe/docs/haagerup84.pdf> (viewed on June 4, 2020). – Title from the screen.

²⁰² Там само, С. 74.

²⁰³ Hayward K. Reiterating National Identities The European Union Conception of Conflict Resolution in Northern Ireland / Katy Hayward. // Cooperation and Conflict: Journal of the Nordic International Studies Association. – 2006. – Vol. 41, №3. – P. 267.

Так, Англо-ірландською угодою 1985 р. держави визнають існування двох традицій в Ірландії. Одна хоче об'єднати острів під ірландським прапором, інша прагне лишити Північну Ірландію у складі Сполученого Королівства²⁰⁴. Британія та Ірландія визнають, що примирення спільнот залежить від взаємного бажання миру, від співпраці сторін та готовності приймати позиції та права одна одної. Ключ до миру та інтеграції полягає у висловленні визнання та поваги до протилежної спільноти, а також у дотриманні прав одна одної переслідувати певні ідеї, навіть відмінні. Документ наголошує на звільненні Північної Ірландії від дискримінації шляхом пропагування толерантності щодо обох спільнот посередництвом рівної участі в структурах та процесах суспільно-політичного життя²⁰⁵.

Визнаючи відмінність етнічної, національної, релігійної відмінностей юніоністів та націоналістів, держави погодили також і прийняте раніше положення про можливість зміни конституційного статусу Північної Ірландії лише за бажання більшості²⁰⁶. При цьому держави погодили посилену співпрацю в таких сферах: політичній; сфері безпеки; правовій; сфері міжкордонної співпраці²⁰⁷, а також встановили мету своєї посиленої співпраці: 1) пристосувати права та ідентичності спільнот в Північній Ірландії; 2) досягти миру, стабільності, процвітання на острові, поглиблювати примирення сторін, забезпечувати дотримання прав людини, боротись з тероризмом та розвивати економічні, соціальні та культурні відносини²⁰⁸.

4) Белфастська угода 1998 р.

---

²⁰⁴ Anglo-Irish Agreement 1985 between the Government of Ireland and the Government of the United Kingdom [Electronic resource]. – P. 1. – Mode of access: World Wide Web: <https://cain.ulster.ac.uk/hms0/aia.htm> (viewed on June 4, 2020). – Title from the screen.

²⁰⁵ Там само, С. 2

²⁰⁶ Anglo-Irish Agreement 1985 between the Government of Ireland and the Government of the United Kingdom. Article 1. [Electronic resource]. – P. 3. – Mode of access: World Wide Web: <https://cain.ulster.ac.uk/hms0/aia.htm> (viewed on June 4, 2020). – Title from the screen.

²⁰⁷ Anglo-Irish Agreement 1985 between the Government of Ireland and the Government of the United Kingdom. Article 2. [Electronic resource]. – P. 4. – Mode of access: World Wide Web: <https://cain.ulster.ac.uk/hms0/aia.htm> (viewed on June 4, 2020). – Title from the screen.

²⁰⁸ Anglo-Irish Agreement 1985 between the Government of Ireland and the Government of the United Kingdom. Article 4,9. [Electronic resource]. – P. 6,11. – Mode of access: World Wide Web: <https://cain.ulster.ac.uk/hms0/aia.htm> (viewed on June 4, 2020). – Title from the screen.

Белфастська угода, як кульмінація мирного процесу в Північній Ірландії, базувалась на важливості неупередженості британського уряду в юрисдикції щодо дотримання цивільних, політичних, соціальних, культурних прав населення Північної Ірландії, для якого характерне співіснування двох відмінних ідентичностей. Угода наголошує також на необхідності та безумовності захисту населення від дискримінації та рівному ставленні до усіх громадян, ідентичностей, етносів та ідеологічних позицій юніоністів та націоналістів²⁰⁹.

Відповідно до Белфастської угоди бажання ірландської нації визнається як непохитне право хотіти мирним шляхом об'єднати острів та різноманіття його традицій та ідентичностей²¹⁰.

Угода 1998 заснована на визнанні двосторонності конфлікту, його полярності у вигляді поділу суспільства на юніоністів/британців та націоналістів/ірландців. Угода також визнає, що саме це протиріччя природи суспільства Північної Ірландії є центром конфлікту, а ідеологічні відмінності груп на території Північної Ірландії засновані на різних інтерпретаціях легітимності кордону та територіальної приналежності²¹¹.

У порівнянні з невдалою спробою створити коаліційний уряд з поділом влади виконавчого органу, у 90-их роках цим інституційним рішенням сприяла європейська інтеграція та ЄС як форум для комунікації та спільної мови²¹². Унікальність формату угоди полягала в трьохсторонньому підході до конфлікту – відомий також як «3 стовпи Белфастської угоди»:

- Співпраця спільнот в межах Північної Ірландії;
- Співпраця та перемови Північної Ірландії та Ірландії;

---

²⁰⁹ The Belfast Agreement, 10.04.1998 [Electronic resource]. – P.4. – Mode of access: World Wide Web: https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/136652/agreement.pdf (viewed on June 4, 2020). – Title from the screen.

²¹⁰ Там само, С. 6.

²¹¹ Hayward K. Defusing the conflict in Northern Ireland Pathways of influence for the European Union / Katy Hayward. // Working Papers Series in EU Border Conflicts Studies. – 2004. – №2. – P. 4.

²¹² Там само, С. 5.

- Співпраця між Британією та Ірландією²¹³.

Відповідно до цього формату створювались такі інституції:

- Виконавчий орган Північної Ірландії та Асамблея Північної Ірландії;
- Північно-Західна Рада Міністрів, що складалась з представників Ірландії та Північної Ірландії;
- Британсько-Ірландська Рада, Британсько-Ірландська міждержавна конференція²¹⁴.

Відтак, можна говорити про значний вплив ЄС на сприйняття питання ідентичності двома державами. Від гегемонічних намагань протестантів придушити ідентичність католицької громади до інтеграції спільнот – довгий шлях, і донині цей шлях не є цілком пройденим, оскільки стіни між спільнотами зведені і досі. Руйнування стін має відбуватись і в фізичному світі, і в головах людей.

20 років опісля підписання мирної Угоди Страсної п'ятниці в Північній Ірландії досі стоять «стіни миру», зведені спочатку у 20-их рр., а потім під час Смути задля припинення сутичок між католицькою та протестантською громадами. 2013 року було випущено постанову урядом Північної Ірландії прибрати всі «стіни миру» до 2023 р., проте у 2020 досі в містах лишається багато цих стін²¹⁵ (див. ілюстрації у Додатку 17).

Найбільша кількість стін лишається у Белфасті (близько 100), але чимало також стоять непорушно у Деррі, Портадауні, Лургані²¹⁶. Деякі з них сягають 2,4 метрів у висоту²¹⁷, а деякі – 7 у висоту та 70 метрів у довжину²¹⁸.

---

²¹³ Hayward K. Defusing the conflict in Northern Ireland Pathways of influence for the European Union / Katy Hayward. // Working Papers Series in EU Border Conflicts Studies. – 2004. – №2. – P. 8.

²¹⁴ Там само, С. 9.

²¹⁵ Grattan S. Northern Ireland still divided by peace walls 20 years after conflict [Electronic resource] / Steven Grattan // The World. – 2020. – Mode of access: World Wide Web: <https://www.pri.org/stories/2020-01-14/northern-ireland-still-divided-peace-walls-20-years-after-conflict> (viewed on June 4, 2020). – Title from the screen.

²¹⁶ The Story Behind Northern Ireland's Peace Walls [Electronic resource] // The Culture Trip. – 2017. – Mode of access: World Wide Web: <https://theculturetrip.com/europe/united-kingdom/northern-ireland/articles/the-story-behind-northern-irelands-peace-walls/> (viewed on June 4, 2020). – Title from the screen.

В інтерв'ю та репортажах читаємо, що деякі резиденти Північної Ірландії і не хочуть зносити стіни. Френк Бреннан, католик, колишній член ІРА, аргументує це виданню «The World» почуттям безпеки, яке вселяють ці стіни – вони і досі розмежовують квартали католиків та протестантів²¹⁹. Існує навіть підтримка населенням лишити стіни заради туристів²²⁰.

Проте сучасні покоління вважають, що в стінах більше немає необхідності (див. ілюстрацію у Додатку 18). Завдяки програмам, спрямованим на інтеграцію спільнот, сучасні покоління ростуть з розумінням іншої спільноти. Вони не застали жорстокості Смути, але мусять пожинати наслідки і сьогодні²²¹.

2.2 Територіальний фактор: ольстерська проблема та питання кордону

Сутність ольстерської проблеми полягає у незгоді католиків Ірландії та Північної Ірландії з територіальним розподілом острова від 1921 р., що призвело до формування католицької спільноти на півночі острова як меншини у порівнянні з населенням протестантів. Унаслідок цього політичний, соціальний та економічний статус католицького населення був нижчим у порівнянні зі статусом протестантів. У зв'язку з незгодою значної частини населення з ратифікацією Англо-ірландського договору, який

---

²¹⁷ Will NI's peace walls come down by 2023 to meet 10-year target? [Electronic resource] // BBC News. – 2018. – Mode of access: World Wide Web: <https://www.bbc.com/news/uk-northern-ireland-43991851> (viewed on June 4, 2020). – Title from the screen.

²¹⁸ Simpson M. Peace wall demolished in Belfast [Electronic resource] / Mark Simpson // BBC News NI. – 2020. – Mode of access: World Wide Web: <https://www.bbc.com/news/uk-northern-ireland-51300476> (viewed on June 4, 2020). – Title from the screen.

²¹⁹ Grattan S. Northern Ireland still divided by peace walls 20 years after conflict [Electronic resource] / Steven Grattan // The World. – 2020. – Mode of access: World Wide Web: <https://www.pri.org/stories/2020-01-14/northern-ireland-still-divided-peace-walls-20-years-after-conflict> (viewed on June 4, 2020). – Title from the screen.

²²⁰ McClements F. Why Belfast residents want to keep their peace walls [Electronic resource] / Freya McClements // The Irish Times. – 2019. – Mode of access: World Wide Web: <https://www.irishtimes.com/news/politics/why-belfast-residents-want-to-keep-their-peace-walls-1.3987423> (viewed on June 4, 2020). – Title from the screen.

²²¹ Will NI's peace walls come down by 2023 to meet 10-year target? [Electronic resource] // BBC News. – 2018. – Mode of access: World Wide Web: <https://www.bbc.com/news/uk-northern-ireland-43991851> (viewed on June 4, 2020). – Title from the screen.

розділяв острів, рішення сприймалось як насильницьке, насажене зовні²²². Проблема радикалізації існуючих націоналістичних партій та збройних формувань виникла, коли 1922 року 64 голоси проти 57 голосів виступили за ратифікацію договору в Ірландському парламенті – це спричинило розкол у партії «Шинн Фейн» та ІРА на прихильників мирного завершення британсько-ірландського диспуту та тих, хто збирався боротись силою²²³. Проблема посилювалась також етно-конфесійною складовою конфлікту, що ставала все впливовішою через історичний фактор конфлікту²²⁴.

За даними Упсальської програми даних про конфлікти типом диспуту в Північній Ірландії є територіальність. Британська та ірландська сторони оскаржують конституційний статус Північної Ірландії. Від початку конфлікту британський уряд вважав ці території британськими, в той час як метою ІРА було покласти край британському пануванню в Північній Ірландії та об'єднати острів під єдиним урядом. З мирним процесом причина суперечки розширилась і почала включати ще й припинення використання зброї – роззброєння ІРА, з чим вона не погоджувалась²²⁵.

Територіальні протиріччя можна пояснити емоційно-історичною складовою: будучи колись одним островом, ірландці Ольстера хочуть возз'єднатись з рештою Ірландії, оскільки вони відчувають історичний зв'язок з тими землями²²⁶. Подібно до цього, ірландці Республіки Ірландія прагнуть повернути те, що колись забрали – колонізували ще у 17 ст.

Відповідно до класифікації міждержавних воєн Дж. Васкеса, наведеній в підрозділі 1.4, можемо встановити конфлікт між Британією та Ірландією як:

---

²²² Теленко О. М. Ольстерська проблема в політиці Великої Британії: дис. канд. політ. наук : 23.00.04 / Теленко Ольга Мирославівна – Львів, 2005. – С. 13.

²²³ Голобородов К. В. Громадянська війна в Ірландії — частина Ірландської революції (1922–1923 рр.) / К. В. Голобородов // Історіосфера: матеріали Чотирнадцятої наукової конференції викладачів, здобувачів вищої освіти та молодих учених Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського. — Одеса : Університет Ушинського, 5–6 квітня 2019. — С. 148.

²²⁴ Теленко О. М. Ольстерська проблема в політиці Великої Британії: дис. канд. політ. наук : 23.00.04 / Теленко Ольга Мирославівна – Львів, 2005. – С. 13.

²²⁵ Uppsala Conflict Data Program. United Kingdom: Northern Ireland [Electronic resource] // Uppsala Universitet. – 2016. – Mode of access: World Wide Web: <https://ucdp.uu.se/additionalinfo/315/1> (viewed on June 4, 2020). – Title from the screen.

²²⁶ Крушинський В. Е. Блер і проблема мирного врегулювання в Північній Ірландії / В. Ю. Крушинський. // Політичні проблеми міжнародних відносин. – 2014. – №123. – С. 5.

двосторонній конфлікт з територіальними причинами та застосуванням практик «реальної політики» (зокрема у часи Смути, а згодом у політичному полі стали переважати практики консоціації та інтеграції).

Початок ольстерської проблеми науковці вбачають аж у 17 ст., коли розпочалась колонізація Північної Ірландії Британією. Тоді на територію Ольстера прибували шотландці та розпочинали вести там сільськогосподарське виробництво. Вже наприкінці 17 ст. британські протестанти склали переважну більшість на півночі острова та продовжували становити більшість до наших днів²²⁷ (детально на історичні межі Ольстеру та розподіл католиків та протестантів на ольстерських землях можна подивитись в Додатку 7).

О. Теленко зазначає три етапи становлення ольстерської проблеми:

- від 1921 р. до кінця 60-их рр. (панування протестантів);
- кінець 60-их рр. – 1998 р. (Смута, особливо гострий період з максимальним застосуванням насилля протягом історії британсько-ірландських відносин);
- від Угоди Страсної п'ятниці 1998 року донині (період багатостороннього врегулювання конфлікту та відносин)²²⁸.

Радикалізація збройних формувань здійняла ще одну проблему – безпеки²²⁹. Ми наголошуємо на порушенні безпеки на трьох рівнях:

- Внутрішньодержавному (питання кордону провокує небезпеку відновлення протистоянь католиків та протестантів на території Північної Ірландії у складі Сполученого Королівства);
- Міждержавному (між Ірландією та Британією щодо сухопутного кордону);

---

²²⁷ Мінгазутдінов І. О. Сучасні етнонаціональні конфлікти у країнах Західної Європи / І. О. Мінгазутдінов. // Актуальні проблеми міжнародних відносин. – 2009. – №86, Частина II. – С. 161.

²²⁸ Теленко О. М. Ольстерська проблема в політиці Великої Британії: дис. канд. політ. наук : 23.00.04 / Теленко Ольга Мирославівна – Львів, 2005. – С. 13.

²²⁹ Там само, С. 14.

- Міжнародному (територіальна небезпека конфлікту постає на зовнішньому кордоні ЄС).

Головним занепокоєнням лишається питання встановлення кордону, військових пунктів пропуску, як це було в минулому. Вільне пересування людей, те, що здається буденністю, може зникнути вмить. Щодня кордон перетинають понад 30 тис. осіб, а крім того, існує велика кількість міжкордонних проектів та бізнесів. Крім загрози міжкордонної співпраці двох спільнот, двох урядів, існує й інший вимір проблеми – міжнародний. Кордон між державами стане зовнішнім кордоном ЄС, відтак можливе відновлення конфлікту на кордоні переводить сутички у площину міжнародного конфлікту, на який ЄС необхідно зреагувати та відповісти²³⁰. Саме у зв'язку з цією проблемою між урядами Сполученого Королівства, Ірландії, Північної Ірландії та Європейською Радою було обумовлено небезпеку та недоречність жорсткого кордону та жорсткого виходу Британії з ЄС²³¹.

Однією зі складових ольстерської проблеми є міжнародний тероризм. Йдеться, зокрема, про терористичні організації. Такі, як ІРА, Офіційна ІРА, Тимчасова ІРА, Асоціація Оборони Ольстера, Союз Волонтерів Ольстера тощо. Діяльність цих організацій стосувалась терористичних актів та важчих злочинів, порушення безпеки. Вони діяли не лише на території Північної Ірландії, але влаштовували акції також на території Ірландії, Британії, Німеччини. На сьогодні великі організації роззброїлись та припинили діяльність, але маленькі збройні угруповання продовжують існування²³².

Реакція Британії на міжнародний аспект ситуації в Північній Ірландії тривалий час лишалась доволі пасивною. Від середини 70-80-их говоримо про активізацію двосторонньої співпраці держав та визнання Британією

---

²³⁰ Birrell D. Devolution: The Social, Political and Policy Implications of Brexit for Scotland, Wales and Northern Ireland / D. Birrell, A. Gray. // Jnl Soc. Pol. – 2017. – Vol. 46, №4. – P. 777.

²³¹ Там само, С. 778.

²³² Волков Т. Витоки, еволюція та сучасний стан "ольстерської проблеми" / Т. О. Волков. // Історичний архів. – 2012. – №8. – С. 10.

особливості регіону Північної Ірландії – Британія припинила сприймати питання як виключно внутрішнє з огляду на приналежність території Сполученому Королівству. Натомість держава визнала міжнародний аспект ситуації. Наслідком стала посилена кооперація між державами та зміна політик в регіоні – уряд Ірландії отримав консультативну функцію щодо положення католицької меншини на території²³³. Відтак, розвиток конфлікту щодо територіальних претензій двох сторін переріс у площину політичного вирішення диспуту.

До 1972 р. близько 90% місць у парламенті Північної Ірландії займали протестантські сили²³⁴. Як ми з'ясували у попередньому підрозділі, особливого значення набули саме ініціативи ЄС – Доповідь Хаагеруп та Белфастська угода містять багато позицій та положень ЄС щодо конфлікту та його вирішення. Так, Доповідь Хаагеруп визнавала право націоналістів вимагати та сподіватись на возз'єднання, оскільки ці поклики є історично підкріплені²³⁵. У Доповіді також прописано історичні причини витоків ольстерської проблеми – мається на увазі, зокрема колонізація. ЄС роз'яснює свою думку про відносно низьку релігійність конфлікту, оскільки перша колонізація зі сторони Британії відбувалась за правління саме католицької королеви Марії²³⁶.

Проте, двосторонні домовленості не можна недооцінювати – саме вони були підґрунтям для подальшого врегулювання відносин та заклали основи підписання Угоди Страсної п'ятниці²³⁷. Белфастську угоду вважають кульмінацією мирного процесу та проривом територіального конфлікту в Північній Ірландії з огляду на введений потрійний підхід до диспуту:

---

²³³ Теленко О. М. Ольстерська проблема в політиці Великої Британії: дис. канд. політ. наук : 23.00.04 / Теленко Ольга Мирославівна – Львів, 2005. – С. 15.

²³⁴ Волков Т. Витоки, еволюція та сучасний стан "ольстерської проблеми" / Т. О. Волков. // Історичний архів. – 2012. – №8. – С. 12.

²³⁵ Haagerup Report, 1984. – [Electronic resource]. – P. 70. – Mode of access: World Wide Web: <https://cain.ulster.ac.uk/issues/europe/docs/haagerup84.pdf> (viewed on June 4, 2020). – Title from the screen.

²³⁶ Haagerup Report, 1984. – [Electronic resource]. – P. 18. – Mode of access: World Wide Web: <https://cain.ulster.ac.uk/issues/europe/docs/haagerup84.pdf> (viewed on June 4, 2020). – Title from the screen.

²³⁷ Волков Т. Витоки, еволюція та сучасний стан "ольстерської проблеми" / Т. О. Волков. // Історичний архів. – 2012. – №8. – С. 13.

- Співпраця спільнот в межах Північної Ірландії;
- Співпраця та перемови Північної Ірландії та Ірландії;
- Співпраця між Британією та Ірландією²³⁸.

У результаті чого створювались інституції, які поєднували уряди територій:

- Виконавчий орган Північної Ірландії та Асамблея Північної Ірландії;
- Північно-південна Рада Міністрів, що складалась з представників Ірландії та Північної Ірландії;
- Британсько-ірландська Рада, Британсько-ірландська міждержавна конференція²³⁹.

Окрім міжнародного аспекту територіальності конфлікту в Північній Ірландії, варто розглянути також і питання суверенності як такої. Т. Лушагіна зазначає, що суб'єктом суверенізації виступає етнос, а сам процес набуває форми політичного самовизначення. Відтак, етнос надає собі права, свободи, визначає форми врядування та державного правління. Процеси суверенізації як такі витікають з суперечок з іншими націями. Метою ствердження національного суверенітету є політичне самовизначення нації²⁴⁰. На рішення щодо Брекситу варто дивитись і зі сторони територіальної суверенності – саме Брексит оголив ґрунтовні несумісності конфліктуючих ідентичностей та суверенних претензій щодо Північної Ірландії. Питання ірландського кордону здійснює на поверхню такі складнощі, як неможливість пристосування складної системи, поділ суверенітету, багаторівнева природа врядування, а також питання особливості ідентичності Північної Ірландії. У зв'язку з двосторонніми закликами щодо здійснення суверенітету на території Північної Ірландії, конфліктність та безкомпромісність лише набувають обертів у сучасних рамках Брекситу.

²³⁸ Hayward K. Defusing the conflict in Northern Ireland Pathways of influence for the European Union / Katy Hayward. // Working Papers Series in EU Border Conflicts Studies. – 2004. – №2. – Р. 8.

²³⁹ Там само, С. 9.

²⁴⁰ Лушагіна Т. Процеси суверенізації у Великій Британії. / Т. Лушагіна, Ю. Трашкальова. // Наукові праці. Політологія. – 2017. – Том 297, №285. – С. 88.

Через дещо спотворене розуміння природи територіальної суверенності в сучасному світі, часто не є цілковито зрозумілим, що мається на увазі під кордонами Сполученого Королівства. З огляду на те, що держава знаходиться на острові, логічно припустити, що кордоном є межі острову та навколишні води. Але ж Північна Ірландія не належить територіально до острову – їх відділяють води Атлантичного океану²⁴¹. Мотиви Сполученого Королівства вийти з ЄС з метою зупинити імміграцію посередництвом контролю кордону є малопідкріпленими, оскільки кордон простягається по території острову Ірландії. Максимальний контроль морських вод з метою зменшення імміграції не є результативним з огляду на можливу подальшу просторову дезінтеграцію Північної Ірландії та Британії, а тобто, є мотиви говорити про символічну важливість сухопутного кордону на території острову Ірландії. Якщо існує кордон, тим слабшим стає зв'язок двох Ірландій, відповідно, тим сильнішим стає зв'язок між Північною Ірландією та Британією, між якими кордону немає²⁴².

2.3 Політичний фактор: інтеграція спільнот

Підрозділ 2.3 описує основні політичні формування та акторів в конфлікті в Північній Ірландії та має на меті з'ясувати основні уявлення щодо політики на цій території.

Основним суб'єктом відстоювання інтересів спільнот є політичні партії. Вони можуть бути як загально-національні, так і етнічні. Партії, що базуються на етнічності схильні вимагати територіальних змін, змін режиму на певних територіях тощо, а тому до них завжди прикутий інтерес та увага. Конфлікт Британії та Ірландії займає багато простору в етно-політичному розвитку Європи, оскільки, окрім територіальних претензій кількох етнічних груп, конфлікт посилюється ще й виходом Британії з ЄС, що в свою чергу переводить диспут з площини двосторонніх відносин в сферу прямої

---

²⁴¹ Hayward K. Why it is impossible for Brexit Britain to «take back control» / Katy Hayward. // Northern Ireland, Territory, Politics, Governance. – 2020. – Vol. 8, №2. – P. 273.

²⁴² Там само, С. 274.

зацікавленості та занепокоєння ЄС головним чином через адміністративно-територіальний поділ та можливість конфлікту на зовнішньому кордоні ЄС²⁴³.

Політичні партії Північної Ірландії представлені, зокрема, трьома групами:

1. *Націоналістичні* («Шинн Фейн» - від поч. 20 ст., Соціал-демократична лейбористська партія – від поч. 20-их рр. 20 ст.);
2. *Юніоністські* (Юніоністська партія Ольстера – від поч. 20 ст., Демократична юніоністська партія – від поч. Смути, Прогресивна юніоністська партія – бере початок в 30-их рр. 20 ст.);
3. *Інші* (Партія Зелених, Альянс, Жіноча коаліція та інші альтернативні рухи). У Додатку 8 представлено детальні схеми політичних партій в Північній Ірландії від кінця 19 ст. донині.

Політичне протистояння ведеться між двома домінантними групами: націоналістами та юніоністами. Поділ сторін на націоналістів та юніоністів базується на політичній ознаці. У літературі та медіа можна зустріти й інші позначення націоналістів та юніоністів відповідно до різних рівнів протистояння в конфлікті в Північній Ірландії:

- республіканці – лоялісти (за політичною ознакою);
- католики – протестанти (за релігійною ознакою);
- ірландці – британці (за етнокультурною ознакою);
- місцеві – прибулі (за історичною ознакою – мається на увазі колонізація Ірландії Британією у 17 ст., на основі чого і виник такий розподіл)²⁴⁴.

---

²⁴³ Склярська О. Електоральна підтримка етнічних партій у Сполученому Королівстві: територіальні особливості [Електронний ресурс] / О.І. Склярська // Актуальні проблеми країнознавчої науки. – 2015. – Режим доступу до ресурсу: internationalconference2014.wordpress.com/2015/05/02/електоральна-підтримка-етнічних-пар/ (дата звернення 04.06.2020 р.). – Назва з екрана.

²⁴⁴ Мінгазутдінов І. О. Сучасні етнонаціональні конфлікти у країнах Західної Європи / І. О. Мінгазутдінов. // Актуальні проблеми міжнародних відносин. – 2009. – №86, Частина II. – С. 161.

Республіканці-націоналісти є прихильниками приєднання Північної Ірландії до Ірландії. Ідеологію загалом підтримує католицьке населення Північної Ірландії. На позначення більш жорстких прихильників ідеології використовують термін «націоналісти». Лоялісти-юніоністи навпаки виступають за збереження конституційного статусу Північної Ірландії у складі Сполученого Королівства Великої Британії. Загалом така ідеологічна позиція підтримується протестантами (на території Північної Ірландії). Подібно до націоналістів, лоялістами зазвичай називають більш сильних прихильників цієї позиції – тих, хто не засуджує застосування насилля. Відтак, республіканці-юніоністи позначають більш помірковані групи, а націоналісти-лоялісти більш рішуче налаштовані формування²⁴⁵.

Політичний фактор конфлікту в Північній Ірландії тісно пов'язаний з релігійною приналежністю, оскільки саме релігія визначає національний та соціальний статус особистості²⁴⁶, а політичні партії, в основу яких покладено етнічність, користуються потужною підтримкою електорату²⁴⁷. Максимальний відсоток підтримки усіх центристських партій католиками сягає лише 20%, протестантами – 17%, у той час як 81% протестантів підтримує юніоністські партії, а 76% католиків схильні голосувати за націоналістичні партії (Див. Додаток 11). Високий рівень релігійно-політичного сегментування суспільства в Північній Ірландії є наслідком конфесійного блоку політичних сил²⁴⁸.

Для розуміння, як функціонує політичний простір Північної Ірландії, необхідно з'ясувати головних акторів. Визначаємо їх як політичні партії, воєнізовані формування, а також персоналії.

---

²⁴⁵ Northern Ireland: Key people and parties [Електронний ресурс] // Peace Insight – Режим доступу до ресурсу: <https://www.peaceinsight.org/conflicts/northern-ireland/conflict-profile/key-people-and-parties/>.

²⁴⁶ Крушинський В. Е. Блер і проблема мирного врегулювання в Північній Ірландії / В. Ю. Крушинський. // Політичні проблеми міжнародних відносин. – 2014. – №123. – С. 5.

²⁴⁷ Склярська О. Електоральна підтримка етнічних партій у Сполученому Королівстві: територіальні особливості [Електронний ресурс] / О.І. Склярська // Актуальні проблеми країнознавчої науки. – 2015. – Режим доступу до ресурсу: internationalconference2014.wordpress.com/2015/05/02/електоральна-підтримка-етнічних-пар/ (дата звернення 04.06.2020 р.). – Назва з екрана.

²⁴⁸ Теленко О. М. Ольстерська проблема в політиці Великої Британії: дис. канд. політ. наук : 23.00.04 / Теленко Ольга Мирославівна – Львів, 2005. – С. 14.

Партії:

- *націоналістичні партії:*

«Шинн Фейн» найбільша республіканська націоналістична партія, тісно наближена до ІРА.

Соціал-демократична лейбористська партія на початку політичної діяльності була найбільшою націоналістичною партією з більш поміркованими поглядами, оскільки вони не підтримували використання зброї та насилля, а також були провідною партією під час підписання Белфастської угоди. Проте, відтоді *«Шинн Фейн»* користується більшою підтримкою.

- *юніоністські партії:*

Юніоністська партія Ольстера є другою за розміром юніоністською партією.

Демократична юніоністська партія є найбільшою юніоністською партією та традиційно представляла більш жорсткі погляди серед двох найбільших та потужних юніоністських партій. Нині Демократична юніоністська партія спільно керує делегованим урядом Північної Ірландії.

Прогресивна юніоністська партія представляє меншу групу лоялістів лівого крила.

- *інші партії:*

Серед інших політичних партій, *Жіноча коаліція*, зокрема, виступала за представлення жінок у мирному процесі та докладала зусилля до перемов в межах Белфастської угоди. Нині партію позпущено.

Альянс асоціюють з поміркованим юніонізмом. Ця партія бореться за припинення чіткого домінування націоналістичних та юніоністських партій-лідерів у політичному полі²⁴⁹.

О. Теленко відзначає низький рівень готовності до компромісів та взаємодії між партіями: навіть ті партії, що мають схожі погляди на конституційний статус Північної Ірландії, мають багато ідеологічних відмінностей щодо досягнення цілі. Так, «Шинн Фейн» більш радикалізована за СДЛП, а ДЮП дотримується жорсткіших поглядів за Ольстерську юніоністську партію.

Розбіжність поглядів численних політичних партій Північної Ірландії нагадує байку Л. Глібова про лебедя, щуку та рака, тому конфлікт, що фактично стояв на місці вимагав треті сторони втрутитись²⁵⁰.

Воєнізовані формування:

ІРА – сформована 1913 р. з метою боротьби за незалежність Ірландії. Лишалась малоактивною організацією впродовж 1920-их до кінця 1969 рр. (до початку Смути). 1969 р. відбувся розкол ІРА на:

Офіційну ІРА – притримувалась марксистських поглядів класової боротьби;

та *Тимчасову ІРА* – більш рішуче налаштоване воєнізоване збройне формування, що боролось проти британського панування в Північній Ірландії. На позначення ІРА часто кажуть Тимчасова ІРА: саме Тимчасова ІРА здійснила більшість терактів у 1970-80-их рр. Проте, ІРА позначає також інші, менші організації, як Справжня ІРА. Ці групи не визнавали Белфастську угоду 1998 р. та продовжували використання зброї та здійснення насилля

---

²⁴⁹ Northern Ireland: Key people and parties [Electronic resource] // Peace Insight – Mode of access: World Wide Web: <https://www.peaceinsight.org/conflicts/northern-ireland/conflict-profile/key-people-and-parties/> (viewed on June 4, 2020). – Title from the screen.

²⁵⁰ Теленко О. М. Ольстерська проблема в політиці Великої Британії: дис. канд. політ. наук : 23.00.04 / Теленко Ольга Мирославівна – Львів, 2005. – С. 15.

зادля возз'єднання острова²⁵¹. Роззброєння відбулось лише після 2000-их років²⁵².

Асоціація Оборони Ольстера, сформована 1971 р. як група кількох організацій лоялістів. 1992 р. була визнана нелегальною організацією. На рахунку Асоціації оборони Ольстера сотні загиблих протягом періоду Смути, а також численні вбивства в певних районах (католиків), за які організація брала відповідальність під назвою «Бійці за свободу Ольстера»²⁵³. Організація підтримала перемир'я 1994 р. та роззброїлась 2010 р.

Союз Волонтерів Ольстера – воєнізована збройна організація лоялістів²⁵⁴, створена 1966 р. з метою боротьби з ірландським націоналізмом. Протягом Смути сили вбили понад 500 осіб²⁵⁵. Організація підтримала перемир'я 1994 р. та склала зброю 2009 року²⁵⁶.

Хоча воєнізовані організації продовжують існувати, більшість роззброїлась, а рівень насилля знизився²⁵⁷.

Персоналії (Північної Ірландії, Ірландії, Британії):

Джеррі Адамс – голова «Шинн Фейн», лідер мирного процесу. Його тісно пов'язують з ІРА, проте Адамс відкидає заклики про його членство ІРА.

---

²⁵¹ Northern Ireland: Key people and parties [Electronic resource] // Peace Insight – Mode of access: World Wide Web: <https://www.peaceinsight.org/conflicts/northern-ireland/conflict-profile/key-people-and-parties/> (viewed on June 4, 2020). – Title from the screen.

²⁵² Uppsala Conflict Data Program. United Kingdom: Northern Ireland [Electronic resource] // Uppsala Universitet. – 2016. – Mode of access: World Wide Web: <https://ucdp.uu.se/additionalinfo/315/1> (viewed on June 4, 2020). – Title from the screen.

²⁵³ A history of the UDA [Electronic resource] // BBC News. – 2011. – Mode of access: World Wide Web: http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/northern_ireland/8442746.stm (viewed on June 4, 2020). – Title from the screen.

²⁵⁴ Northern Ireland: Key people and parties [Electronic resource] // Peace Insight – Mode of access: World Wide Web: <https://www.peaceinsight.org/conflicts/northern-ireland/conflict-profile/key-people-and-parties/> (viewed on June 4, 2020). – Title from the screen.

²⁵⁵ Who are the UVF? [Electronic resource] // BBC News. – 2011. – Mode of access: World Wide Web: <https://www.bbc.com/news/uk-northern-ireland-11313364> (viewed on June 4, 2020). – Title from the screen.

²⁵⁶ Northern Ireland: Key people and parties [Electronic resource] // Peace Insight – Mode of access: World Wide Web: <https://www.peaceinsight.org/conflicts/northern-ireland/conflict-profile/key-people-and-parties/> (viewed on June 4, 2020). – Title from the screen.

²⁵⁷ The Northern Ireland Peace Process [Electronic resource] // The Council on Foreign Relations. – 2020. – Mode of access: World Wide Web: <https://www.cfr.org/background/northern-ireland-peace-process> (viewed on June 4, 2020). – Title from the screen.

Джон Х'юм – один з засновників СДЛП та авторів (разом з Девідом Трімбл) Белфастської угоди.

Мартін Макгіннесс – колишній заступник першого міністра Асамблеї Північної Ірландії, член парламенту, член ІРА протягом Смути, вів перемови щодо Белфастської угоди.

Іан Пейслі – співзасновник ДЮП та Вільної пресвітеріанської церкви Ольстера, релігійний діяч.

Пітер Робінсон – перший міністр Північної Ірландії, член ДЮП.

Девід Трімбл – лідер Ольстерської юніоністської партії, забезпечував підтримку партії в переговах щодо Белфастської угоди. Нині член Палати лордів від Консервативної партії.

Берті Агерн – прем'єр-міністр Ірландії у 1997-2008 рр.

Лео Варадкар – прем'єр-міністр Ірландії у 2017-2020 рр.

Тоні Блер – прем'єр-міністр Британії 1997-2007 рр. Допомагав в переговах, що призвели до підписання Белфастської угоди 1998 року²⁵⁸.

Тереза Мей – прем'єр-міністр Великобританії 2016-2019 рр., голова Консервативної партії до відставки. Працювала над угодою про вихід Великобританії з ЄС, прагнула не допустити відновлення митного та прикордонного кордону між Північною Ірландією в складі Сполученого Королівства Великобританії та Ірландії у складі ЄС²⁵⁹. Виступала за м'який Брексит, що спровокував політичну кризу в Британії²⁶⁰. Т. Мей пішла у

---

²⁵⁸ Northern Ireland: Key people and parties [Electronic resource] // Peace Insight – Mode of access: World Wide Web: <https://www.peaceinsight.org/conflicts/northern-ireland/conflict-profile/key-people-and-parties/> (viewed on June 4, 2020). – Title from the screen.

²⁵⁹ Губар О. Мей обіцяє уникнути кордону між Ірландією та Північною Ірландією [Електронний ресурс] / Олена Губар // Deutsche Welle. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.dw.com/uk/мей-обіцяє-уникнути-кордону-між-ірландією-та-північною-ірландією/a-47374439> (дата звернення 04.06.2020 р.). – Назва з екрана.

²⁶⁰ Кухалейшвілі Г. Ірландський фактор: Чому м'який Брексит Терези Мей викликав кризу у Великій Британії [Електронний ресурс] / Георгій Кухалейшвілі // 112.ua. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: <https://ua.112.ua/statji/irlandskiy-faktor-chomu-miakiy-breksyt-terezy-mei-vyklykav-kryzu-u-velykobrytanii-454073.html> (дата звернення 04.06.2020 р.). – Назва з екрана.

відставку у зв'язку з тим, що не змогла погодити угоду щодо виходу Британії з ЄС з британським парламентом²⁶¹.

Борис Джонсон – прем'єр-міністр Великобританії та голова Консервативної партії після відставки Терези Мей. Прихильник жорсткого виходу Британії з ЄС. Його умови відрізнялись від умов Т. Мей економічним статусом Північної Ірландії – Б. Джонсон прагне статусу Британії як окремої економічної одиниці – та в регулюванні кордону²⁶².

Службовцями Британії та Ірландії зазначається, що після підписання Белфастської угоди 1998 року між тодішніми прем'єр-міністрами держав (Тоні Блер та Берті Агерн) виникла тісна та продуктивна співпраця, чого не можна сказати про співпрацю Терези Мей та Лео Варадкара після референдуму щодо виходу Великобританії з ЄС, чиї відносини часто зазначали як такі, в яких бракує так званої хімії. Успіх підписання Белфастської угоди вбачають також і в тому, що хімія існувала загалом між урядами – порозуміння між політиками загалом допомогло досягнути кооперації між урядами та призвести до укладення мирної угоди. У той час ірландський та британський уряди співпрацювали також щодо європейських питань і часто погоджувались з твердженнями та аргументами один одного. Відтак, європейська інтеграція сприяла порозумінню двох держав. У 1998 р. політичні лідери були скоріше інструментами, які мали схилити партії Північної Ірландії до підписання документу²⁶³.

Політичну реакцію Британії на конфлікт можна охарактеризувати двома шляхами:

- пасивний період спостереження (від Англо-ірландської угоди 1921 р. до Смути. Період між війною за незалежність Ірландії та Смутою є

²⁶¹ Британія: Мей пішла у відставку з посади голови Консервативної партії [Електронний ресурс] // Радіо Свобода. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-may-vidstavka/29986962.html> (дата звернення 04.06.2020 р.). – Назва з екрана.

²⁶² Очеретяна М. Brexit is coming. Шість запитань про нову угоду між ЄС та Британією [Електронний ресурс] / Марія Очеретяна // Тиждень. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <https://tyzhden.ua/World/236829> (дата звернення 04.06.2020 р.). – Назва з екрана.

²⁶³ Leahy P. Irish-British relations a long way from 1998 heyday [Electronic resource] / Pat Leahy // The Irish Times. – 2018. – Mode of access: World Wide Web: <https://www.irishtimes.com/news/politics/irish-british-relations-a-long-way-from-1998-heyday-1.3444919> (viewed on June 4, 2020). – Title from the screen.

відносно спокійним у порівнянні зі збройними сутичками від кінця 60-их років²⁶⁴);

- період втручання у врегулювання конфлікту (від початку Смути донині²⁶⁵. Зміну в політиці Британії щодо ситуації у Північній Ірландії можна помітити від 1972 р., коли британська політика набуває тактики та системності замість хаосу та пасивного споглядання. Велика кількість терактів та сутичок у 70-80-их рр. змусила реагувати на конфлікт²⁶⁶.

Головними досягненнями політичного врегулювання конфлікту можна вважати 4 етапи²⁶⁷:

- 1) Саннінгдейльська угода 1973 р., яка історично збігалась з роком вступу Ірландії та Британії в ЄС, досягнення формату двосторонніх відносин Британії та Ірландії;
- 2) Доповідь Хаагерап 1984 р. (випущено комітетом політичних справ Європейського Парламенту. У документі висвітлено національний підхід до конфлікту);
- 3) Англо-ірландська угода від 1985 року, яка передбачала розширений формат кооперації держав. На той момент не було проведено мирних переговорів, але був значний рівень кооперації між державами у двосторонньому порядку. Угода передбачала можливість зміни конституційного статусу Північної Ірландії лише за умови, що цього

---

²⁶⁴ Теленко О. М. Ольстерська проблема в політиці Великої Британії: дис. канд. політ. наук : 23.00.04 / Теленко Ольга Мирославівна – Львів, 2005. – С. 15.

²⁶⁵ Там само, С. 15.

²⁶⁶ Dixon P. British policy towards Northern Ireland 1969–2000: continuity, tactical adjustment and consistent «inconsistencies» / Paul Dixon. // British Journal of Politics and International Relations. – 2001. – Vol. 3, №3. – pp. 340–368.

²⁶⁷ О. Теленко наводить у роботі три етапи: Саннінгдейльська угода 1973 р., Англо-ірландський договір 1985 р., Белфастська угода 1998 р. Теленко О. М. Ольстерська проблема в політиці Великої Британії: дис. канд. політ. наук : 23.00.04 / Теленко Ольга Мирославівна – Львів, 2005. – С. 17.

хоче більшість. Проте, угода призвела до ще більшого незадоволення в суспільстві та спровокувала спалахи сутичок та насилля²⁶⁸.

- 4) Белфастська угода 1998 р. (впровадила інституційні рамки налагодження відносин. Унікальність формату угоди полягала в трьох стовпах Белфастської угоди: Співпраця спільнот в межах Північної Ірландії; Співпраця та перемови Північної Ірландії та Ірландії; Співпраця між Британією та Ірландією²⁶⁹. Відповідно до цього формату створювались такі інституції: Виконавчий орган Північної Ірландії та Асамблея Північної Ірландії; Північно-Західна Рада Міністрів, що складалась з представників Ірландії та Північної Ірландії; Британсько-Ірландська Рада, Британсько-Ірландська міжурядова конференція²⁷⁰.

Уряд Північної Ірландії побудований відповідно до принципу розподілу влади, за яким існує обов'язкова коаліція двох найбільших партій – «Шинн Фейн» та ДЮП, між якими розподілені посади міністрів. Першим міністром виступає Арлен Фостер, очільник партії ДЮП, а заступником першого міністра є Мартін МакГіннес. Особливістю посад є рівнозначність їхньої влади – вони рівні. Спільне виконання обов'язків формує окрему структуру – Офіс першого міністра та заступника першого міністра Північної Ірландії²⁷¹.

Хоча нині існує велика кількість проектів, підтримуваних ЄС, що спрямовані на інтеграцію спільнот католиків та протестантів на території Північної Ірландії (наприклад, фінансова підтримка в рамках PEACE-Program), на сьогодні спостерігається так само відсутність порозуміння головних політичних партій Північної Ірландії – «Шинн Фейн» та ДЮП. У той час, як «Шинн Фейн» закликала до референдуму щодо об'єднання

---

²⁶⁸ Uppsala Conflict Data Program. United Kingdom: Northern Ireland [Electronic resource] // Uppsala Universitet. – 2016. – Mode of access: World Wide Web: <https://ucdp.uu.se/additionalinfo/315/1#1985conflictarchive> (viewed on June 4, 2020). – Title from the screen.

²⁶⁹ Hayward K. Defusing the conflict in Northern Ireland Pathways of influence for the European Union / Katy Hayward. // Working Papers Series in EU Border Conflicts Studies. – 2004. – №2. – P. 8

²⁷⁰ Там само, С. 9.

²⁷¹ Bell C. Brexit, Northern Ireland and British-Irish Relations. / Christine Bell. // European Futures. – 2016. – P. 1.

Ірландії (попри відсутню підтримку на користь цього зі сторони Британії та Ірландії), ДЮП продовжує пропагувати рішення виходу Британії з ЄС та потенційні переваги ситуації для Північної Ірландії²⁷².

Тобто, до питань розбрату в політичній сфері додається також і бачення Брекситу – «Шинн Фейн» за членство в ЄС, ДЮП – за вихід. Цікавою сферою дослідження є робота коаліційного уряду Північної Ірландії у зв'язку з референдумом та різними позиціями сторін щодо нього. У Сполученому Королівстві можна спостерігати складнощі однопартійного врядування у зв'язку з Брекситом та складнощі погодження документу про вихід з ЄС. Уряд Північної Ірландії є складнішим та безкомпромісним з огляду на різні політичні цілі партій²⁷³. ДЮП завжди виражала скептичні погляди щодо ЄС. Проте, електоратом партії виступає значна частина фермерів, що означає непевність партії щодо Брекситу з огляду на попереднє фінансування регіонального розвитку та агрокультури переважним коштом ЄС. Нині не зрозуміло, яким чином Британія відшкодуватиме втрачені проекти та фінансування, щоб втримати економічну ситуацію на рівні.

«Шинн Фейн» опозиційно ставилась до ЄС зважаючи на інтереси Ірландії, а також негативного бачення ЄС як клубу капіталістичних еліт. Головна причина зміни політичного мотиву «Шинн Фейн» на підтримку членства в ЄС полягала у непопулярності підтримки євроскептичних мотивів у Ірландії. Відтак, виборчі мотиви вийшли на перше місце²⁷⁴. 5 травня 2016 р. у Північній Ірландії проводились вибори до Асамблеї Північної Ірландії²⁷⁵. «Шинн Фейн» не єдина партія, що підтримала членство в ЄС, замість виходу – за те, щоб Британія залишилась у складі ЄС, виступили також СДЛП,

---

²⁷² Birrell D. Devolution: The Social, Political and Policy Implications of Brexit for Scotland, Wales and Northern Ireland / D. Birrell, A. Gray. // Jnl Soc. Pol. – 2017. – Vol. 46, №4. – P. 777.

²⁷³ Bell C. Brexit, Northern Ireland and British-Irish Relations. / Christine Bell. // European Futures. – 2016. – P. 1.

²⁷⁴ Там само, С. 2.

²⁷⁵ Public awareness at the 5 May 2016 elections and the EU referendum [Electronic resource]. – P. 5. – // Electoral Commission. – 2016. – Mode of access: World Wide Web: https://www.electoralcommission.org.uk/sites/default/files/pdf_file/May-2016-and-EU-referendum-public-awareness-evaluation-report.pdf (viewed on June 4, 2020). – Title from the screen.

Альянс та Юніоністська партія Ольстера²⁷⁶. Політичний маневр Ольстерської юніоністської партії не зазнав успіху, оскільки партія не збільшила свої 16 місць в Асамблеї. Результати голосування не принесли змін також «Шинн Фейн» та ДЮП, у яких залишилось 28 та 38 місць відповідно. Це вплинуло на виконавчий орган Північної Ірландії, оскільки СДЛП та Юніоністська партія Ольстера сформували офіційну опозицію – «Шинн Фейн» та ДЮП лишились двома партіями виконавчого комітету, без міністрів вищеназваних партій²⁷⁷.

Щодо позицій провідних політичних партій в Північній Ірландії та їхніх позицій щодо Брекситу можна зробити такий висновок, що хоча партії і зайняли різні позиції, вони роблять це доволі обережно та невпевнено з огляду на непевність майбутнього²⁷⁸.

На Референдумі щодо Брекситу Північна Ірландія 55,8% віддала за позицію залишитися в ЄС, а 44,2% проголосували за Брексіт (Див. мапу розподілених голосів у Додатку 9). Території Північної Ірландії, які проголосували за те, щоб Британія лишилась в ЄС, співпадають з територіями, на яких партія «Шинн Фейн» користується найбільшою підтримкою, а території, де населення проголосувало за Брексіт, співпадають з територіями найбільшої підтримки ДЮП (див. мапу підтримки населенням «Шинн Фейн» та ДЮП на виборах до Асамблеї Північної Ірландії 2017 р. у Додатку 10). Землі найбільшої підтримки електоратом «Шинн Фейн» є землями, де історично проживало католицьке населення, а там, де популярна ДЮП – сконцентровано протестантське населення (див. Додаток 7), що співпадає з сучасними межами проживання католиків та протестантів на території Північної Ірландії (див. Додаток 2).

Пріоритет католиків обирати «Шинн Фейн», а протестантів – ДЮП, ілюструє дослідження NIAS (див. Додаток 11), наведене в аналізі виборів до

---

²⁷⁶ Soares A. Living Within and Outside Unions: the Consequences of Brexit for Northern Ireland / A. Soares. // Journal of Contemporary European Research. – 2016. – Vol. 12, №4. – P. 836.

²⁷⁷ Там само, С. 837.

²⁷⁸ Bell C. Brexit, Northern Ireland and British-Irish Relations. / Christine Bell. // European Futures. – 2016. – P. 3.

Асамблеї Північної Ірландії 2016 р. від організації «Electoral Reform Society»: 41% католиків підтримує «Шинн Фейн», а 34% - СДЛП. Протестанти обирають ДЮП організованіше – за них віддає голоси 48%. Інша за значущістю партія набирає 21% (Юніоністська партія Ольстера)²⁷⁹.

Відчутна зміна підтримки політичних партій католиками та протестантами – традиційно ще до 1980-их рр. перевагу мали СДЛП та Юніоністська партія Ольстера. Нині більшою підтримкою користуються більш радикальні партії. Серед аргументації цього явища, зокрема, такі:

- радикальніші партії здатні вибудувувати тісніший зв'язок зі своїми виборцями;
- класичний поділ партій на ліві та праві дещо зміщується з часом та послаблюється новою площиною протистояння – етно-національними розмежуваннями;
- серед прихильників радикальних партій зростає частка молодого населення²⁸⁰.

Так, згідно з дослідженням Дж. Тіллі та Дж. Еванса ліві чи праві погляди, а також етно-національні цінності є важливими передумовами для підтримки ДЮП та «Шинн Фейн» (детальну таблицю важливих чинників для вибору націоналістичних або юніоністських партій різними поколіннями представлено у Додатку 12 та 13)²⁸¹. Одночасно з цим автори розглядають такий чинник сильної підтримки саме цих партій як примітивний вибір партій на той момент, коли покоління досягає виборчого віку. У державах зі стабільною політичною ситуацією такі голосування призводять до стабільності, проте у Північній Ірландії доречніше говорити не про

---

²⁷⁹ THE 2016 NORTHERN IRELAND ASSEMBLY ELECTION. How voters use STV [Electronic resource]. – P. 23. – / J.COAKLEY, J. GARRY, N. MATTHEWS, J. TILLEY // Electoral Reform Society. – 2017. – Mode of access: World Wide Web: <https://www.electoral-reform.org.uk/wp-content/uploads/2017/06/2016-Northern-Ireland-Assembly-Election.pdf> (viewed on June 4, 2020). – Title from the screen.

²⁸⁰ Tilley J. Political generations in Northern Ireland / J. Tilley, G. Evans. // European Journal of Political Research. – 2010. – Vol. 50, №5. – P. 1-2.

²⁸¹ Там само, С. 16.

стабільність як результат виборів, а про траєкторію, яку обирають нові покоління²⁸².

ВИСНОВКИ ДО II РОЗДІЛУ

Фактори конфлікту в Північній Ірландії є довготривалими за своєю природою та актуальними і донині. Для аналізу факторів конфлікту та встановлення їх впливовості на конфліктність британсько-ірландських відносин на сучасному етапі було виконано такі завдання:

1. Встановлено фактори конфлікту в Північній Ірландії: етнічний та релігійний фактори; територіальний; та політичний.

2. Визначено сегменти суспільства в Північній Ірландії та з'ясовано ознаки поділу. Так, суспільство в Північній Ірландії можна поділити за чотирма ознаками: 1) за релігійною ознакою – католики та протестанти; 2) за етнокультурною ознакою – ірландці та британці; 3) за політичною ознакою – республіканці та лоялісти або націоналісти та юніоністи; 4) за історичною ознакою – місцеві та прибулі. Загальними групами, що конфліктують, є республіканці/націоналісти/католики/ірландці/місцеві та лоялісти/юніоністи/протестанти/британці/прибулі. Визначено головну суперечність ідентичностей – сформована більшість протестантів та дискримінація меншості – католиків. Під час аналізу етнічного та релігійного фактору у підрозділі 2.1 встановлено, що відсотковий склад населення в Північній Ірландії змінюється на користь католицької частини суспільства, відтак, католики в Північній Ірландії можуть сформувати більшість. Релігійний фактор з роками послаблюється, оскільки відсоток людей, що щотижня відвідують церкву, зменшується і в Британії, і в Ірландії, а в Північній Ірландії зростає відсоток невіруючого населення.

3. Зазначено та проаналізовано найголовніші документи в британсько-ірландських відносинах від початку Смути на предмет врахування етнічного та релігійного факторів, відмінності в ідентичностях спільнот. Головні етапи

---

²⁸² Там само, С. 20,21.

британсько-ірландських відносин від Смути до Угоди Страсної п'ятниці зазначено як такі: 1) Саннінгейдська угода 1973 р.; 2) Доповідь Хаагерап 1984 р.; 3) Англо-ірландська угода 1985 р.; 4) Белфастська угода 1998 р. Аналізом з'ясовано, що саме зовнішні ініціативи та документи впроваджували врахування етнічного та релігійного факторів в конфлікті. Так, доповідь Хаагерап від комітету ЄП висловлювала позицію про важливість визнання сторонами відмінності етнічної та національної ідентичності. У той же час документ постановляє, що ЄС не вбачає релігійність як причину конфлікту через те, що рання колонізація проводилась католицькою королевою Марією. Белфастська угода ставила в основу право людей вільно вирішувати свою ідентичність та базувалась на відмінності спільнот Північної Ірландії та необхідності здійснювати співпрацю з урахуванням інтеграційних політик у трьох напрямках: в Північній Ірландії; між Північною Ірландією та Ірландією; між Британією та Ірландією. Саннінгейдська та Англо-ірландська угоди зосереджувались же на двосторонньому форматі та інституційних особливостях співпраці.

4. Описано ольстерську проблему як диспут щодо території та аргументовано це даними Упсальської програми даних про конфлікти та дослідженням П. Хута 129 територіальних диспутів світу. Розглянуто конфлікт в Північній Ірландії як двосторонній з територіальними причинами та застосуванням практик «реальної політики», що в часи Смути призводило до ескалації. У підрозділі 2.2 описано етапи становлення ольстерської проблеми та встановлено порушення територіальної безпеки на трьох рівнях: внутрішньодержавному, міждержавному та міжнародному. У межах територіальної проблеми британсько-ірландських відносин розглянуто також питання суверенітету Британії та процесів суверенізації.

5. Досліджено політичний фактор, у межах чого у підрозділі 2.3 сформовано три групи політичних акторів у конфлікті в Північній Ірландії: політичні партії, воєнізовані формування та персоналії. Аналіз ідеологічної розгалуженості політичних партій встановив переважання трьох груп партій

в Північній Ірландії: 1) націоналістичні («Шинн Фейн», СДЛП); 2) юніоністські (ЮПО, ДЮП, ПЮП); 3) інші (Жіноча коаліція, Альянс тощо). Між партіями спостерігається низький рівень компромісів та взаємодії, оскільки згоди не можуть дійти навіть ті партії, які знаходяться в межах одних ідеологічних спрямувань. Воєнізовані формування визначено як недержавні збройні групи (ІРА, Офіційна ІРА, Тимчасова ІРА, АОО, СВО), а персоналії розглянуто як важливих політиків Ірландії, Британії та Північної Ірландії, чия співпраця або напружені відносини були чинниками покращення відносин та врегулювання конфлікту або його погіршення чи стагнації. Аналізом охарактеризовано політичну реакція Британії на конфлікт як пасивну (від 1921 р. до Смути) та активну (від Смути дотепер). Як головні досягнення політичного врегулювання конфлікту зазначено чотири етапи: 1) Саннінгдейська угода 1973 р.; 2) Доповідь Хаагерап 1984 р.; 3) Англо-ірландська угода 1985 р.; 4) Белфастська угода 1998 р. Підрозділом 2.3 розглядаються також етно-національні підвалини формування партій та релігійний чинник формування партій.

Таким чином, на основі теоретичних засад конфлікту, розглянутих у Розділі I, у Розділі II було проаналізовано фактори конфлікту в Північній Ірландії: етнічний та релігійний фактори; територіальний; та політичний. У результаті було оцінено важливість та актуальність зазначених факторів на сучасному етапі: етнічний, територіальний та політичний фактори лишаються актуальними, у той час як вплив релігійного фактору послаблюється з часом.

РОЗДІЛ III. БРЕКСІТ ЯК НОВИЙ ВИКЛИК ТА ФАКТОР ВПЛИВУ НА КОНФЛІКТНІСТЬ БРИТАНСЬКО-ІРЛАНДСЬКИХ ВІДНОСИН

3.1 Обґрунтування Брекситу як виклику 21 ст. та фактору впливу на конфліктність британсько-ірландських відносин

Підрозділ 3.1 має на меті обґрунтувати, чому Брексіт є викликом для британсько-ірландських відносин.

Для початку варто пояснити, чому на позначення відносин між Сполученим Королівством та Ірландією ми вживаємо в роботі саме «британсько-ірландські» відносини. 1998 р. Белфастська угода впровадила термін «британсько-ірландських» відносин замість «англо-ірландських». Британсько-ірландські відносини охоплюють як відносини між Лондоном та Дубліном, так і відносини між Ірландією та Сполученим Королівством Великої Британії та Північної Ірландії, що включає також відносини з Уельсом та Шотландією. Суть заміни термінів полягала у провадженні ідеї «Європи регіонів» - Північна Ірландія як частина Британії, мала розбудовувати відносини з іншими частинами Сполученого Королівства, що співпадало з поглядом юніоністів²⁸³.

Белфастська угода 1998 року була логічним завершенням періоду Смути. Але чи поклала ця угода край сутичкам між спільнотами католиків та протестантів Північної Ірландії, породила мир та забезпечила стабільність британсько-ірландських відносин?

Р. Андерсон визначає мир як умови, в яких як індивіди, так і групи, спільноти, нації перебувають у взаємногармонічних відносинах з максимально низьким рівнем ворожості та здійснення насилля. Автор не визначає мир як стан-константу з огляду на те, що держави змінюються. Стан як константа не передбачає можливості оцінити його, в той час як певні

---

²⁸³ Tannam E. Long read | From Anglo-Irish to British-Irish relations: What's next? [Electronic resource] / Etain Tannam // Blods. LSE.. – 2020. – Mode of access: World Wide Web: <https://blogs.lse.ac.uk/brexit/2020/02/26/long-read-from-anglo-irish-to-british-irish-relations-whats-next/> (viewed on June 4, 2020). – Title from the screen.

умови цілком можна дослідити – рівень насилля, кількість терактів, кількість загиблих, кількість звинувачених у тероризмі та тяжких злочинах тощо²⁸⁴.

Ситуацію у Північній Ірландії характеризують як підвішену як медіа, так і науковці. Р.М. Джинті, О.Т. Мульдон та Н. Фергюсон описують Північну Ірландію в стані не війни, але і не миру після 1998 року²⁸⁵. К. Альберт вважає, що Угода Страсної п'ятниці не завершила конфлікт, а тому не можна говорити про пост-конфліктне врегулювання відносин, натомість варто говорити про розвиток відносин після угоди²⁸⁶.

Сьогодні в суспільно-політичному полі британсько-ірландських відносин домінує Брексіт як тема, що розділяє держави у поглядах²⁸⁷. Белфастська угода призвела до зменшення напруги у відносинах між сегментами Північноірландського суспільства, але через Брексіт усі напрацювання мирного врегулювання конфлікту опиняються під загрозою, оскільки Брексіт призводить до невизначеності, нестабільності ситуації²⁸⁸ та викриває крихкість британсько-ірландських відносин²⁸⁹.

Багато вчених розділяє думку, що Брексіт слугує фактором погіршення відносин між Британією та Ірландією через втрату ЄС у ролі механізму врегулювання конфлікту. Значна частина літератури щодо конфлікту в Північній Ірландії присвячена впливу ЄС на врегулювання конфлікту та зосереджується на інтеграції як головному інструменті впливу на покращення відносин між державами. Думки, що інтеграція в ЄС позитивно вплинула на залагодження конфлікту та інтеграцію конфліктуєчих спільнот

---

²⁸⁴ Anderson R. A Definition of Peace / Royce Anderson. // *Peace and Conflict: Journal of Peace Psychology*. – 2004. – Vol. 10, №2. – P. 103.

²⁸⁵ Ginty R. M. No War, No Peace: Northern Ireland after the Agreement / R. M. Ginty, O. T. Muldoon, N. Ferguson. // *Political Psychology*. – 2007. – Vol. 28, №1. – P. 3.

²⁸⁶ Albert C. *The Peacebuilding Elements of the Belfast Agreement and the Transformation of the Northern Ireland Conflict* / Cornelia Albert. – Frankfurt am Main: Peter Lang GmbH, 2009. – P. 29.

²⁸⁷ Leahy P. Irish-British relations a long way from 1998 heyday [Electronic resource] / Pat Leahy // *The Irish Times*. – 2018. – Mode of access: World Wide Web: <https://www.irishtimes.com/news/politics/irish-british-relations-a-long-way-from-1998-heyday-1.3444919> (viewed on June 4, 2020). – Title from the screen.

²⁸⁸ *The Northern Ireland Peace Process* [Electronic resource] // *The Council on Foreign Relations*. – 2020. – Mode of access: World Wide Web: <https://www.cfr.org/background/northern-ireland-peace-process> (viewed on June 4, 2020). – Title from the screen.

²⁸⁹ Tannam E. Brexit and British-Irish Relations / Etain Tannam. // *The RUSI Journal*. – 2018. – Vol. 163, №3. – P. 4.

починаючи зі вступу в ЄС 1973 рр., дотримуються К. Хайвард²⁹⁰, Т. Сальмон²⁹¹, С. Бірне²⁹², Е. Таннам²⁹³.

Інша частина сучасних досліджень охоплює загальний вплив Брексіту на суспільно-політичну систему світу. Так, досліджується, наприклад, питання дезінтеграції. Б. Розамонд описує дезінтеграцію як визначений результат процесу або як процес, що призводить до невизначеного результату²⁹⁴. У першому випадку можна говорити про припинення існування ЄС як суттєвої організації, повернення європейських міжнародних політик до доінтегративного стану, а також, можливо, заміна ЄС іншими політичними форматами²⁹⁵. Саме Брексіт здіймає питання європейської дезінтеграції, відкриваючи скриньку Пандори. І хоча дезінтеграція сприймається в першу чергу як наслідок Брексіту для ЄС на міжнародному рівні²⁹⁶, можна чітко простежити наслідок дезінтеграції і для окремих країн, в даному випадку для ситуації в Північній Ірландії. Без європейської інтеграції важчає комунікація за відсутності спільного форуму – двостороннє порозуміння доводиться налагоджувати перш за все один на один. Крок назад у творенні європейської ідентичності – крок назад у порозумінні суспільств Британії та Ірландії, відповідно, зменшується площа спільних цінностей та спільного в ідентичності католиків та протестантів.

Окрім дезінтеграції, розглядається також соціальний та політичний вплив Брексіту на інші території Сполученого Королівства – Шотландію та Уельс. Зокрема, існує думка про те, особливий статус Північної Ірландії та

---

²⁹⁰ Hayward K. Defusing the conflict in Northern Ireland Pathways of influence for the European Union / Katy Hayward. // Working Papers Series in EU Border Conflicts Studies. – 2004. – №2. – pp. 2–31. Hayward K. Reiterating National Identities The European Union Conception of Conflict Resolution in Northern Ireland / Katy Hayward. // Cooperation and Conflict: Journal of the Nordic International Studies Association. – 2006. – Vol. 41, №3. – pp. 261–284.

²⁹¹ Trevor S. The EU's Role in Conflict Resolution: Lessons from Northern Ireland / Salmon Trevor. // European Foreign Affairs Review. – 2002. – №7. – pp. 337–358.

²⁹² Byrne S. The Roles of External Ethnoguarantors and Primary Mediators in Cyprus and Northern Ireland / Sean Byrne. // Conflict Resolution Quarterly. – 2006. – Vol. 24, №2. – pp. 149–172.

²⁹³ Tannam, Etain, The European Union and Conflict Resolution: Northern Ireland, Cyprus and Bilateral Cooperation, in: Government and Opposition, an international Journal of comparative politics 47:1 (2012), pp. 49–73.

²⁹⁴ Rosamond B. Brexit and the Problem of European Disintegration / B. Rosamond. // Journal of Contemporary European Research. – 2016. – Vol. 12, №4. – P. 865.

²⁹⁵ Там само, С. 867.

²⁹⁶ Там само, С. 865.

вихід Британії з ЄС можуть спровокувати амбіції інших частин також відділитись або вимагати окремого статусу. Д.Біррел та А.М. Грей розглядають як по-різному проголосували території Сполученого Королівства щодо Брекситу: членство в ЄС користується більшою підтримкою в Шотландії та Північній Ірландії, ніж у Англії та Уельсі (Див. Додаток 9)²⁹⁷. За твердженнями вчених, вплив Брекситу на території Сполученого Королівства та Північної Ірландії стосуються кількох сфер суспільно-політичного життя: а) Після Брекситу буде помітно зменшена кількість програм ЄС, що спрямовувались на рівність та міжкомунальну комунікацію; б) існує ризик потенційного впливу на уряди Шотландії, Північної Ірландії, Уельсу²⁹⁸ у зв'язку з тим, що раніше ЄС надавав підтримку щодо соціальної політики на цих територіях (зокрема, фінансування агрокультури, регіонального розвитку та сільських районів, а вони є більш залежними у цих сферах, ніж Англія. Відтак, здійснюється питання пріоритетності фінансування галузей²⁹⁹; в) економічний вплив; г) фінансові наслідки для делегованих урядів; д) Брексит провокує специфічні питання щодо Північної Ірландії, як от сухопутний кордон³⁰⁰.

Існує суспільно-політичний інтерес і щодо того, як Брексит впливає і на саму Британію – як зміниться її політика, наприклад? Так, А. Апплебаум дискутує про очікування виборців, які голосували за Брексит, та про реальність політики, з якою їм доводиться зіштовхуватись. Наприклад, багато виборців «за» вважали, що з Брекситом значно зменшиться імміграція, проте, багато іммігрантів до Сполученого Королівства та Північної Ірландії не знаходяться під впливом законів ЄС (з Африки, Південної Азії, наприклад). Відтак, Брексит не викоринить цю проблему – для цього

---

²⁹⁷ Birrell D. Devolution: The Social, Political and Policy Implications of Brexit for Scotland, Wales and Northern Ireland / D. Birrell, A. Gray. // Jnl Soc. Pol. – 2017. – Vol. 46, №4. – P. 765.

²⁹⁸ Там само, С. 778.

²⁹⁹ Там само, С. 776.

³⁰⁰ Там само, С. 778.

необхідно втілювати урядові політичні програми Великобританії³⁰¹. Іншими факторами впливу Брекситу на політичне життя Британії є: зменшення політичного впливу Британії на решту світу; послаблений вплив партійної структури Британії (велика частина населення не є представленою парламентськими лідируючими партіями, оскільки робота консервативної партії зводиться до виходу Британії з ЄС, а в партії лейбористів домінують євроскептики. Відтак, позиція тих, хто за подальше членство в ЄС, фактично не є представленою у парламенті)³⁰².

Актуальні дослідження фокусуються також на впливі Брекситу на британсько-ірландські відносини (в рамках чого досліджується непрямий вплив ЄС на мирне врегулювання конфлікту). Зазначимо, що значний період (70-90-і рр. 20 ст.) британсько-ірландських відносин є малодослідженими в науці з огляду на те, що існувало мало матеріалів, оскільки обидві держави приховували інструменти пропаганди, що використовувались³⁰³. Погіршення британсько-ірландських відносин після референдуму щодо Брекситу досліджують Е. Таннам³⁰⁴, Дж. О'Бреннан³⁰⁵, Дж. Стівенсон³⁰⁶.

Поширеними аргументами щодо погіршення відносин є, зокрема, такі:

- 1) Нечасті зустрічі прем'єр-міністрів держав щодо кризи Брекситу;
- 2) Відсутність спільних заяв та прес-конференцій з приводу Брекситу³⁰⁷.

Ситуацію на острові Ірландія досліджують також М. Мерфі³⁰⁸, М. Браніфф та Софі Вайтінг, чийми головними твердженнями є політична

---

³⁰¹ Applebaum A. Britain After Brexit: A Transformed Political Landscape / Anne Applebaum. // Journal of Democracy. – 2017. – Vol. 28, №1. – P. 57.

³⁰² Там само, С. 56.

³⁰³ Dixon P. British policy towards Northern Ireland 1969–2000: continuity, tactical adjustment and consistent «inconsistencies» / Paul Dixon. // British Journal of Politics and International Relations. – 2001. – Vol. 3, №3. – pp. 340–368.

³⁰⁴ Tannam E. The Future of UK-Irish Relations / Etain Tannam. // European Journal of Legal Studies. – 2019. – Vol. 11, №2. – pp. 275–304.

³⁰⁵ O'Brennan J. Requiem for a Shared Interdependent Past: Brexit and the Deterioration in UK-Irish Relations / John O'Brennan. // Capital & Class. – 2019. – Vol. 43, №1. – pp. 157–171.

³⁰⁶ Stevenson J. Does Brexit Threaten Peace in Northern Ireland? / Jonathan Stevenson. // Survival. – 2017. – Vol. 59, №3. – pp. 111–128.

³⁰⁷ Tannam E. The Future of UK-Irish Relations / Etain Tannam. // European Journal of Legal Studies. – 2019. – Vol. 11, №2. – pp. 295.

дестабілізація та роздрібненість регіону, а також демократична відповідальність (наприклад, відповідальність за референдум як за демократичний принцип – форму суспільного вибору в ухваленні політичних рішень)³⁰⁹.

Не можна не відмітити часткову заангажованість літератури лише негативним впливом Брекситу та викликами, які він породжує. Дж. Тодд висловлює менш поширену в суспільно-наукових колах думку про так званий стимулюючий ефект Брекситу для британсько-ірландських відносин. Вчена вважає, що аналітичне дослідження труднощів у зв'язку з Брексітом є проблематичним, якщо не брати до уваги політику ідентичності. Так, вона відхиляє однорідність ідентичності та зосереджується на динаміці концепту. За її словами, виклик ззовні системи (таким є Брексіт), може відкрити простір нових альтернативних форматів співпраці, альянсів, коаліцій тощо. Відтак, завдання полягає у тому, щоби відшукати інституційні та політичні ініціативи та наміри перевести ідентичність Північної Ірландії у більш відкритий та діалогічний простір. Іншими словами, Дж. Тодд стверджує, що Брексіт забезпечує перегляд відносин та їх реконструкцію, проте наголошує скоріше на альтернативності форматів, аніж на неминучих негативних наслідках та безвиході³¹⁰.

Чимало досліджень існує щодо того, які саме виклики становить Брексіт у британсько-ірландських відносинах.

Головними сферами, на які впливає Брексіт, є:

1) Правово-політична сфера;

---

³⁰⁸ Murphy M. The EU Referendum in Northern Ireland: Closing Borders, Re-Opening Border Debates / Mary C. Murphy. // *Journal of Contemporary European Research*. – 2016. – Vol. 12, №4. – P. 847.

³⁰⁹ Braniff M. Deep impact. The fiction of a smooth Brexit for Northern Ireland / M. Braniff, S. Whiting. // *Juncture*. – 2017. – Vol. 23, №4. – P. 249.

³¹⁰ Todd J. From identity politics to identity change: Exogenous shocks, constitutional moments and the impact of Brexit on the island of Ireland / Jennifer Todd. // *Irish Studies in International Affairs*. – 2017. – №28. – P. 1-2.

Мається на увазі, зокрема, конституційне врегулювання статусу Північної Ірландії³¹¹. Крім цього існує загроза положенням Белфастської угоди у зв'язку з тим, що ЄС мав бути частиною основи Угоди Страсної п'ятниці. Відтак, положення щодо ЄС становлять частину Стовпів 2 та 3 угоди. Загроза Брексіту полягає і в ефекті доміно: одразу після референдуму щодо Брексіту «Шинн Фейн» закликали до голосування щодо возз'єднання Ірландії з метою лишити Північну Ірландію в ЄС. Подібні заклики можна було спостерігати і в Ірландії від провідних політичних партій)³¹², а від'єднання території від Британії може провокувати інші наслідки – сецесіоністські заклики Шотландії, наприклад, що завдає прямого удару по авторитету Англії.

2) Економічна сфера;

Виникають складнощі вільного пересування людей та товарообігу у зв'язку з особливим географічним положенням північної Ірландії та все ще триваючого мирного процесу³¹³ – у випадку виходу Британії з митного союзу на кордоні Північної Ірландії та Ірландії виникнуть пункти пропуску задля необхідності тарифікації товарів, що надходять в Сполучене Королівство Великобританії та Північної Ірландії, а також навпаки, з Британії на територію ЄС та митного союзу³¹⁴. Брексіт впливає на економічну ситуацію в Ірландії, оскільки та сильним чином залежить від Сполученого Королівства як партнера по торгівлі. Зокрема, близько 17% усього експорту Ірландії прямує до Британії; Ірландія отримує з Британії близько 14% імпорту³¹⁵. М. Мерфі наводить дані Відкритого університету

---

³¹¹ Gordon A. Brexit and the Irish Border: Legal and Political Questions / Anthony Gordon. // A Royal Irish Academy – British Academy Brexit Briefing. – 2017. – P. 3.

³¹² Tannam E. Brexit and British–Irish Relations / Etain Tannam. // The RUSI Journal. – 2018. – Vol. 163, №3. – P. 5-6.

³¹³ Gordon A. Brexit and the Irish Border: Legal and Political Questions / Anthony Gordon. // A Royal Irish Academy – British Academy Brexit Briefing. – 2017. – P. 3.

³¹⁴ Tannam E. Brexit and British–Irish Relations / Etain Tannam. // The RUSI Journal. – 2018. – Vol. 163, №3. – P. 4.

³¹⁵ Цит. за: Birrell D. Devolution: The Social, Political and Policy Implications of Brexit for Scotland, Wales and Northern Ireland / D. Birrell, A. Gray. // Jnl Soc. Pol. – 2017. – Vol. 46, №4. – P. 778.

бізнес-школи та Асамблеї Північної Ірландії: економічний прихід Північної Ірландії буде на 3% нижчим у випадку виходу Британії з ЄС³¹⁶.

3) Сфера кордону та міжкордонної кооперації;

Потенційні складнощі між Ірландією та Північною Ірландією полягають у міжкордонній кооперації Північно-Південної Ради Міністрів, заснованої Белфастською угодою, а також інституцій спільного врядування щодо низки політик³¹⁷. Встановлення кордону є прямою небезпекою відновлення активної фази конфлікту, оскільки можуть виникнути сутички незгодних з ним саме на кордоні – кордоні між Північною Ірландією та Ірландією, тобто на зовнішньому кордоні ЄС.

4) Британсько-ірландська міжурядова кооперація.

Є важливою з огляду на врегулювання питань кордону та дотримання концепту Белфастської угоди, за яким Ірландський уряд виступав у ролі захисника ідентичності католицького населення у Північній Ірландії, а Британський – відповідно представляв інтереси та забезпечував дотримання прав протестантського населення півночі острова. Подібна стратегія заохотила націоналістів та юніоністів кооперувати та шукати компроміс. ЄС забезпечив форум для спільної комунікації та неформальних обговорень, коли можна було обговорити питання Північної Ірландії. Разом з тим, Британія та Ірландія поділяли погляди на багато політик ЄС, зокрема на політику податків або соціальну політику. Брексіт як процес передбачає завершення такого формату міжурядової співпраці³¹⁸.

Сучасний етап британсько-ірландських відносин характеризують як найбільш напружений від початку 1980-их років з огляду на повернення

---

³¹⁶ Цит. За Murphy M. The EU Referendum in Northern Ireland: Closing Borders, Re-Opening Border Debates / Mary C. Murphy. // *Journal of Contemporary European Research*. – 2016. – Vol. 12, №4. – P. 847.

³¹⁷ Tannam E. Brexit and British–Irish Relations / Etain Tannam. // *The RUSI Journal*. – 2018. – Vol. 163, №3. – P. 4.

³¹⁸ Там само, С. 5-6.

політичної риторики, що було зникла на межі 90-их³¹⁹. Одну з причин цього явища пов'язують з відносинами між політиками та рівнем взаєморозуміння між ними. Так, службовці обох держав вбачали відсутність хімії між Терезою Мей та Лео Варадкар у порівнянні з тісною співпрацею Тоні Блер та Берті Агерн. Тісну співпрацю можна було помітити і між Девідом Камерон, прем'єр-міністром Британії до Мей, та Ендою Кенні, прем'єр-міністром Ірландії у 2011-2017 роках. Девід Камерон та Енда Кенні поліпшили міждержавні відносини інституціоналізацією британсько-ірландських зустрічей на щорічних самітах, а ледь не головним досягненням стали візит королеви Єлизавети до Ірландії та президента Ірландії Майкла Гітінса до Сполученого Королівства Великобританії та Північної Ірландії. Фактор міжособистісного взаєморозуміння є важливим, хоча і недооціненим³²⁰.

3.2 Прогнозування наслідків для Північної Ірландії у зв'язку з виходом Британії з ЄС

Для прогнозування наслідків виходу Британії з ЄС для Північної Ірландії обрано метод сценаріїв, щоб якнайкраще зрозуміти, які політичні заходи будуть найуспішнішими для досягнення позитивного розвитку ситуації з урахування складності та напруженості британсько-ірландських відносин. Прогнозування буде описано в трьох сценаріях: оптимістичному, реалістичному та песимістичному. Для кожного виду сценарію визначаємо показники майбутнього стану та політичні заходи, що призводять до них. Прогнозування базується на досвіді політичних спроб врегулювати Брексіт упродовж 2016-2020 рр.

Як відмінні британські політики розглядаються «soft Brexit» (Тереза Мей) та «hard Brexit» (Борис Джонсон), обидві тактики несуть загрозу

---

³¹⁹ Tannam E. The Future of UK-Irish Relations / Etain Tannam. // European Journal of Legal Studies. – 2019. – Vol. 11, №2. – P. 295.

³²⁰ Leahy P. Irish-British relations a long way from 1998 heyday [Electronic resource] / Pat Leahy // The Irish Times. – 2018. – Mode of access: World Wide Web: <https://www.irishtimes.com/news/politics/irish-british-relations-a-long-way-from-1998-heyday-1.3444919> (viewed on June 4, 2020). – Title from the screen.

ситуації в Північній Ірландії. Щодо втілення обох планів існували та продовжують існувати складнощі: «soft Brexit» піддавався критиці неодноразово; реалізувати Брексіт взагалі без встановлення кордону – неможливо; здійснити «hard Brexit» без угоди також неможливо було юридично через підписану королевою Єлизаветою II угоду про неможливість Брексіту без угоди 2019 року³²¹. Відтак, Брексіт було перенесено на 31 січня 2020 року. Від 1 лютого 2020 р. до 2021 року триває перехідний період після виходу Британії з ЄС. В рамках перехідного періоду Британія втрачає можливість участі у прийнятті рішень в структурах, органах та інституціях ЄС, проте продовжує користуватися в іншому умовами члена ЄС. Складнощі розвитку майбутніх британсько-ірландських відносин полягають у необхідності заключення нових договорів, зокрема щодо торгівлі.

Складнощі прогнозування наслідків для Північної Ірландії полягають також у тому, що різні регулювання Брексіті приховують різні негативні наслідки, відтак, складно чітко визначити оптимістичний, реалістичний та негативний сценарій, оскільки кожен зі сценаріїв включатиме негативні наслідки у будь-якому випадку. Оптимістичний сценарій, відповідно, визначається як такий, що несе найменше загрози для британсько-ірландських відносин та відновлення конфлікту.

Оптимістичний сценарій

Показники наслідків у майбутньому:

- Єдина загально-ірландська економіка завдяки єдиному ринку ЄС з відсутністю митних пунктів пропуску. Відтак, відсутність економічного розділення острова, як наслідок уникнення небезпечної ситуації та відновлення конфлікту на кордоні Ірландії та Північної Ірландії.

---

³²¹ Королева Єлизавета II схвалила закон, який блокує Brexit без угоди [Електронний ресурс] // Радіо Свобода. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-queen-approve-law-blocking-no-deal-brexit/30155294.html> (дата звернення 04.06.2020 р.). – Назва з екрана.

- Відсутність кордону між Ірландією та Північною Ірландією – фактичне зниження напруги між юніоністами та націоналістами.
- Посилення кооперації Північної Ірландії та Ірландії з огляду на спільний економічний простір, що створює можливості для взаємних інвестицій та бізнес-проектів.
- Відсутність розмитнення товарів безпосередньо у Північній Ірландії – встановлення митних пунктів для перевірки продукції на відповідність встановленим стандартам у Британії.
- Полегшений режим, можливо безвізовий, для громадян Британії та Ірландії. Спрощення процедури проходження кордону. Обмеження переміщення осіб лише щодо подальшого пересування громадян по території ЄС за межами Ірландії.
- Спільний економічний простір Північної Ірландії, Британії та Ірландії. Укладення відповідних договорів для регулювання тарифів та квот на експорт/імпорт.

Реалістичний сценарій

Показники наслідків у майбутньому:

- Умовний кордон не уникнути: або він буде між Північною Ірландією та Ірландією, або між Британією та Північною Ірландією. У першому випадку ситуація загрожує ускладненням відносин Ірландії з Британією з огляду на зближення частин острова Ірландії. У другому випадку і без того відокремлений статус Північної Ірландії загрожує погіршенню інтеграції Північної Ірландії в Сполучене Королівство. Відтак, провести м'який Брексит фактично неможливо.
- Встановлення тарифів на обкладання митом товарів з ЄС у разі відсутності угоди з ЄС щодо подальших тарифів та торгівлі після перехідного періоду – Введення ЄС тарифів на у розмірі 22,5% на товари сільськогосподарської галузі є надто не вигідним для Північної Ірландії. Сільськогосподарські товари становлять близько 35%

експорту Північної Ірландії – території значною мірою покладаються на агрокультуру в економіці³²².

- Затягування перехідного періоду, що несе фінансові збитки Британії та Північній Ірландії, у разі ініціативи Британії продовжити перехідний період та у випадку відсутності згоди щодо укладання подальших торговельних угод щодо майбутньої кооперації Британії та ЄС.

Песимістичний сценарій

Показники наслідків у майбутньому:

- Встановлення кордону між Північною Ірландією та Ірландією, що означає економічне розділення острова, встановлення митних пунктів на сухопутному кордоні, запровадження тарифів на ввезення товарів до ЄС та з ЄС, а також з-за кордону, затруднення вільного пересування осіб. Економічне розділення острова несе загрозу відновлення конфлікту на кордоні через позицію незгоди ірландських націоналістів з встановленням навіть формального кордону.
- Встановлення кордону між Північною Ірландією та Британією. Відсутність кордону між Північною Ірландією та Ірландією є хорошим показником для оптимістичного сценарію, проте необхідність обкладання митом товарів, що надходять на територію Північної Ірландії з ЄС та інших країн лишається, а відтак кордон хоч і не встановлюється на острові Ірландії, фактично переноситься в умовне розділення Північної Ірландії та Британії. Загроза полягає у подальшій дезінтеграції Північної Ірландії та Великобританії через наявність умовного кордону. Загрозаконфлікту існує через незгоду юніоністів. За дезінтеграцію говорить і географічне положення: Ірландія становить

---

³²² Кухалейшвілі Г. Ірландський фактор: Чому м'який Брексит Терези Мей викликав кризу у Великій Британії [Електронний ресурс] / Георгій Кухалейшвілі // 112.ua. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: <https://ua.112.ua/statji/irlandskiy-faktor-chomu-miakiyi-breksyt-terezy-mei-vyklykav-kryzu-u-velykobrytanii-454073.html> (дата звернення 04.06.2020 р.). – Назва з екрана.

цілісний острів, у той час як Північну Ірландію та Британію відділяють води. Можливе зближення Ірландії та Північної Ірландії провокує конфлікт з позиції юніоністів як реакція на події.

- Через дистанціювання Північної Ірландії та Британії постає загроза референдумів за від'єднання від Сполученого Королівства Північної Ірландії та Шотландії (саме ці території виступили на референдумі 2016 р. за збереження членства ЄС Великобританією).
- Будь-який кордон загрожує зіткненню юніоністів та націоналістів в Північній Ірландії через різні політичні цілі – юніоністи за союз з Британією та вихід Британії з ЄС, націоналісти – за членство в ЄС та возз'єднання з Ірландією.
- Погіршення рівня дипломатичних відносин Ірландії та Британії у зв'язку з втратою ЄС як третьої сторони, що забезпечувала постійну комунікацію двох держав як у площині формальних відносин, так і неформальних.
- Втрата фінансування соціальних проектів, спрямованих на інтеграцію спільнот католиків та протестантів в Північній Ірландії. Зменшення кооперації між спільнотами, зниження взаєморозуміння у повсякденному житті та культурному досвіді.
- Втрата фінансування аграрної сфери, на яку виділялись кошти ЄС, що підтримували регіональний розвиток.
- Відсутність нових торговельних договорів передбачає регулювання відносин згідно з правилами Світової організації торгівлі, що негативно вплине на економічне зростання обох держав. Так само укладання договорів зі схваленням двосторонніх обкладань митом принесе збитки економікам держав, між якими заключаються угоди³²³.

---

³²³ Життя після Brexit. 10 знакових наслідків виходу Британії з ЄС для країни, Європи та всього світу [Електронний ресурс] // Новое Время. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <https://nv.ua/ukr/world/countries/vihid-britaniji-z-yes-yaki-naslidki-brekzita-dlya-vsogo-svitu-ostanni-novini-50066923.html> (дата звернення 04.06.2020 р.). – Назва з екрана.

- Обмеження пересування осіб відобразиться на всьому населенні Північної Ірландії головним чином на працездатному населенні, що загрожує безробіттям, та студентах, оскільки програма Еразмус діє до завершення перехідного періоду, а надалі необхідно укласти нові договори з державами.
- Статус Північної Ірландії у складі митного простору Британії та одночасно ЄС є складним планом відносно реалізації, оскільки фактично митний кордон встановлюється між Британією та Північною Ірландією через те, що в Північній Ірландії будуть продовжувати діяти норми перевезення товарів згідно з судочинством ЄС, а Британія вийде з митного союзу.
- Існує загроза політичної кризи в північній Ірландії: і раніше політичним силам юніоністів (ДЮП) та націоналістів («Шинн Фейн») було складно досягти політичного консенсусу через різні ідеологічні спрямування, а згідно з погодженою угодою про вихід Британії з ЄС Асамблея Північної Ірландії муситиме погоджувати торгові правила кожні 4 роки. Існує ризик політичної кризи з огляду на конфлікти в минулому, зокрема політична криза в Північній Ірландії вплинула на розпуск парламенту та дострокові вибори 2017 р. та 2019 року³²⁴.

ВИСНОВКИ ДО III РОЗДІЛУ

У 21 столітті Брексіт переймає на себе роль додатково фактора впливу на британсько-ірландські відносини, що і без того є конфліктними. Брексіт впливає на площину двосторонніх відносин посередництвом впливу на фактори конфлікту. Фактори конфлікту в Північній Ірландії є

---

³²⁴ Прокопчук Д. У Північній Ірландії відбудуться дострокові вибори [Електронний ресурс] / Дмитро Прокопчук // Deutsche Welle. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: <https://p.dw.com/p/2Vt7h> (дата звернення 04.06.2020 р.). – Назва з екрана.

довготривалими за своєю природою та актуальними і донині. Для аналізу впливу Брексіту на конфліктність британсько-ірландських відносин на сучасному етапі було виконано такі завдання:

- Обґрунтовано Брексіт як виклик 21 століття та новий фактор впливу на конфліктність британсько-ірландських відносин;
- Розроблено сценарії наслідків виходу Великобританії з ЄС для Північної Ірландії.

Разом з цим у підрозділі 3.1 обґрунтовано, що таке мир та з'ясовано, в чому полягає нестабільність британсько-ірландських відносин. Парадокс нестабільності полягає передусім у тому, що Белфастська угода 1998 року фактично завершила конфлікт між державами і дійсно призвела до зменшення напруги та конфліктності. Проте, понад 20 років після підписання мирного договору спільноти, з яких почався конфлікт, досі не є інтегрованими у сіспільстві, проживають доволі дистанційно. Під словосполученням «Брексіт як виклик» мається на увазі передусім той факт, що раніше не велась мова про дезінтеграцію ЄС та так зване «розлучення» з ЄС. Брексіт слугує фактором погіршення відносин з огляду на низку причин: 1) ЄС перестає бути простором, що об'єднував держави в т.ч. в неформальній обстановці; 2) правово-політична сфера опиняється під загрозою – ускладнюється конституційне врегулювання статусу Північної Ірландії; 3) економічна сфера – виникають складнощі врегулювання вільного пересування людей та товарів та врегулювання питання кордону між Ірландією та Північною Ірландією (пропускні пункти на кордоні тощо); 4) Кордон та міжкордонна кооперація виступають окремою сферою, на яку Брексіт чинить вплив; 5) британсько-ірландська міжурядова кооперація зазнає складнощів у зв'язку з труднощами дотримання Белфастської угоди. Брексіт фактично завершує той формат співпраці, передбачений угодою 1998 р.

У зв'язку з цим спрогнозовано три сценарії наслідків Брексіту для Північної Ірландії: оптимістичний, реалістичний та песимістичний.

Таким чином, у Розділі III було обгрунтовано Брексіт як виклик 21 століття та новий фактор впливу на конфліктність британсько-ірландських відносин. У результаті було оцінено значущість Брексіту для етнічного та релігійного факторів, територіального та політичного факторів у конфлікті в Північній Ірландії.

ВИСНОВКИ

Британсько-ірландські відносини 20 століття були сповнені травматичного досвіду, боротьби, терористичних акцій та непримиренності. Для з'ясування теоретичних засад конфлікту в Північній Ірландії у Розділі I було виконано такі завдання:

1. Описано історичний перебіг подій конфлікту в Північній Ірландії від початку 20 століття. У підрозділі 1.1 встановлено найбільш травматичні події британсько-ірландських відносин у 20 столітті : Великодне повстання католицького населення у Дубліні 1916 року; розділ Ірландії Англо-ірландським договором від 6 грудня 1921 року; період Смути від кінця 60-их рр. до підписання Белфастської угоди 1998 року (а особливо «Кривава неділя» 1920 та 1972 рр., «Кривава п'ятниця» 1972 року).

2. Встановлено рівні дослідження конфлікту: індивідуальний, організаційно-груповий, суспільний, міжнародний. За допомогою багаторівневого аналізу конфлікту враховано різні теоретичні підходи: теорію людських потреб Дж. Бертона; теорію етнічних та релігійних конфліктів; концепцію територіальності Дж. Васкеса; та теоретичні аспекти втілення політик у конфлікті в Північній Ірландії.

3. З'ясовано причини конфлікту на індивідуальному рівні. Аналізом у підрозділі 1.2 встановлено, що причинами конфлікту на індивідуальному рівні є незадоволення потреб людини політичною системою, що призводить до намагання задовольнити потреби будь-якою ціною. Ідентичність виступає базовою потребою і є результатом процесу самоідентифікації людини. У конфлікті в Північній Ірландії виділяємо існування таких основних ідентичностей: релігійна, етнічна, національна.

4. Розглянуто причини формування груп ворогів та союзників на організаційно-груповому та суспільному рівнях конфлікту. Теорія етнічних та релігійних конфліктів роз'яснює, що етнічність та релігійність виступають потужними факторами поділу суспільства. Розмежування людей за іншими ознаками є більш пористим. У підрозділі 1.3 аргументовано сегментованість

суспільства в Північній Ірландії, розглянуто теоретичні підходи пояснення етнічності (конструктивістський та структурний) та з'ясовано, що заперечення етнічної та релігійної ідентичності призводить до застосування насилля. Людям властива потреба дихотомізувати та організовувати системи ворогів та союзників. Заперечення етнічної або релігійної ідентичності породжує тероризування спільноти – як наслідок, її члени самі стають схильними до терористичних дій, а через історичні травми (з'ясовані в підрозділі 1.1) виникає циклічність насилля.

5. Розкрито причинність територіальності на суспільному та міжнародному рівнях. Встановлено, що територіальний диспут виникає з незгоди держав щодо спільного кордону або ж здійснення суверенітету на певній території. Територіальність диспутів є причиною ескалації конфлікту та фактором, що частіше призводить до війни, ніж диспути з інших причин. У підрозділі 1.4 розглянуто три особливості, які впливають на ймовірність виникнення диспуту щодо території: суміжність (сусідство держав), їх взаємодія, територіальність. Боротьба за територію виникає з низки причин: з економічних міркувань; через символічне значення території як культурної спадщини; через біологічно-генетично вмотивоване прагнення захистити територію.

6. Визначено політичний аспект конфлікту та з'ясовано, які причини призводять до погіршення та залагодження конфлікту. Так, у підрозділі 1.5 аргументовано політичний конфлікт як суперечливість ідеологічних міркувань з приводу засобів досягнення цілі боротьба та зміни політичного статусу. Конфлікт посилюється або послаблюється державними політиками. Так, «реальна політика» як форма практичних та жорстких міжнародних відносин на основі максимального прагматизму сприяє подальшій ескалації конфлікту, посиленню використання аморальних стратегій, порушенню прав людини тощо. Державні політики, спрямовані на інтеграцію суспільства навпаки сприяють врегулюванню відносин та послабленню рівня насилля в конфлікті. У підрозділі описано, зокрема, шість стратегій стабілізації

сегментованих суспільств: гегемонічний контроль, розподіл, інтеграція, інтернаціоналізація, арбітрація та консоціація. Усі стратегії мали місце в конфлікті в Північній Ірландії, серед них консоціацію та інтеграцію називають найбільш впливовими. Інтеграційні процеси відбуваються головним чином через вплив ЄС. Інтеграційні процеси доречно пояснювати з точки зору теорії хаосу: і Північна Ірландія, і ЄС є динамічними та складними системами. Комплексні та складні системи характеризуються більш високим рівнем хаосу та нижчим рівнем передбачуваності та стабільності. Європейська інтеграція вводиться як інструмент творення європейської ідентичності та інтеграції суспільств в Північній Ірландії.

Відтак, у Розділі I було розглянуто та оцінено теоретичні засади конфлікту в Північній Ірландії, що є необхідним для детального розгляду факторів конфлікту у Північній Ірландії, а також для аналізу дестабілізуючого впливу Брексіту на британсько-ірландські відносини.

Фактори конфлікту в Північній Ірландії є довготривалими за своєю природою та актуальними і донині. Для аналізу факторів конфлікту та встановлення їх впливовості на конфліктність британсько-ірландських відносин на сучасному етапі було виконано такі завдання:

1. Встановлено фактори конфлікту в Північній Ірландії: етнічний та релігійний фактори; територіальний; та політичний.

2. Визначено сегменти суспільства в Північній Ірландії та з'ясовано ознаки поділу. Так, суспільство в Північній Ірландії можна поділити за чотирма ознаками: 1) за релігійною ознакою – католики та протестанти; 2) за етнокультурною ознакою – ірландці та британці; 3) за політичною ознакою – республіканці та лоялісти або націоналісти та юніоністи; 4) за історичною ознакою – місцеві та прибулі. Загальними групами, що конфліктують, є республіканці/націоналісти/католики/ірландці/місцеві та лоялісти/юніоністи/протестанти/британці/прибулі. Визначено головну суперечність ідентичностей – сформована більшість протестантів та дискримінація меншості – католиків. Під час аналізу етнічного та релігійного фактору у

підрозділі 2.1 встановлено, що відсотковий склад населення в Північній Ірландії змінюється на користь католицької частини суспільства, відтак, католики в Північній Ірландії можуть сформувати більшість. Релігійний фактор з роками послаблюється, оскільки відсоток людей, що щотижня відвідують церкву, зменшується і в Британії, і в Ірландії, а в Північній Ірландії зростає відсоток невіруючого населення.

3. Зазначено та проаналізовано найголовніші документи в британсько-ірландських відносинах від початку Смути на предмет врахування етнічного та релігійного факторів, відмінності в ідентичностях спільнот. Головні етапи британсько-ірландських відносин від Смути до Угоди Страсної п'ятниці зазначено як такі: 1) Саннінгейдська угода 1973 р.; 2) Доповідь Хаагерап 1984 р.; 3) Англо-ірландська угода 1985 р.; 4) Белфастська угода 1998 р. Аналізом з'ясовано, що саме зовнішні ініціативи та документи впроваджували врахування етнічного та релігійного факторів в конфлікті. Так, доповідь Хаагерап від комітету ЄП висловлювала позицію про важливість визнання сторонами відмінності етнічної та національної ідентичності. У той же час документ постановляє, що ЄС не вбачає релігійність як причину конфлікту через те, що рання колонізація проводилась католицькою королевою Марією. Белфастська угода ставила в основу право людей вільно вирішувати свою ідентичність та базувалась на відмінності спільнот Північної Ірландії та необхідності здійснювати співпрацю з урахуванням інтеграційних політик у трьох напрямках: в Північній Ірландії; між Північною Ірландією та Ірландією; між Британією та Ірландією. Саннінгейдська та Англо-ірландська угоди зосереджувались же на двосторонньому форматі та інституційних особливостях співпраці.

4. Описано ольстерську проблему як диспут щодо території та аргументовано це даними Упсальської програми даних про конфлікти та дослідженням П. Хута 129 територіальних диспутів світу. Розглянуто конфлікт в Північній Ірландії як двосторонній з територіальними причинами та застосуванням практик «реальної політики», що в часи Смути призводило

до ескалації. У підрозділі 2.2 описано етапи становлення ольстерської проблеми та встановлено порушення територіальної безпеки на трьох рівнях: внутрішньодержавному, міждержавному та міжнародному. У межах територіальної проблеми британсько-ірландських відносин розглянуто також питання суверенітету Британії та процесів суверенізації.

5. Досліджено політичний фактор, у межах чого у підрозділі 2.3 сформовано три групи політичних акторів у конфлікті в Північній Ірландії: політичні партії, воєнізовані формування та персоналії. Аналіз ідеологічної розгалуженості політичних партій встановив переважання трьох груп партій в Північній Ірландії: 1) націоналістичні («Шинн Фейн», СДЛП); 2) юніоністські (ЮПО, ДЮП, ПЮП); 3) інші (Жіноча коаліція, Альянс тощо). Між партіями спостерігається низький рівень компромісів та взаємодії, оскільки згоди не можуть дійти навіть ті партії, які знаходяться в межах одних ідеологічних спрямувань. Воєнізовані формування визначено як недержавні збройні групи (ІРА, Офіційна ІРА, Тимчасова ІРА, АОО, СВО), а персоналії розглянуто як важливих політиків Ірландії, Британії та Північної Ірландії, чия співпраця або напружені відносини були чинниками покращення відносин та врегулювання конфлікту або його погіршення чи стагнації. Аналізом охарактеризовано політичну реакція Британії на конфлікт як пасивну (від 1921 р. до Смути) та активну (від Смути дотепер). Як головні досягнення політичного врегулювання конфлікту зазначено чотири етапи: 1) Саннінгдейська угода 1973 р.; 2) Доповідь Хаагерап 1984 р.; 3) Англо-ірландська угода 1985 р.; 4) Белфастська угода 1998 р. Підрозділом 2.3 розглядаються також етно-національні підвалини формування партій та релігійний чинник формування партій.

Таким чином, на основі теоретичних засад конфлікту, розглянутих у Розділі I, у Розділі II було проаналізовано фактори конфлікту в Північній Ірландії: етнічний та релігійний фактори; територіальний; та політичний. У результаті було оцінено важливість та актуальність зазначених факторів на сучасному етапі: етнічний, територіальний та політичний фактори

лишаються актуальними, у той час як вплив релігійного фактору послаблюється з часом.

У 21 столітті Брексіт переймає на себе роль додатково фактора впливу на британсько-ірландські відносини, що і без того є конфліктними. Брексіт впливає на площину двосторонніх відносин посередництвом впливу на фактори конфлікту. Фактори конфлікту в Північній Ірландії є довготривалими за своєю природою та актуальними і донині. Для аналізу впливу Брексіту на конфліктність британсько-ірландських відносин на сучасному етапі було виконано такі завдання:

- Обґрунтовано Брексіт як виклик 21 століття та новий фактор впливу на конфліктність британсько-ірландських відносин;
- Розроблено сценарії наслідків виходу Великобританії з ЄС для Північної Ірландії.

Разом з цим у підрозділі 3.1 обґрунтовано, що таке мир та з'ясовано, в чому полягає нестабільність британсько-ірландських відносин. Парадокс нестабільності полягає передусім у тому, що Белфастська угода 1998 року фактично завершила конфлікт між державами і дійсно призвела до зменшення напруги та конфліктності. Проте, понад 20 років після підписання мирного договору спільноти, з яких почався конфлікт, досі не є інтегрованими у сіспільстві, проживають доволі дистанційно. Під словосполученням «Брексіт як виклик» мається на увазі передусім той факт, що раніше не велась мова про дезінтеграцію ЄС та так зване «розлучення» з ЄС. Брексіт слугує фактором погіршення відносин з огляду на низку причин: 1) ЄС перестає бути простором, що об'єднував держави в т.ч. в неформальній обстановці; 2) правово-політична сфера опиняється під загрозою – ускладнюється конституційне врегулювання статусу Північній Ірландії; 3) економічна сфера – виникають складнощі врегулювання вільного пересування людей та товарів та врегулювання питання кордону між Ірландією та Північною Ірландією (пропускні пункти на кордоні тощо); 4) Кордон та

міжкордонна кооперація виступають окремою сферою, на яку Брексіт чинить вплив; 5) британсько-ірландська міжурядова кооперація зазнає складнощів у зв'язку з труднощами дотримання Белфастської угоди. Брексіт фактично завершує той формат співпраці, передбачений угодою 1998 р.

У зв'язку з цим спрогнозовано три сценарії наслідків Брексіту для Північної Ірландії: оптимістичний, реалістичний та песимістичний.

Таким чином, у Розділі III було обгрунтовано Брексіт як виклик 21 століття та новий фактор впливу на конфліктність британсько-ірландських відносин. У результаті було оцінено значущість Брексіту для етнічного та релігійного факторів, територіального та політичного факторів у конфлікті в Північній Ірландії.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Александрович Л. Конфлікт в Північній Ірландії: Загрози Ескалації / Людмила Александрович. // Міжнародні відносини і туризм: сучасність та ретроспектива. – 2013. – №3. – С. 4-7.
2. Баркалова І. М. Теоретичні моделі розвитку європейської інтеграції у 40 – 70-х роках ХХ ст. / І. М. Баркалова. // Наука. Релігія. Суспільство. – 2013. – №1. – С. 9-16.
3. Беренда С. В. Еволюція економічної інтеграції в країнах Європи. Монографія / С. В. Беренда. – Харків: Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, 2012. – 202 с.
4. Британія: Мей пішла у відставку з посади голови Консервативної партії [Електронний ресурс] // Радіо Свобода. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-may-vdstavka/29986962.html> (дата звернення 04.06.2020 р.). – Назва з екрана.
5. Волков Т. Витоки, еволюція та сучасний стан "ольстерської проблеми" / Т. О. Волков. // Історичний архів. – 2012. – №8. – С. 10-14.
6. Голобородов К. В. Громадянська війна в Ірландії — частина Ірландської революції (1922–1923 рр.) / К. В. Голобородов // Історіосфера: матеріали Чотирнадцятої наукової конференції викладачів, здобувачів вищої освіти та молодих учених Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського. — Одеса : Університет Ушинського, 5–6 квітня 2019. — С. 144-148.
7. Голубов О. «Нова ІРА» взяла відповідальність за вбивство журналістки у Північній Ірландії [Електронний ресурс] / Олександр Голубов // Deutsche Welle. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.dw.com/uk/нова-іра-взяла-відповідальність-за-вбивство-журналістки-у-північній-ірландії/a-48447500> (дата звернення 03.06.2020 р.). – Назва з екрана.

8. Гордієнко М. Г. Політичний конфлікт як спосіб існування соціуму / М. Г. Гордієнко. // Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. ІФ Кураса НАН України. – 2008. – №41. – С. 7-15.
9. Губар О. Мей обіцяє уникнути кордону між Ірландією та Північною Ірландією [Електронний ресурс] / Олена Губар // Deutsche Welle. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.dw.com/uk/мей-обіцяє-уникнути-кордону-між-ірландією-та-північною-ірландією/a-47374439> (дата звернення 04.06.2020 р.). – Назва з екрана.
10. Данилюк І. В. Етнічна ідентичність як соціокультурний і соціально-психологічний феномен / Іван Васильович Данилюк. // Вісник Одеського національного університету. – 2009. – №14. – С. 155-162.
11. Життя після Brexit. 10 знакових наслідків виходу Британії з ЄС для країни, Європи та всього світу [Електронний ресурс] // Новое Время. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <https://nv.ua/ukr/world/countries/vihid-britaniji-z-yes-yaki-naslidki-brekszita-dlya-vsogo-svitu-ostanni-novini-50066923.html> (дата звернення 04.06.2020 р.). – Назва з екрана.
12. Королева Єлизавета II схвалила закон, який блокує Brexit без угоди [Електронний ресурс] // Радіо Свобода. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-queen-approve-law-blocking-no-deal-brexit/30155294.html> (дата звернення 04.06.2020 р.). – Назва з екрана.
13. Краев А. Удержатъ Белфаст: почему Британии все труднее сохранить в своем составе Северную Ирландию [Електронний ресурс] / Александр Краев // Европейская Правда. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.eurointegration.com.ua/rus/articles/2020/03/6/7107129/> (дата звернення 04.06.2020 р.). – Назва з екрана.

14. Крушинський В. Е. Блер і проблема мирного врегулювання в Північній Ірландії / В. Ю. Крушинський. // Політичні проблеми міжнародних відносин. – 2014. – №123. – С. 4-15.
15. Кухалейшвілі Г. Ірландський фактор: Чому м'який Брексит Терези Мей викликав кризу у Великій Британії [Електронний ресурс] / Георгій Кухалейшвілі // 112.ua. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: <https://ua.112.ua/statji/irlandskiyi-faktor-chomu-miakyi-breksyt-terezy-mei-vyklykav-kryzu-u-velykobrytanii-454073.html> (дата звернення 04.06.2020 р.). – Назва з екрана.
16. Лушагіна Т. Процеси суверенізації у Великій Британії. / Т. Лушагіна, Ю. Трашкальова. // Наукові праці. Політологія.. – 2017. – Том 297, №285. – С. 88-92.
17. Маслоу А. Мотивация и личность. 3-е издание. / Абрахам Маслоу. – Издательский дом «Питер», 2019. – 400 с. – (Мастера психологии).
18. Мінгазутдінов І. О. Сучасні етнонаціональні конфлікти у країнах Західної Європи / І. О. Мінгазутдінов. // Актуальні проблеми міжнародних відносин. – 2009. – №86, Частина II. – С. 158-163.
19. Морогин В. Г. Психологическая концепция идентичности / Владимир Григорьевич Морогин. // Сибирский педагогический журнал. – 2011. – С. 233–253.
20. Очеретяна М. Brexit is coming. Шість запитань про нову угоду між ЄС та Британією [Електронний ресурс] / Марія Очеретяна // Тиждень. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <https://tyzhden.ua/World/236829> (дата звернення 04.06.2020 р.). – Назва з екрана.
21. Прокопчук Д. У Північній Ірландії відбудуться дострокові вибори [Електронний ресурс] / Дмитро Прокопчук // Deutsche Welle. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: <https://p.dw.com/p/2Vt7h> (дата звернення 04.06.2020 р.). – Назва з екрана.

22. Саніна Т. О. Дослідження національної та етнічної ідентичності: теоретичний огляд / Т. О. Саніна. // Наукові записки. Соціологічні науки. – 2005. – №46. – С. 22-26.
23. Склярська О. Електоральна підтримка етнічних партій у Сполученому Королівстві: територіальні особливості [Електронний ресурс] / О.І. Склярська // Актуальні проблеми країнознавчої науки. – 2015. – Режим доступу до ресурсу: internationalconference2014.wordpress.com/2015/05/02/електоральна-підтримка-етнічних-пар/ (дата звернення 04.06.2020 р.). – Назва з екрана.
24. Теленко О. М. Ольстерська проблема в політиці Великої Британії: дис. канд. політ. наук : 23.00.04 / Теленко Ольга Мирославівна – Львів, 2005. – 204 с.
25. Толокольнікова К. Журналіст Ден Кінан про конфлікт у Північній Ірландії: «Ми не вживали термінів «терорист» чи «борець за свободу» [Електронний ресурс] / Катерина Толокольнікова // Media Sapiens. – 2016. – Режим доступу до ресурсу: <https://ms.detector.media/profstandarti/post/16733/2016-06-07-zhurnalists-den-kinan-pro-konflikt-u-pivnichnii-irlandii-mi-ne-vzhivali-terminiv-terrorist-chi-borets-za-svobodu/> (дата звернення 03.06.2020 р.). – Назва з екрана.
26. Чижов О. 10 важливих фактів про Ірландську Республіканську Армію [Електронний ресурс] / Олександр Чижов // WAS.media – Режим доступу до ресурсу: <https://was.media/microformats/10-vazhlivih-faktiv-pro-ira/> (дата звернення 03.06.2020 р.). – Назва з екрана.
27. A history of the UDA [Electronic resource] // BBC News. – 2011. – Mode of access: World Wide Web: http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/northern_ireland/8442746.stm (viewed on June 4, 2020). – Title from the screen.

28. Accounting in Politics: Devolution and Democratic Accountability / M.Ezzamel, I. Lapsley, Å. Johnsen, N. Hyndman., 2008. – 194 p.
29. Albert C. The Peacebuilding Elements of the Belfast Agreement and the Transformation of the Northern Ireland Conflict / Cornelia Albert. – Frankfurt am Main: Peter Lang GmbH, 2009. – 396 p.
30. Anderson R. A Definition of Peace / Royce Anderson. // Peace and Conflict: Journal of Peace Psychology. – 2004. – Vol. 10, №2. – P. 101-116.
31. Anglo-Irish Agreement 1985 between the Government of Ireland and the Government of the United Kingdom [Electronic resource]. – Mode of access: World Wide Web: <https://cain.ulster.ac.uk/hms0/aia.htm> (viewed on June 4, 2020). – Title from the screen.
32. Anglo-Irish Treaty, 6 December 1921 [Electronic resource] – Mode of access: World Wide Web: https://www.nationalarchives.ie/topics/anglo_irish/dfaexhib2.html (viewed on June 4, 2020). – Title from the screen.
33. Applebaum A. Britain After Brexit: A Transformed Political Landscape / Anne Applebaum. // Journal of Democracy. – 2017. – Vol. 28, №1. – P. 53-58.
34. Average weekly attendance for the Church of England from 2009 to 2018 (in 1000 attendees) [Electronic resource] // Statista. – 2019. – Mode of access: World Wide Web: <https://www.statista.com/statistics/369080/church-of-england-attendance-by-service-uk/> (viewed on June 4, 2020). – Title from the screen.
35. Azar E. Protracted International Conflicts: Ten Propositions / Edward E. Azar // Conflict: Readings in Management and Resolution / Edward E. Azar. – Hampshire and London: The Macmillan Press LTD, 1990. – (Conflict: Readings in Management and Resolution). – P. 145-155.
36. Bassiouni M. Justice and Peace: The Importance of Choosing Accountability over Realpolitik / M. Cherif Bassiouni. // Case Western Reserve Journal of International Law. – 2003. – Vol.35, №2. – P. 191-204.

37. Bell C. Brexit, Northern Ireland and British-Irish Relations. / Christine Bell. // *European Futures*. – 2016.
38. Benn D. W. Review article On realpolitik and its limitations / David Wedgwood Benn. // *International Affairs*. – 2010. – Vol. 86, №5. – P. 1191-1197.
39. Berti B. *Armed Political Organizations: From Conflict to Integration* / Benedetta Berti. – Baltimore: The John Hopkins University Press, 2013. – 256 p.
40. Bew J. *Realpolitik: A History* / John Bew. – New York: Oxford University Press, 2016. – 395 p.
41. Biletz F. *Historical dictionary of Ireland*. / Frank A. Biletz. – Lanham: Scarecrow Press, Inc., 2014. – 640 p.
42. Birrell D. *Devolution: The Social, Political and Policy Implications of Brexit for Scotland, Wales and Northern Ireland* / D. Birrell, A. Gray. // *Jnl Soc. Pol.* – 2017. – Vol. 46, №4. – P. 765-782.
43. Braniff M. Deep impact. The fiction of a smooth Brexit for Northern Ireland / M. Braniff, S. Whiting. // *Juncture*. – 2017. – Vol. 23, №4. – 249 p.
44. Bruce G. Against the Concept of Ethnic Conflict / Gilley Bruce. // *Third World Quarterly*. – 2004. – Tom 25, №6. – P. 1155-1166.
45. Burton J. W. *Violence Explained: The Sources of Conflict, Violence and Crime and Their Provention* / John Wear Burton. – Manchester and New York: Manchester University Press, 1997. – 177 p.
46. Byrne S. The Roles of External Ethnoguarantors and Primary Mediators in Cyprus and Northern Ireland / Sean Byrne. // *Conflict Resolution Quarterly*. – 2006. – Vol. 24, №2. – 149-172 p.
47. Carter D. B. The strategy of Territorial Conflict / David B. Carter. // *American Journal of Political Science*. – 2010. – Vol. 54, №4. – P. 969-987.
48. Caselli F. On the Theory of Ethnic Conflict / F. Caselli, W. Coleman II. // *Journal of the European Economic Association*. – 2013. – №11. – P. 161-192.

49. Catholics - Northern Ireland - Ward Map showing distribution of Catholic population in Northern Ireland, at ward level (2001). [Electronic resource] // CAIN. Conflict archive on the Internet – Mode of access: World Wide Web: <https://cain.ulster.ac.uk/victims/gis/maps/gismaps-02.html> (viewed on June 4, 2020). – Title from the screen.
50. Collapsing churches in Northern Ireland [Electronic resource] – Mode of access: World Wide Web: <http://www.saintsandseptics.org/collapsing-churches-in-northern-ireland/> (viewed on June 4, 2020). – Title from the screen.
51. Craith M. Culture and Identity Politics in Northern Ireland / Máiréad Nic Craith. – Hampshire and New York: Palgrave Macmillan, 2003. – 232 p.
52. Cunningham W. Violent Conflict in Northern Ireland: Complex Life at the Edge of Chaos. Chaos, Complexity, and Conflict Resolution Theories / William (B.J.) Cunningham. // 2001 National Conference on Peacemaking and Conflict Resolution (NCPCR). Research & Higher Education Symposium. – 2001.
53. Dixon P. British policy towards Northern Ireland 1969–2000: continuity, tactical adjustment and consistent «inconsistencies» / Paul Dixon. // British Journal of Politics and International Relations. – 2001. – Vol. 3, №3. – 340–368 p.
54. Dorney J. Casualties of the Irish Civil War in Dublin [Electronic resource] / John Dorney. – 2012. – Mode of access: World Wide Web: <https://www.theirishstory.com/2012/06/19/casualties-of-the-irish-civil-war-in-dublin/#.Xteu7TozbIV> (viewed on June 3, 2020). – Title from the screen.
55. Easton D. An Approach to the Analysis of Political Systems / David Easton. // World Politics. – 1957. – Vol. 9, №3. – P. 383-400.
56. Esteban J. On the Salience of Ethnic Conflict / J. Esteban, D. Ray. // American Economic Review. – 2008. – Vol. 98, №5. – P. 2185-2202.

57. Fligstein N. European Integration, Nationalism and European Identity / N. Fligstein, W. Sandholz, A. Polyakova. // *JCMS*. – 2012. – Vol. 50, №1. – P. 106-122.
58. Ginty R. M. No War, No Peace: Northern Ireland after the Agreement / R. M. Ginty, O. T. Muldoon, N. Ferguson. // *Political Psychology*. – 2007. – Vol. 28, №1. – P. 1-11.
59. Gochman C. Realpolitik and the Road to War: An Analysis of Attributes and Behavior / C. Gochman, R. Leng. // *International Studies Quarterly*. – 1983. – Vol. 27, №1. – P. 97-120.
60. Gordon A. Brexit and the Irish Border: Legal and Political Questions / Anthony Gordon. // *A Royal Irish Academy – British Academy Brexit Briefing*. – 2017.
61. Gordon G. 'Catholic majority possible' in NI by 2021 [Electronic resource] / Gareth Gordon // *BBC News*. – 2018. – Mode of access: World Wide Web: <https://www.bbc.com/news/uk-northern-ireland-43823506> (viewed on June 4, 2020). – Title from the screen.
62. Grattan S. Northern Ireland still divided by peace walls 20 years after conflict [Electronic resource] / Steven Grattan // *The World*. – 2020. – Mode of access: World Wide Web: <https://www.pri.org/stories/2020-01-14/northern-ireland-still-divided-peace-walls-20-years-after-conflict> (viewed on June 4, 2020). – Title from the screen.
63. Haagerup Report, 1984. – [Electronic resource]. – Mode of access: World Wide Web: <https://cain.ulster.ac.uk/issues/europe/docs/haagerup84.pdf> (viewed on June 4, 2020). – Title from the screen.
64. Hayward K. Defusing the conflict in Northern Ireland Pathways of influence for the European Union / Katy Hayward. // *Working Papers Series in EU Border Conflicts Studies*. – 2004. – №2. – P. 2-31.
65. Hayward K. Reiterating National Identities The European Union Conception of Conflict Resolution in Northern Ireland / Katy Hayward. // *Cooperation*

- and Conflict: Journal of the Nordic International Studies Association. – 2006. – Vol. 41, №3. – P. 261-284.
66. Hayward K. Why it is impossible for Brexit Britain to «take back control» / Katy Hayward. // Northern Ireland, Territory, Politics, Governance. – 2020. – Vol. 8, №2. – P. 273-278.
67. Huth P. K. The Concept of a Territorial Dispute / Paul K. Huth // Standing Your Ground: Territorial Disputes and International Conflict / Paul K. Huth., 2009. – 288 p.
68. Huth P. K. The democratic peace and territorial conflict in the twentieth century / P. K. Huth, T. L. Allee. – Cambridge: Cambridge University Press, 2004. – 494 p.
69. IRELAND IN JUNE 1922 [Electronic resource] // The map archive – Mode of access: World Wide Web: <https://www.themaparchive.com/ireland-in-june-1922.html> (viewed on June 4, 2020). – Title from the screen.
70. Irish Census (2016) [Electronic resource] // Faith Survey – Mode of access: World Wide Web: <https://faithsurvey.co.uk/irish-census.html> (viewed on June 4, 2020). – Title from the screen.
71. Irish Republican Army [Electronic resource] // HISTORY. – 2019. – Mode of access: World Wide Web: <https://www.history.com/topics/21st-century/irish-republican-army> (viewed on June 3, 2020). – Title from the screen.
72. John McGarry and Brendan O’Leary. Consociational Theory, Northern Ireland’s Conflict, and its Agreement 2. What Critics of Consociation Can Learn from Northern Ireland, in: Government and Opposition, Vol. 41, No. 2, P. 249-277, 2006.
73. Johnson D. D. Grounds for War. The Evolution of Territorial Conflict / D. D. Johnson, M. D. Toft. // International Security. – 2014. – Vol. 38, №3. – P. 7-38.
74. Kireev A. Northern Ireland. Assembly Election 2017 [Electronic resource] / Alex Kireev // Electoral Geography – Mode of access: World Wide Web:

- <https://www.electoralgeography.com/new/en/countries/n/northern-ireland/northern-ireland-assembly-election-2017.html/nggallery/thumbnails> (viewed on June 4, 2020). – Title from the screen.
75. Later Modern Ireland. Topic 5, Politics and Society in Northern Ireland, 1949-1993. Documents for case study: The Sunningdale Agreement and the power-sharing executive [Electronic resource]. – 2009. – Mode of access: World Wide Web: <https://www.slideshare.net/siobhanpdst/the-sunningdale-agreement-and-power-sharing-executive-1973-1974> (viewed on June 4, 2020). – Title from the screen.
76. Leahy P. Irish-British relations a long way from 1998 heyday [Electronic resource] / Pat Leahy // The Irish Times. – 2018. – Mode of access: World Wide Web: <https://www.irishtimes.com/news/politics/irish-british-relations-a-long-way-from-1998-heyday-1.3444919> (viewed on June 4, 2020). – Title from the screen.
77. Levy J. S. The War Puzzle Revisited by John A. Vasquez / Jack S. Levy. // Political Science Quarterly. – 2010. – Vol. 125, №3. – P. 520-521.
78. Maslow A. Motivation and Personality / Abraham Maslow. – New Delhi: Prabhat Prakashan, 2015. – 354 p.
79. McClements F. Why Belfast residents want to keep their peace walls [Electronic resource] / Freya McClements // The Irish Times. – 2019. – Mode of access: World Wide Web: <https://www.irishtimes.com/news/politics/why-belfast-residents-want-to-keep-their-peace-walls-1.3987423> (viewed on June 4, 2020). – Title from the screen.
80. McEvoy J. Power-Sharing Executives: Governing in Bosnia, Macedonia, and Northern Ireland. / Joanne McEvoy, 2014. – 296 p.
81. McGrade N. The Story Behind Northern Ireland's Peace Walls [Electronic resource] / Niall McGrade // Culture Trip. – 2017. – Mode of access: World Wide Web: <https://theculturetrip.com/europe/united-kingdom/northern->

- ireland/articles/the-story-behind-northern-irelands-peace-walls/ (viewed on June 4, 2020). – Title from the screen.
82. McLeod S. Maslow's Hierarchy of Needs [Electronic resource] / Saul McLeod // SimplyPsychology. – 2007. – Mode of access: World Wide Web: <https://www.simplypsychology.org/maslow.html> (viewed on June 3, 2020). – Title from the screen.
83. Miller D. Colonialism and Academic Representations of the Troubles / David Miller // Rethinking Northern Ireland: Culture, Ideology and Colonialism / David Miller. – Abingdon and New York: Routledge, 2014. – 342 p.
84. Montville J. Reconciliation as Realpolitik: Facing the Burdens of History in Political Conflict Resolution / Joseph V. Montville // Identity, Morality, and Threat: Studies in Violent Conflict / Joseph V. Montville. – Lanham: Lexington Books, 2006. – P. 367-392.
85. Murphy M. The EU Referendum in Northern Ireland: Closing Borders, Re-Opening Border Debates / Mary C. Murphy. // Journal of Contemporary European Research. – 2016. – Vol. 12, №4. – P. 844-853.
86. Neumann P. The Rise of the Paramilitaries / Peter Neumann // Combating Terrorism in Northern Ireland / Peter Neumann. – London and New York: Routledge, 2008. – (Cass Series on Political Violence). – 308 p.
87. Newman D. The Resilience of Territorial Conflict in an Era of Globalization [Electronic resource] / David Newman // ResearchGate. – 2006. – Mode of access: World Wide Web: https://www.researchgate.net/publication/252081906_The_Resilience_of_Territorial_Conflict_in_an_Era_of_Globalization (viewed on June 4, 2020). – Title from the screen.
88. Norris P. Ballots not Bullets: Testing Consociational Theories of Ethnic Conflict, Electoral Systems and Democratization / Pippa Norris // The Architecture of Democracy: Constitutional Design, Conflict Management, and Democracy. / Pippa Norris. – Oxford: Oxford University Press, 2002. –

- (The architecture of Democracy: Constitutional Design, Conflict Management and Democracy.). – P. 290-352.
89. Northern Ireland. Sectarian Violence during the 1981 Hunger Strike [Electronic resource] – Mode of access: World Wide Web: <https://www.arcgis.com/apps/Cascade/index.html?appid=ffbe028153c64c9792436c8d1b5f80e5> (viewed on June 4, 2020). – Title from the screen.
90. Northern Ireland: Key people and parties [Electronic resource] // Peace Insight – Mode of access: World Wide Web: <https://www.peaceinsight.org/conflicts/northern-ireland/conflict-profile/key-people-and-parties/> (viewed on June 4, 2020). – Title from the screen.
91. O'Leary B. The Conservative Stewardship of Northern Ireland, 1979-97: Sound-bottomed Contradictions or Slow Learning? / Brendan O'Leary. // Political Studies. – 1997. – P. 663-676.
92. O'Brennan J. Requiem for a Shared Interdependent Past: Brexit and the Deterioration in UK-Irish Relations / John O'Brennan. // Capital & Class. – 2019. – Vol. 43, №1. – P. 157-171.
93. O'Dowd L. Borders, National Sovereignty and European Integration: The British – Irish Case / L. O'Dowd, J. Corrigan, T. Moore. // Blackwell Publishers. – 1995. – P. 272-285.
94. O'Leary B. The Limits to Coercive Consociationalism in Northern Ireland. / Brendan O'Leary. // Political Studies. – 1989. – №37. – P. 562-588.
95. Ogden C. «Realpolitik». A Dictionary of Politics and International Relations in China\$ A Dictionary of Politics and International Relations in China [Electronic resource] / Chris Ogden // Oxford Reference. – 2019. – Mode of access: World Wide Web: <https://www.oxfordreference.com/view/10.1093/acref/9780191848124.001.0001/acref-9780191848124-e-166> (viewed on June 4, 2020). - Title from the screen.

96. O'Kane E. Britain, Ireland and Northern Ireland since 1980: The Totality of Relationships / Eamonn O'Kane. – New York/London: Routledge, 2012. – 216 p.
97. O'Leary B. The Northern Ireland Conflict: Consociational Engagements / B. O'Leary, J. McGarry., 2014. – 434 p.
98. Political Parties in Northern Ireland [Electronic resource] // CAIN Web Service - Conflict and Politics in Northern Ireland – Mode of access: World Wide Web: <https://cain.ulster.ac.uk/issues/politics/parties.htm> (viewed on June 4, 2020). – Title from the screen.
99. Poole R. Northern Ireland before 1968 [Electronic resource] / R. Poole, J. Llewellyn // Alpha History. – 2018. – Mode of access: World Wide Web: <https://alphahistory.com/northernireland/northern-ireland-before-1968/> (viewed on June 4, 2020). – Title from the screen.
100. Public awareness at the 5 May 2016 elections and the EU referendum [Electronic resource]. – P. 5. – // Electoral Commission. – 2016. – Mode of access: World Wide Web: https://www.electoralcommission.org.uk/sites/default/files/pdf_file/May-2016-and-EU-referendum-public-awareness-evaluation-report.pdf (viewed on June 4, 2020). – Title from the screen.
101. Ramsbotham O. The Analysis of Protracted Social Conflict: A Tribute to Edward Azar. / Oliver Ramsbotham. // Review of International Studies. – 2005. – Tom 31, №1. – P. 109-126.
102. Results [Electronic resource] // BBC.News – Mode of access: World Wide Web: https://www.bbc.com/news/politics/eu_referendum/results (viewed on June 4, 2020). – Title from the screen.
103. Rosamond B. Brexit and the Problem of European Disintegration / B. Rosamond. // Journal of Contemporary European Research. – 2016. – Vol. 12, №4. – P. 864-871.

104. Rupesinghe K. Theories of Conflict Resolution and Their Applicability To Protracted Ethnic Conflicts / Kumar Rupesinghe. // *Bulletin of Peace Proposals*. – 1987. – Vol. 18, №4. – P. 527-539.
105. Sandole D. A Comprehensive Mapping of Conflict and Conflict Resolution: A Three Pillar Approach / Dennis J. D. Sandole. // *Peace and Conflict Studies*. – 1998. – №5.
106. Sandole D. Conflict and Education: Some Personal Reflections / Dennis J. D. Sandole. // *Conflict Resolution Quarterly*. – 2004. – Vol. 21, №4. – P. 513-523.
107. Senese P. D. A Unified Explanation of Territorial Conflict: Testing the Impact of Sampling Bias, 1919–1992 / P. D. Senese, J. A. Vasquez. // *International Studies Quarterly*. – 2003. – №47. – P. 275-298.
108. Senese P. D. Assessing the Steps to War / P. D. Senese, J. A. Vasquez. // *British Journal of Political Science*. – 2005. – №35. – P. 607-633.
109. Simpson M. Peace wall demolished in Belfast [Electronic resource] / Mark Simpson // *BBC News NI*. – 2020. – Mode of access: World Wide Web: <https://www.bbc.com/news/uk-northern-ireland-51300476> (viewed on June 4, 2020). – Title from the screen.
110. Soares A. Living Within and Outside Unions: the Consequences of Brexit for Northern Ireland / A. Soares. // *Journal of Contemporary European Research*. – 2016. – Vol. 12, №4. – P. 835-843.
111. Stevenson J. Does Brexit Threaten Peace in Northern Ireland? / Jonathan Stevenson. // *Survival*. – 2017. – Vol. 59, №3. – P. 111-128.
112. Table NI-SEC-09: Number of people charged with terrorist and other serious offences (numbers), 1969-2003 [Electronic resource] // *CAIN Web Service - Conflict and Politics in Northern Ireland* – Mode of access: World Wide Web: <https://cain.ulster.ac.uk/ni/security.htm#09> (viewed on June 4, 2020). – Title from the screen.
113. Table NI-SEC-11: Casualties (numbers) as a result of paramilitary 'punishment' attacks in Northern Ireland, 1973-2009 (Calendar Year), and

- 2010/11-2017/18 (Financial Year) [Electronic resource] // CAIN Web Service - Conflict and Politics in Northern Ireland – Mode of access: World Wide Web: <https://cain.ulster.ac.uk/ni/security.htm#death> (viewed on June 3, 2020). – Title from the screen.
114. Tannam E. Brexit and British–Irish Relations / Etain Tannam. // The RUSI Journal. – 2018. – Vol. 163, №3. – P. 4-9.
115. Tannam E. Long read | From Anglo-Irish to British-Irish relations: What’s next? [Electronic resource] / Etain Tannam // Blogs. LSE.. – 2020. – Mode of access: World Wide Web: <https://blogs.lse.ac.uk/brexit/2020/02/26/long-read-from-anglo-irish-to-british-irish-relations-whats-next/> (viewed on June 4, 2020). – Title from the screen.
116. Tannam E. The Future of UK-Irish Relations / Etain Tannam. // European Journal of Legal Studies. – 2019. – Vol. 11, №2. – P. 275-304.
117. Tannam, Etain, The European Union and Conflict Resolution: Northern Ireland, Cyprus and Bilateral Cooperation, in: Government and Opposition, an international Journal of comparative politics 47:1 (2012), P. 49-73.
118. THE 2016 NORTHERN IRELAND ASSEMBLY ELECTION. How voters use STV [Electronic resource]. – / J.COAKLEY, J. GARRY, N. MATTHEWS, J. TILLEY // Electoral Reform Society. – 2017. – Mode of access: World Wide Web: <https://www.electoral-reform.org.uk/wp-content/uploads/2017/06/2016-Northern-Ireland-Assembly-Election.pdf> (viewed on June 4, 2020). – Title from the screen.
119. The Belfast Agreement, 10.04.1998 [Electronic resource] – Mode of access: World Wide Web: https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/136652/agreement.pdf (viewed on June 4, 2020). – Title from the screen.

120. The Northern Ireland Peace Process [Electronic resource] // The Council on Foreign Relations. – 2020. – Mode of access: World Wide Web: <https://www.cfr.org/background/northern-ireland-peace-process> (viewed on June 3, 2020). – Title from the screen.
121. The Story Behind Northern Ireland's Peace Walls [Electronic resource] // The Culture Trip. – 2017. – Mode of access: World Wide Web: <https://theculturetrip.com/europe/united-kingdom/northern-ireland/articles/the-story-behind-northern-irelands-peace-walls/> (viewed on June 4, 2020). – Title from the screen.
122. The Sunningdale Agreement, December 1973 [Electronic resource] – Mode of access: World Wide Web: <https://cain.ulster.ac.uk/events/sunningdale/agreement.htm> (viewed on June 4, 2020). – Title from the screen.
123. The Ulster Question 1911 [Electronic resource] // The map archive – Mode of access: World Wide Web: <https://www.themaparchive.com/1911-the-ulster-question.html> (viewed on June 4, 2020). – Title from the screen.
124. Tilley J. Political generations in Northern Ireland / J. Tilley, G. Evans. // European Journal of Political Research. – 2010. – Vol. 50, №5.
125. Tir J. Territorial Diversion: Diversionary Theory of War and Territorial Conflict / Jaroslav Tir. // The Journal of Politics. – 2010. – Vol. 72, №2. – P. 413-425.
126. Todd J. From identity politics to identity change: Exogenous shocks, constitutional moments and the impact of Brexit on the island of Ireland / Jennifer Todd. // Irish Studies in International Affairs. – 2017. – №28. – P. 1-30.
127. Trevor S. The EU's Role in Conflict Resolution: Lessons from Northern Ireland / Salmon Trevor. // European Foreign Affairs Review. – 2002. – №7. – P. 337-358.
128. Uppsala Conflict Data Program. United Kingdom: Northern Ireland [Electronic resource] // Uppsala Universitet. – 2016. – Mode of access:

- World Wide Web: <https://ucdp.uu.se/additionalinfo/315/1> (viewed on June 4, 2020). – Title from the screen.
129. Uppsala Conflict Data Program. United Kingdom: Northern Ireland [Electronic resource] // Uppsala Universitet. – 2016. – Mode of access: World Wide Web: <https://ucdp.uu.se/additionalinfo/315/1#1985conflictarchive> (viewed on June 4, 2020). – Title from the screen.
130. Vasquez J. A. Classification of Interstate Wars / J. A. Vasquez, B. Valeriano. // *The Journal of Politics*. – 2010. – Vol. 72, №2. – P. 292-309.
131. Vasquez J. A. Territorial Disputes and the Probability of War, 1816-1992 / J. A. Vasquez, M. T. Henahan. // *Journal of Peace Research*. – 2001. – Vol. 38, №2. – P. 123-138.
132. Vasquez J. Why do neighbours fight? Proximity, Interaction, Territoriality / John Vasquez. // *Journal of Peace Research*. – 1995. – Vol. 32, №3. – P. 277-293.
133. Walter B. F. Explaining the Intractability of Territorial Conflict / Barbara F. Walter. // *International Studies Review*. – 2003. – Vol. 5, №4. – P. 137-153.
134. Wayman F. Realism reconsidered: The Realpolitik Framework and Its Basic Propositions / F. Wayman, P. Diehl // *Reconstructing Realpolitik* / F. Wayman, P. Diehl. – Michigan: The University of Michigan Press, 1994. – 293 p.
135. Who are the UVF? [Electronic resource] // BBC News. – 2011. – Mode of access: World Wide Web: <https://www.bbc.com/news/uk-northern-ireland-11313364> (viewed on June 4, 2020). – Title from the screen.
136. Will NI's peace walls come down by 2023 to meet 10-year target? [Electronic resource] // BBC News. – 2018. – Mode of access: World Wide Web: <https://www.bbc.com/news/uk-northern-ireland-43991851> (viewed on June 4, 2020). – Title from the screen.

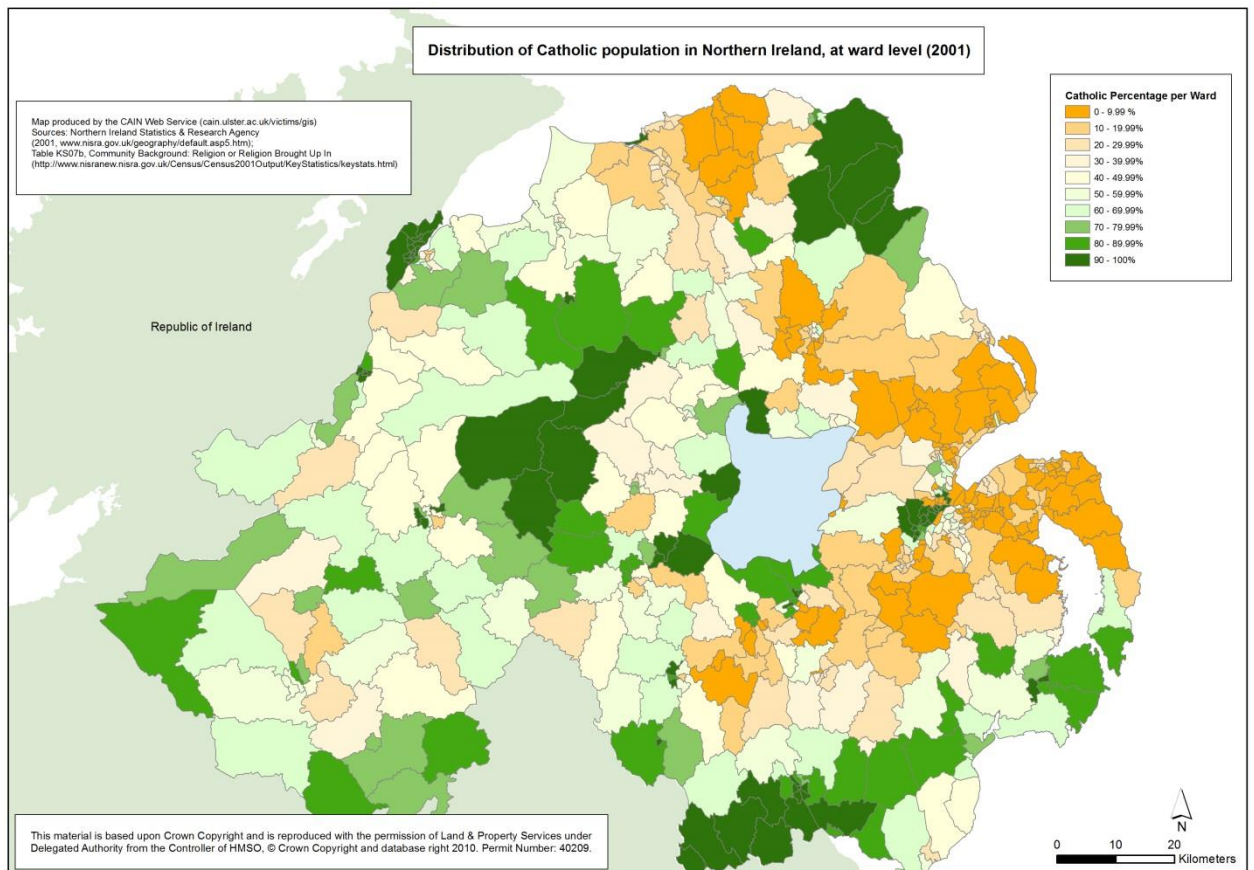
ДОДАТКИ

Додаток 1. Ірландія в червні 1922 р. Поділ Ірландії на Північну Ірландію в межах Сполученого Королівства та британський домініон з назвою Ірландська Вільна держава. Розподіл населення за та проти ратифікацію Англо-ірландського договору від 6 грудня 1921 року³²⁵.

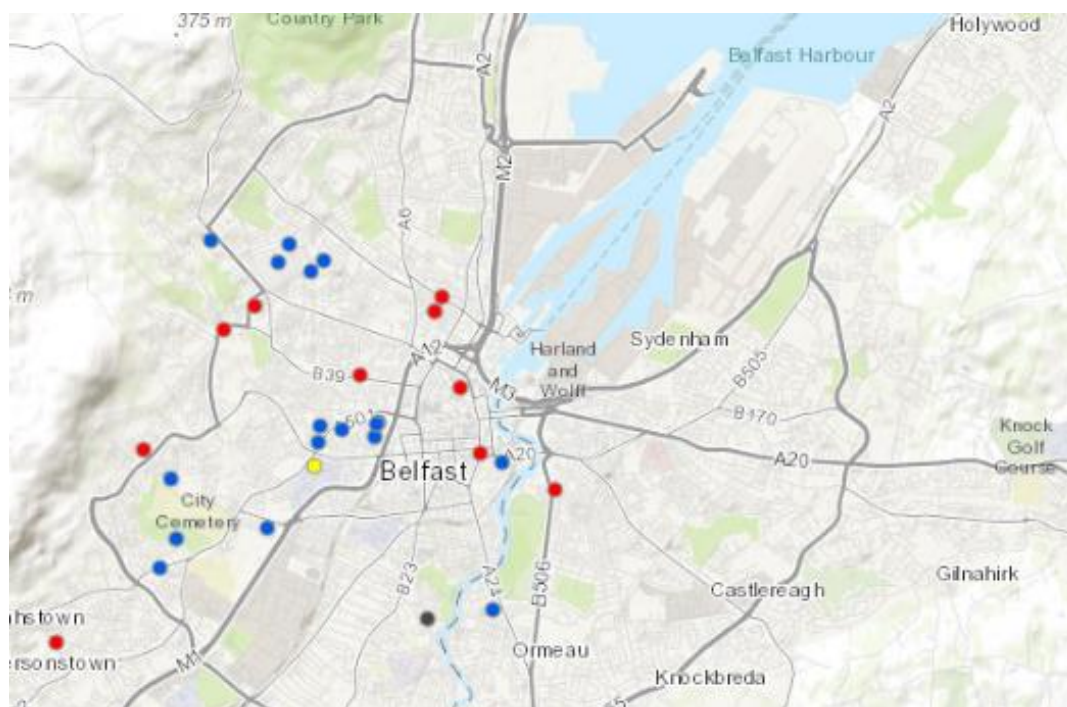
³²⁵ IRELAND IN JUNE 1922 [Electronic resource] // The map archive – Mode of access: World Wide Web: <https://www.themaparchive.com/ireland-in-june-1922.html> (viewed on June 4, 2020). – Title from the screen.

Додаток 2. Розподіл католицького населення у Північній Ірландії (2001)³²⁶.

³²⁶ Catholics - Northern Ireland - Ward Map showing distribution of Catholic population in Northern Ireland, at ward level (2001). [Electronic resource] // CAIN. Conflict archive on the Internet – Mode of access: World Wide Web: <https://cain.ulster.ac.uk/victims/gis/maps/gismaps-02.html> (viewed on June 4, 2020). – Title from the screen.

Додаток 3. Райони проживання католиків та протестантів (поділ за релігійною ознакою)³²⁷, а також мапа смертності за релігійним поділом³²⁸.

³²⁷ Poole R. Northern Ireland before 1968 [Electronic resource] / R. Poole, J. Llewellyn // Alpha History. – 2018. – Mode of access: World Wide Web: <https://alphahistory.com/northernireland/northern-ireland-before-1968/> (viewed on June 4, 2020). – Title from the screen.

³²⁸ Northern Ireland. Sectarian Violence during the 1981 Hunger Strike [Electronic resource] – Mode of access: World Wide Web: <https://www.arcgis.com/apps/Cascade/index.html?appid=ffbe028153c64c9792436c8d1b5f80e5> (viewed on June 4, 2020). – Title from the screen.

Додаток 4. Кількість жертв у результаті збройних каральних нападів у Північній Ірландії протягом 1973-2018 рр. (Кількість жертв від сторони лоялістів та республіканців)³²⁹.

The following table appears on the CAIN (Conflict Archive on the Internet) web site:

<http://cain.ulst.ac.uk/ni/security/security.htm>

Table NI-SEC-11: Casualties (numbers) as a result of paramilitary 'punishment' attacks in Northern Ireland, 1973-2009 (Calendar Year), and 2010/11-2017/18 (Financial Year)

Year	Shootings 1			Assaults 2			Shootings and Assaults		
	Total	By Loyalist Group	By Republican Group	Total	By Loyalist Group	By Republican Group	Total Casualties (Shootings and Assaults)	Total by Loyalist Group	Total by Republican Group
1973	74	21	53	-	n/a	n/a	-	-	-
1974	127	43	84	-	n/a	n/a	-	-	-
1975	189	50	139	-	n/a	n/a	-	-	-
1976	98	36	62	-	n/a	n/a	-	-	-
1977	126	28	98	-	n/a	n/a	-	-	-
1978	67	17	50	-	n/a	n/a	-	-	-
1979	76	25	51	-	n/a	n/a	-	-	-
1980	77	26	51	-	n/a	n/a	-	-	-
1981	80	14	66	-	n/a	n/a	-	-	-
1982	81	22	59	-	n/a	n/a	-	-	-
1983	31	9	22	-	n/a	n/a	-	-	-
1984	26	6	20	-	n/a	n/a	-	-	-
1985	32	11	21	-	n/a	n/a	-	-	-
1986	41	24	17	-	n/a	n/a	-	-	-
1987	124	67	57	-	n/a	n/a	-	-	-
1988	66	34	32	56	21	35	122	55	67
1989	161	65	96	51	23	28	212	88	124
1990	106	60	46	68	21	47	174	81	93
1991	76	40	36	62	22	40	138	62	76
1992	133	72	61	74	36	38	207	108	99
1993	85	60	25	41	35	6	126	95	31
1994	122	68	54	70	38	32	192	106	86

³²⁹ Table NI-SEC-11: Casualties (numbers) as a result of paramilitary 'punishment' attacks in Northern Ireland, 1973-2009 (Calendar Year), and 2010/11-2017/18 (Financial Year) [Electronic resource] // CAIN Web Service - Conflict and Politics in Northern Ireland – Mode of access: World Wide Web: <https://cain.ulster.ac.uk/ni/security.htm#11> (viewed on June 4, 2020). – Title from the screen.

1995	3	3	0	217	76	141	220	79	141
1996	24	21	3	302	130	172	326	151	175
1997	72	46	26	156	78	78	228	124	104
1998	72	34	38	144	89	55	216	123	93
1999	73	47	26	134	90	44	207	137	70
2000	136	86	50	132	78	54	268	164	104
2001	186	121	65	146	93	53	332	214	118
2002	173	117	56	139	89	50	312	206	106
2003	156	101	55	149	103	46	305	204	101
2004	112	89	23	115	74	41	227	163	64
2005	85	74	11	89	60	29	174	134	40
2006	36	25	11	49	33	16	85	58	27
2007	6	1	5	46	39	7	52	40	12
2008	16	3	13	40	28	12	56	31	25
2009	41	1	40	81	65	16	122	66	56
2010 3	11	0	11	16	15	1	27	15	12
2010/11 4	33	0	33	50	34	16	83	34	49
2011/12	33	0	33	46	31	15	79	31	48
2012/13	27	1	26	36	27	9	63	28	35
2013/14	28	9	19	42	37	5	70	46	24
2014/15	36	6	30	58	42	16	94	48	46
2015/16	14	1	13	58	47	11	72	48	24
2016/17	28	3	25	66	56	10	94	59	35
2017/18	22	1	21	65	50	15	87	51	36
Grand totals	3421	1588	1833	2798	1660	1138	-	-	-

Notes:

1. "Shootings" refers to paramilitary 'punishment' attacks involving guns
2. "Assaults" (or beatings) refers to paramilitary 'punishment' attacks which did not involve guns
3. Statistics for 2010 are for 3 months (to 31st March)
4. From 1st April 2010, statistics are for financial year (1 April to 31 March)

n/a not available

Source:

Casualties as a result of paramilitary-style attacks 1973-2017/18, (By Calendar Year, and Financial Year), <https://www.psnl.police.uk/inside-psnl/Statistics/security-situation-statistics/security-situation-statistics-archive/>

Table also available as:

Rich Text Format (RTF) Document; HTML Web page

Додаток 5. Кількість вбитих у Північній Ірландії у зв'язку з безпековою ситуацією (1969-2015 рр.)³³⁰.

The following table appears on the CAIN (Conflict Archive on the INternet) web site:

<http://cain.ulst.ac.uk/ni/security/security.htm>

Table NI-SEC-04: Persons killed (numbers) due to the security situation in Northern Ireland (only), 1969-2015						
Year	Police 1	Police Reserve 2	Army	UDR / RIR 3	Civilian	Totals
1969 4	1	0	0	0	13	14
1970	2	0	0	0	23	25
1971	11	0	43	5	115	174
1972	14	3	105	26	322	470
1973	10	3	58	8	173	252
1974	12	3	30	7	168	220

³³⁰ Table NI-SEC-11: Casualties (numbers) as a result of paramilitary 'punishment' attacks in Northern Ireland, 1973-2009 (Calendar Year), and 2010/11-2017/18 (Financial Year) [Електронний ресурс] // CAIN Web Service - Conflict and Politics in Northern Ireland – Режим доступу до ресурсу: <https://cain.ulster.ac.uk/ni/security.htm#death> (дата звернення 03.06.2020 р.). – Назва з екрана.

1975	7	4	14	6	216	247
1976	13	10	14	15	245	297
1977	8	6	15	14	69	112
1978	4	6	14	7	50	81
1979	9	5	38	10	51	113
1980	3	6	8	9	50	76
1981	13	8	10	13	57	101
1982	8	4	21	7	57	97
1983	9	9	5	10	44	77
1984	7	2	9	10	36	64
1985	14	9	2	4	26	55
1986	10	2	4	8	37	61
1987	9	7	3	8	68	95
1988	4	2	21	12	55	94
1989	7	2	12	2	39	62
1990	7	5	7	8	49	76
1991	5	1	5	8	75	94
1992	2	1	4	2	76	85
1993	3	3	6	2	70	84
1994	3	0	1	2	56	62
1995	1	0	0	0	8	9
1996	0	0	1	0	14	15
1997	3	1	1	0	17	22
1998	1	0	1	0	53	55
1999	0	0	0	0	7	7
2000	0	0	0	0	18	18
2001	0	0	0	0	17	17
2002	0	0	0	0	13	13
2003	0	0	0	0	11	11
2004	0	0	0	0	5	5
2005	0	0	0	0	5	5
2006	0	0	0	0	3	3
2007	0	0	0	0	3	3
2008	0	0	0	0	1	1
2009	1	0	2	0	2	5
2010	0	0	0	0	2	2
2011	1	0	0	0	0	1
2012	0	0	0	0	2	2
2013	0	0	0	0	1	1
2014	0	0	0	0	2	2
2015	0	0	0	0	2	2
Grand Total	202	102	454	203	2426	3387
Notes:						
1. Includes Royal Ulster Constabulary (RUC) / Police Service of Northern Ireland (PSNI)						
2. Includes Royal Ulster Constabulary / Police Service of Northern Ireland Reserve.						
3. Ulster Defence Regiment (UDR) / Royal Irish Regiment (RIR) (Home Service Battalions).						
4. Statistics for 1969 deaths are for the period August to December only.						
Sources:						
Police Service of Northern Ireland (PSNI). (2017). Deaths due to the Security Situation in Northern Ireland 1969-2015 (By Calendar Year), https://www.psni.police.uk/inside-psni/Statistics/security-situation-statistics/						
Police Service of Northern Ireland (PSNI). (2003) Deaths due to the Security Situation in Northern Ireland 1969-2003 (By Calendar Year), http://www.psni.police.uk/deaths_cy-						

13.doc
Northern Ireland Annual Abstract of Statistics 2002; Table 6.3
<u>Table also available as:</u>
Rich Text Format (RTF) Document; Microsoft Excel Document

Додаток 6. Кількість осіб, яким було висунуто звинувачення в тероризмі та інших важких злочинах (1969-2003)³³¹.

The following table appears on the CAIN (Conflict Archive on the INternet) web site:
<http://cain.ulst.ac.uk/ni/security/security.htm>

Table NI-SEC-09: Number of people charged with terrorist and other serious offences (numbers), 1969-2003	
Year	Persons Charged
1972 ¹	531
1973	1,418
1974	1,374
1975	1,197
1976	1,276
1977	1,308
1978	843
1979	670
1980	550
1981	918
1982	686
1983	613
1984	528
1985	522
1986	655
1987	471
1988	440
1989	433
1990	383
1991	404
1992	418
1993	372
1994	349
1995	440
1996	595
1997	405
1998	459
1999	296
2000	303
2001	290
2002	333
2003 (to 31/06/03) ²	125
Grand totals	19605
Notes:	
1. From 31 July 1972	
2. Statistics for 2003 are provisional and may be subject to amendment	
Source:	
Police Service of Northern Ireland (PSNI): Number of people charged with terrorist and serious public order offences, 1972-2003 (By Calendar Year); http://www.psni.police.uk/index/departments/statistics_branch.htm	

³³¹ Table NI-SEC-09: Number of people charged with terrorist and other serious offences (numbers), 1969-2003 [Electronic resource] // CAIN Web Service - Conflict and Politics in Northern Ireland – Mode of access: World Wide Web: <https://cain.ulster.ac.uk/ni/security.htm#09> (viewed on June 4, 2020). – Title from the screen.

Table also available as:

Rich Text Format (RTF) Document; Microsoft Excel Document

Додаток 7. Історичні межі території Ольстеру та території проживання протестантів та католиків (1911 р.)³³².

³³² The Ulster Question 1911 [Electronic resource] // The map archive – Mode of access: World Wide Web: <https://www.themaparchive.com/1911-the-ulster-question.html> (viewed on June 4, 2020). – Title from the screen.

Додаток 8. Політичні партії Північної Ірландії³³³.

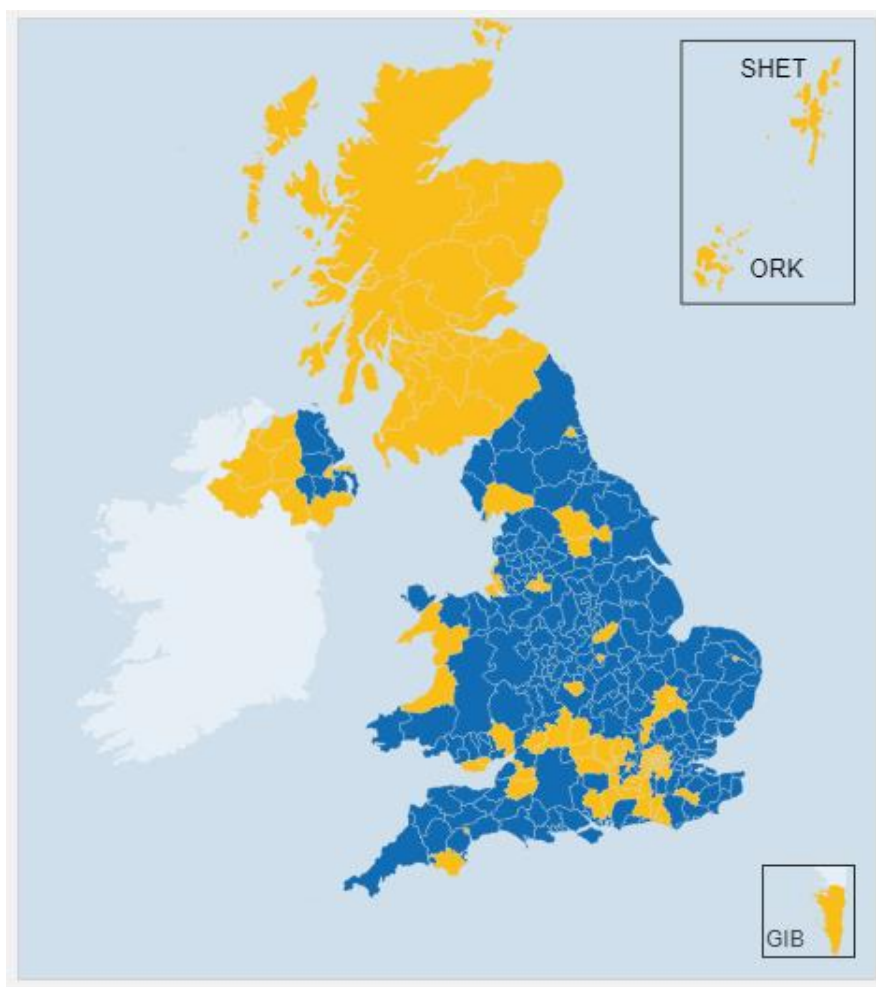
	Unionist		Bi-Confessional	Nationalist		
	more loyalist	less loyalist		less republican	more republican	
1905		UUP (1905-) <u>Ulster Unionist Party</u>			SF (1905-70) <u>Sinn Féin</u>	
1921					NP (1921?-73) <u>Nationalist Party</u>	
1924			NILP (1924-87) <u>Northern Ireland Labour Party</u>			
1960				RLP (1960-73) <u>Republican Labour Party</u>		
1965		PUP (1965?-71) <u>Protestant Unionist Party</u>			NDP (1965-70) <u>National Democratic Party</u>	
1966						
1967						
1968			PD (1968-82) <u>People's Democracy</u>			
1969						
1970			APNI (1970-) <u>Alliance Party of Northern Ireland</u>	SDLP (1970-) <u>Social Democratic and Labour Party</u>	(O)SF / SF (1970-82) <u>(Official) Sinn Féin</u>	(P)SF / SF (1970-) <u>(Provisional) Sinn Féin</u>
1971		DUP =PUP (1971-) <u>Democratic Unionist Party</u>				
1972						
1973	VUPP (1973-78) <u>Vanguard Unionist Progressive Party</u>		ULP (1973-85?) <u>Ulster Liberal Party</u>			

³³³ Political Parties in Northern Ireland [Electronic resource] // CAIN Web Service - Conflict and Politics in Northern Ireland – Mode of access: World Wide Web: <https://cain.ulster.ac.uk/issues/politics/parties.htm> (viewed on June 4, 2020). – Title from the screen.

1974	VPP (1974) Volunteer Political Party	UPNI /UUP (1974) Unionist Party of Northern Ireland			IRSP /OSF (1974-) Irish Republican Socialist Party
1975					
1976					
1977	UUUP (1977-82/83) United Ulster Unionist Party	UIP (1977-94?) Ulster Independence Party			IIP (1977-80s) Irish Independence Party
1978	NUPRG (1978-81) New Ulster Political Research Group		ULP (1978-87) United Labour Party		
1979	PUP (1979-) Progressive Unionist Party				
1980		UPUP /UUP (1980-95?) Ulster Popular Unionist Party			
1981	ULDP = NUPRG (1981-89) Ulster Loyalist Democratic Party				
1982			WP =OSF (1982-) Workers Party		
1983					
1984					
1985					
1986					
1987			Lab '87 (1987-?) Labour '87		
1988					

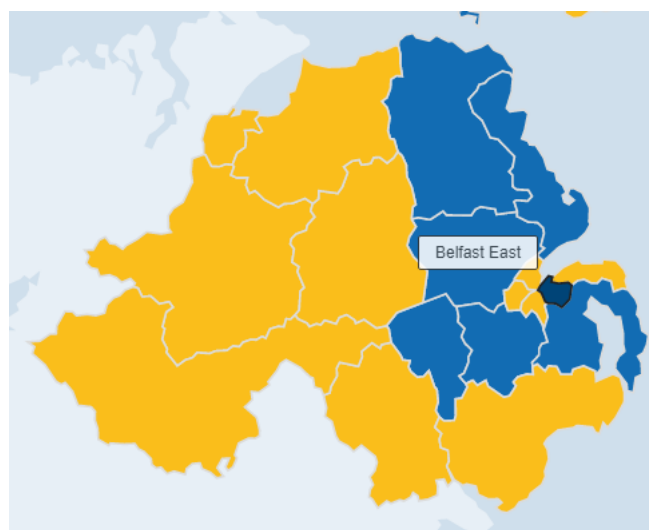
1989	UDP = <u>ULDP</u> (1989-01) <u>Ulster</u> <u>Democratic</u> <u>Party</u>		CPNI (1989-) <u>Conservative</u> <u>Party in</u> <u>Northern</u> <u>Ireland</u>			
1990			GP (1990-) <u>Green Party</u>			
1991						
1992			DL /WP (1992-1999) <u>Democratic</u> <u>Left</u>			
1993						
1994		UIM =UIP (1994-00?) <u>Ulster</u> <u>Independence</u> <u>Movement</u>				
1995						
1996		UKUP /UUP (1996?-2007) <u>United</u> <u>Kingdom</u> <u>Unionist</u> <u>Party</u>	NIWC (1996-2006) <u>Northern</u> <u>Ireland</u> <u>Women's</u> <u>Coalition</u>			
1997						
1998		NIUP <u>/UKUP</u> (1998-) <u>Northern</u> <u>Ireland</u> <u>Unionist</u> <u>Party</u>				
		UUAP (1998-) <u>United</u> <u>Unionist</u> <u>Assembly</u> <u>Party</u>				
1999						
2000						
2001						
2002						
2003						
2004						
2005						
2006						
2007		TUV /DUP (2007-) <u>Traditional</u> <u>Unionist</u> <u>Voice</u>				

Додаток 9. Результати голосування щодо Брексіту від 23 червня 2016 р. на території Сполученого Королівства та Північної Ірландії³³⁴.

Key:

- Majority leave
- Majority remain
- Tie
- Undeclared

³³⁴ Results [Electronic resource] // BBC.News – Mode of access: World Wide Web: https://www.bbc.com/news/politics/eu_referendum/results (viewed on June 4, 2020). – Title from the screen.

England

Leave **53.4%**
15,188,406 VOTES

Remain **46.6%**
13,266,996 VOTES

Northern Ireland

Leave **44.2%**
349,442 VOTES

Remain **55.8%**
440,707 VOTES

Scotland

Leave **38.0%**
1,018,322 VOTES

Remain **62.0%**
1,661,191 VOTES

Wales

Leave **52.5%**
854,572 VOTES

Remain **47.5%**
772,347 VOTES

UK votes to LEAVE the EU

Leave
51.9%
17,410,742 VOTES

Remain
48.1%
16,141,241 VOTES

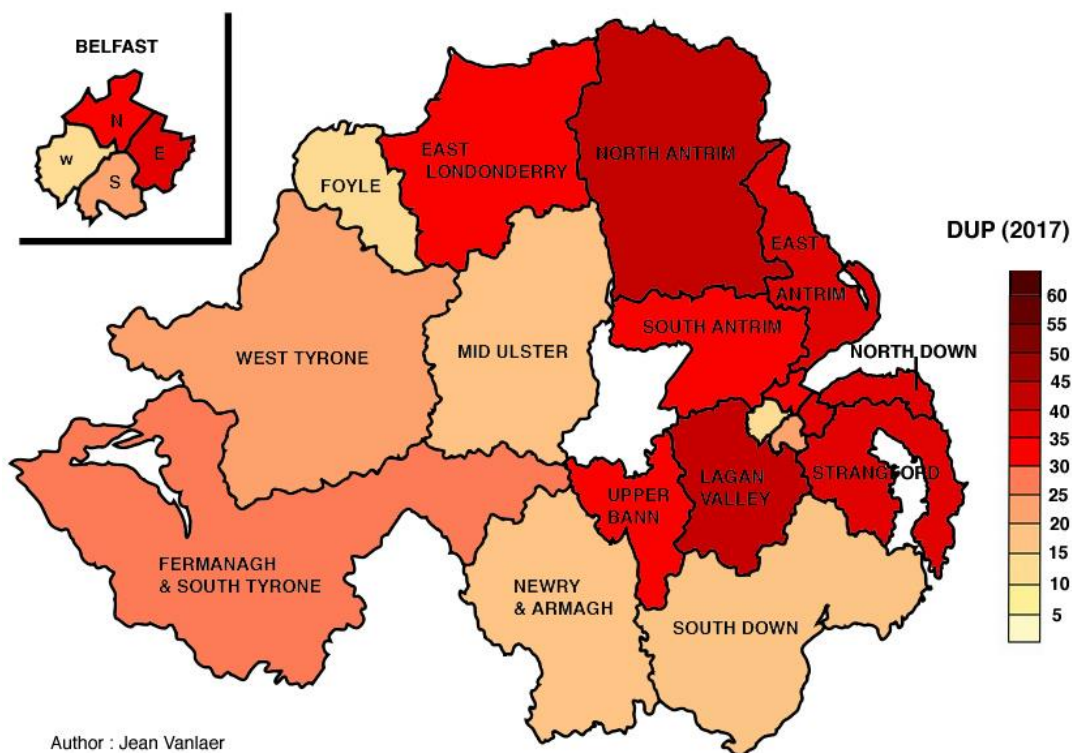
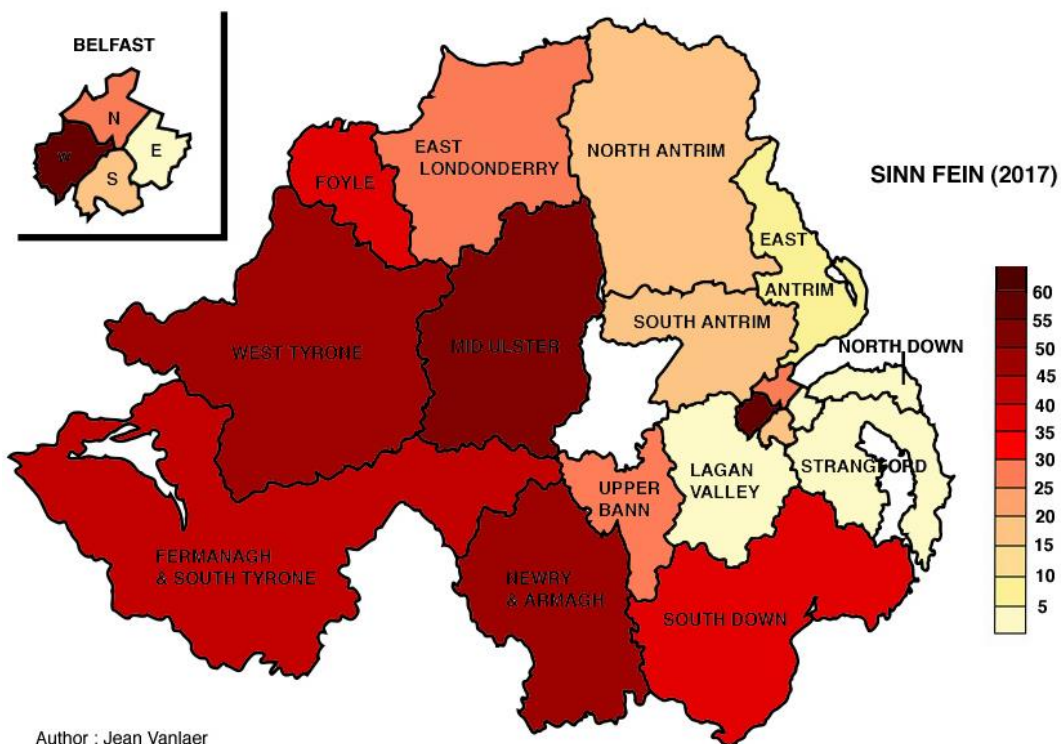
Electorate 46,501,241

Turnout 72.2%

Rejected ballots 26,033

How results are calculated

Додаток 10. Підтримка «Шинн Фейн» та ДЮП на виборах до Асамблеї Північної Ірландії 2017 року³³⁵.

³³⁵ Kireev A. Northern Ireland. Assembly Election 2017 [Electronic resource] / Alex Kireev // Electoral Geography – Mode of access: World Wide Web: <https://www.electoralgeography.com/new/en/countries/n/northern-ireland/northern-ireland-assembly-election-2017.html/nggallery/thumbnails> (viewed on June 4, 2020). – Title from the screen.

Додаток 11. Пріоритетність голосування за спільнотами протестантів та католиків у Північній Ірландії 2016 року³³⁶.

TABLE 5: FIRST PREFERENCES BY COMMUNITY BACKGROUND, 2016

Party	Protestant	Catholic	Other	Total
DUP	48%	2%	7%	28%
UUP	21%	1%	15%	13%
TUV	4%	0%	3%	2%
UKIP	3%	0%	3%	2%
Other unionist	4%	1%	2%	3%
(All Unionist)	81%	4%	30%	48%
APNI	11%	7%	31%	10%
GPNI	4%	3%	13%	4%
PBPA	0%	7%	0%	3%
Ind	2%	3%	6%	3%
(All Centre)	17%	20%	51%	19%
SF	1%	41%	11%	17%
SDLP	1%	34%	8%	14%
Other nationalist	0%	2%	0%	1%
(All Nationalist)	2%	76%	19%	32%
No. of cases	1,313	934	89	2,336

Source: NIAS voter survey 2016. Note: figures are column percentages, except for those in the bottom row.

³³⁶ THE 2016 NORTHERN IRELAND ASSEMBLY ELECTION. How voters use STV [Electronic resource]. – P. 23. – / J.COAKLEY, J. GARRY, N. MATTHEWS, J. TILLEY // Electoral Reform Society. – 2017. – Mode of access: World Wide Web: <https://www.electoral-reform.org.uk/wp-content/uploads/2017/06/2016-Northern-Ireland-Assembly-Election.pdf> (viewed on June 4, 2020). – Title from the screen.

Додаток 12. Багатомінальна логістична регресійна модель прогнозування прихильності само-ідентифікованих протестантів до Ольстерської юніоністської партії³³⁷

Table 2. Multinomial logistic regression models predicting partisanship for all self-identified Protestants relative to UUP partisans

	MODEL 1		MODEL 2		MODEL 3	
	DUP	Non-unionist	DUP	Non-unionist	DUP	Non-unionist
Constant	-0.34**	-1.30**	0.25	-1.37**	-1.43**	2.74**
Year						
1989	-1.03**	-0.36	-1.27**	-0.20	-1.34**	-0.05
1991	-1.37**	-0.28	-1.66**	-0.10	-1.79**	0.26
1994	-0.92**	-0.12	-1.06**	-0.09	-1.15**	0.37
1995	-1.09**	-0.20	-1.22**	-0.20	-1.28**	-0.03
1996	-1.57**	0.19	-1.89**	0.20	-1.89**	0.19
1998	-1.11**	-0.31	-1.63**	-0.28	-1.77**	-0.03
2003	0.06	-0.42	0.09	-0.51	-0.13	-0.06
2004	-0.48**	-0.39	-0.50**	-0.42	-0.45**	-0.25
2005	-0.44**	-0.08	-0.39*	-0.08	-0.43*	0.11
2006	-	-	-	-	-	-
Generation						
Good Friday Agreement	1.52**	0.45	1.88**	-0.44	2.01**	-0.97*
IRA ceasefire	1.35**	0.48	1.68**	-0.18	1.78**	-0.97**
SF enters	1.29**	0.63**	1.52**	0.05	1.61**	-0.39*
DUP enters	0.67**	0.49**	0.84**	0.11	0.91**	-0.27
Troubles	0.29*	0.40**	0.38*	0.13	0.43**	-0.20
Pre-Troubles	-	-	-	-	-	-
Sex						
Female			-0.05	0.10	0.01	-0.07
Class						
Service			-0.59**	0.56**	-0.52**	0.45**
Non-manual			-0.40**	0.50**	-0.36**	0.45**
Skilled manual			-0.13	0.40**	-0.11	0.37*
Unskilled manual			-	-	-	-
Education						
Degree			-1.11**	1.18**	-0.93**	0.94**
Post-16			-0.74**	0.60**	-0.62**	0.42**
Up to 16			-	-	-	-
Church attendance						
Weekly			-0.51**	-0.76**	-0.49**	-0.45**
Monthly			-0.57**	-0.66**	-0.57**	-0.37**
Occasionally			-0.34**	-0.43**	-0.32**	-0.39**
Never			-	-	-	-
Denomination						
Free Presbyterian			3.69**	-1.83	3.45**	-1.64
Presbyterian			0.27**	-0.29**	0.24**	-0.17
Methodist			0.15	0.43**	0.16	0.58**
Other Protestant			1.00**	0.63**	1.07**	0.24
Church of Ireland			-	-	-	-
Marital status						
Married			-0.03	-0.17	-0.09	-0.30*
Widowed			-0.10	-0.12	-0.06	-0.28
Divorced			0.18	0.11	0.15	-0.01
Single			-	-	-	-

³³⁷ Tilley J. Political generations in Northern Ireland / J. Tilley, G. Evans. // European Journal of Political Research. – 2010. – Vol. 50, №5. – P. 15-16.

Table 2. Continued.

	MODEL 1		MODEL 2		MODEL 3	
	DUP	Non-unionist	DUP	Non-unionist	DUP	Non-unionist
Children in household			0.11	0.07	0.12	0.05
Left-right (1–5 scale)					–0.15**	0.01
Unionism (1–4 scale)					0.26**	–1.20**
Intolerance (1–3 scale)					0.37**	–0.40**
British national identity					0.21*	–0.56**
NI future in the UK					0.56**	–0.72**
Pseudo R ² (Nagelkerke)	0.14		0.31		0.49	

Notes: * p < 0.05; ** p < 0.01. Unweighted N = 5,193.

Sources: NISASs 1989, 1991, 1994, 1995, 1996; NILTSs 1998, 2004, 2005, 2006; NISMS 1996; NIES 1998, 2003.

Додаток 13. Багатомінальна логістична регресійна модель прогнозування прихильності само-ідентифікованих католиків до СДЛП³³⁸.

Table 3. Multinomial logistic regression models predicting partisanship for all self-identified Catholics relative to SDLP partisans

	MODEL 4		MODEL 5		MODEL 6	
	Sinn Fein	Non-nationalist	Sinn Fein	Non-nationalist	Sinn Fein	Non-nationalist
Constant	–0.65**	–1.16**	0.85**	0.10	–2.25**	2.10**
Year						
1989	–1.60**	–0.16	–1.88**	0.30	–2.20**	0.20
1991	–1.25**	0.74*	–1.55**	–0.40	–1.74**	–0.51
1994	–1.48**	–1.04**	–1.67**	–0.75	–2.12**	–0.69
1995	–1.31**	0.18	–1.68**	0.42	–1.95**	0.31
1996	–1.18**	–0.35	–1.61**	–0.29	–1.51**	–0.44
1998	–0.81**	–1.05**	–1.29**	–0.90**	–1.58**	–0.88**
2003	–0.14	–0.51	–0.23	–0.37	–0.70**	–0.37
2004	–0.65**	–0.53	–0.77**	–0.45	–0.64**	–0.44
2005	–0.45*	–0.46	–0.43	–0.35	–0.62*	–0.26
2006	–	–	–	–	–	–
Generation						
Good Friday Agreement	1.48**	0.13	1.80**	–0.29	2.20**	–0.59
IRA ceasefire	1.03**	–0.18	1.05**	–0.66	1.14**	–0.64
SF enters	1.02**	–0.15	1.10**	–0.44*	1.15**	–0.53*
DUP enters	0.55**	–0.14	0.56**	–0.29	0.56**	–0.21
Troubles	0.24	0.40*	0.37	0.34	0.46*	0.17
Pre-Troubles	–	–	–	–	–	–

³³⁸ Tilley J. Political generations in Northern Ireland / J. Tilley, G. Evans. // European Journal of Political Research. – 2010. – Vol. 50, №5. – P. 18–19.

Sex				
Female	-0.57**	0.26*	-0.38**	0.09
Class				
Service	-0.38*	0.39	-0.35	0.44*
Non-manual	-0.30	0.28	-0.24	0.18
Skilled manual	-0.29	0.08	-0.23*	0.01
Unskilled manual	-	-	-	-
Education				
Degree	-1.15**	-0.06	-1.22**	0.12
Post-16	-0.48**	0.08	-0.33**	0.03
Up to 16	-	-	-	-
Church				
attendance				
Weekly	-0.71**	-1.70**	-0.73**	-1.38**
Monthly	-0.65**	-1.36**	-0.73**	-1.11**
Occasionally	-0.37	-0.89**	-0.41	-0.71*
Never	-	-	-	-
Marital status				
Married	-0.22	-0.15	-0.24	-0.24
Widowed	-0.39	-0.54	-0.46	-0.55
Divorced	0.08	-0.24	-0.08	-0.27
Single	-	-	-	-
Children in household	0.28*	-0.29	0.27*	-0.22
Left-right (1-5 scale)			-0.10	-0.09
Nationalism (1-4 scale)			0.62**	-0.64**

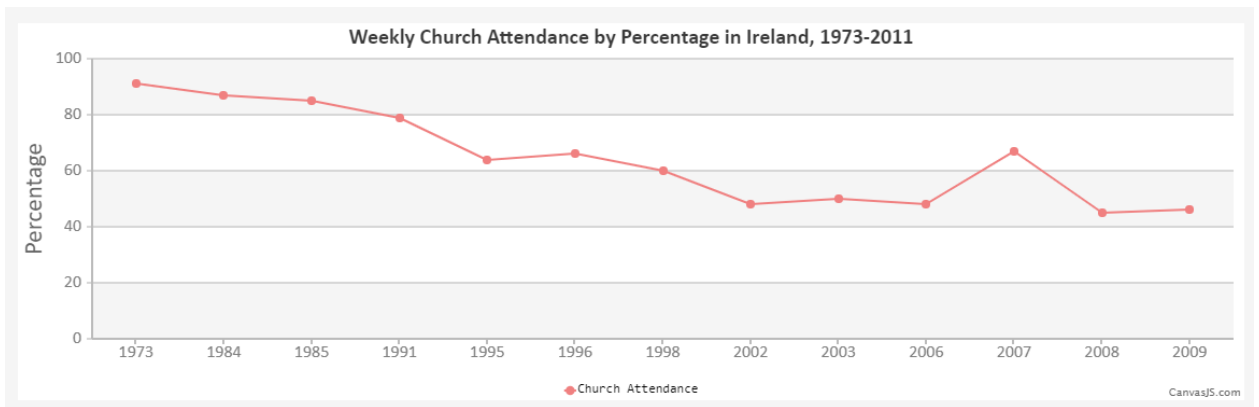
Table 3. Continued.

	MODEL 4		MODEL 5		MODEL 6	
	Sinn Fein	Non-nationalist	Sinn Fein	Non-nationalist	Sinn Fein	Non-nationalist
Intolerance (1-3 scale)					0.49**	0.04
Irish national identity					0.40	-0.74**
NI future in united Ireland					0.92**	-0.30*
Pseudo R ² (Nagelkerke)	0.12		0.22		0.41	

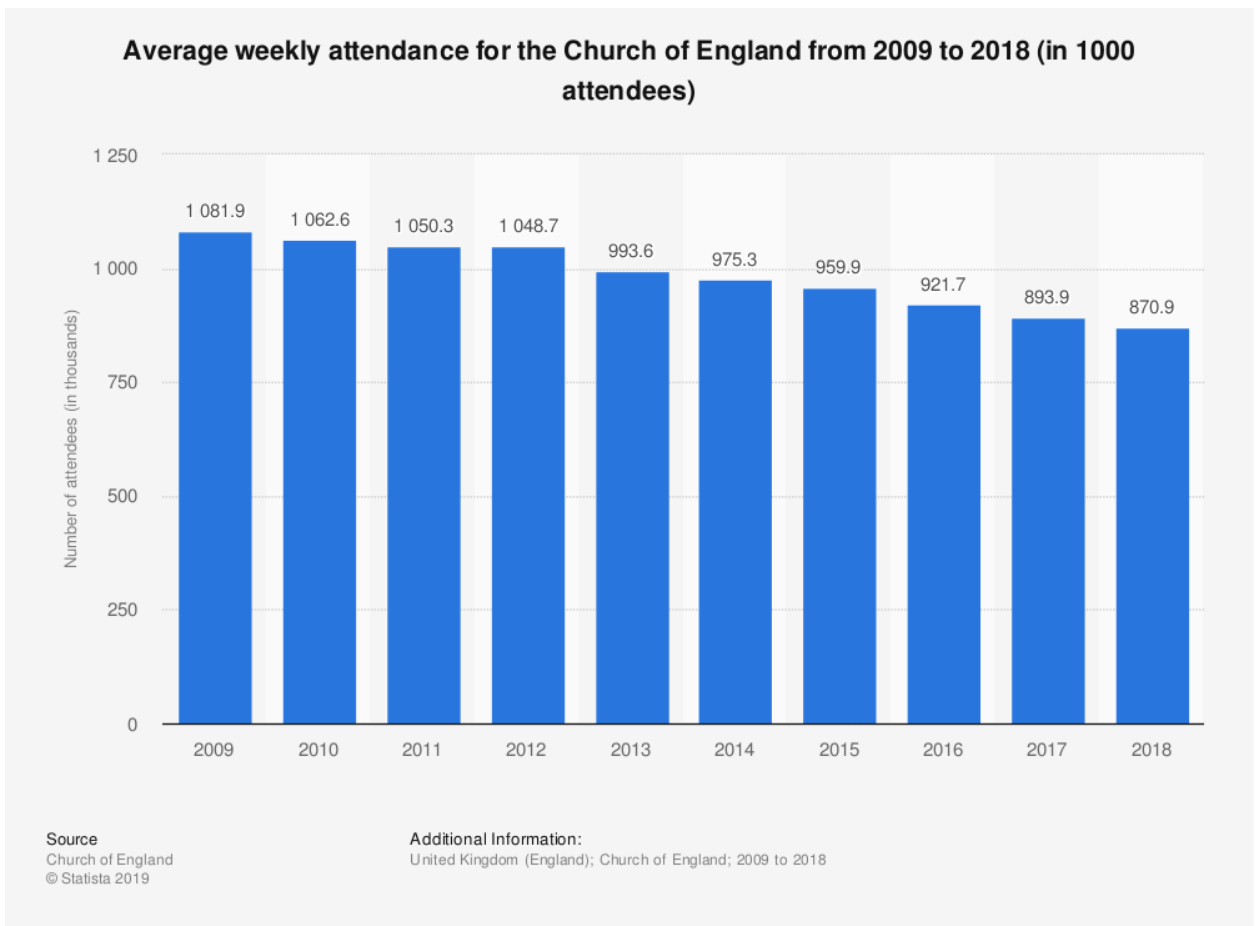
Notes: * $p < 0.05$; ** $p < 0.01$. Unweighted N = 3,383.

Sources: NISASs 1989, 1991, 1994, 1995, 1996; NILTSs 1998, 2004, 2005, 2006; NISMS 1996; NIES 1998, 2003.

Додаток 14. Тижневє відвідування церкви в Ірландії, 1973-2011 роки³³⁹.

Додаток 15. Тижневє відвідування церкви в Британії, 2009-2018 роки³⁴⁰.

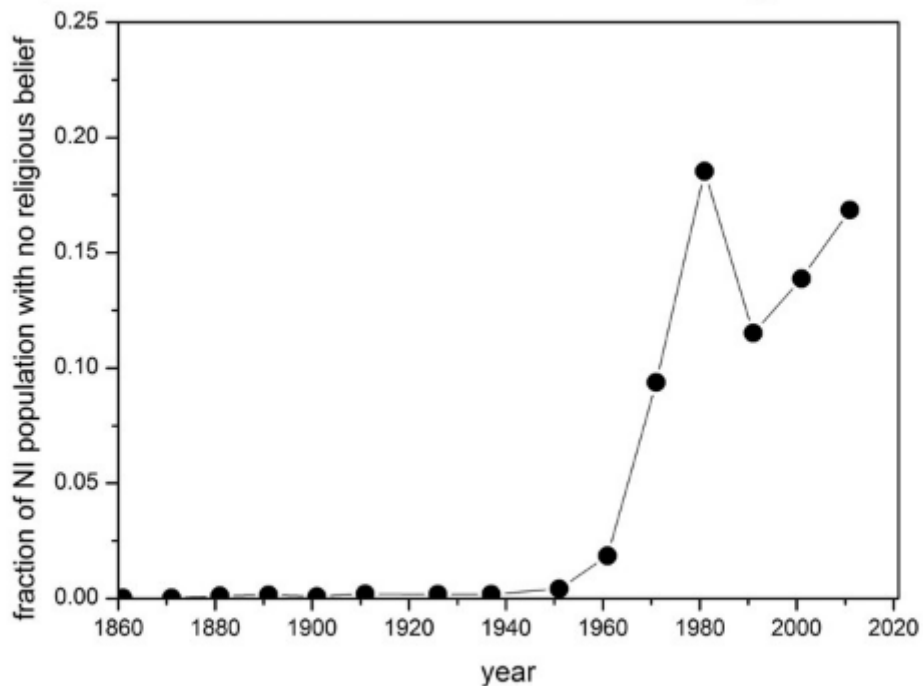

³³⁹ Irish Census (2016) [Electronic resource] // Faith Survey – Mode of access: World Wide Web: <https://faithsurvey.co.uk/irish-census.html> (viewed on June 4, 2020). – Title from the screen.

³⁴⁰ Average weekly attendance for the Church of England from 2009 to 2018(in 1000 attendees) [Electronic resource] // Statista. – 2019. – Mode of access: World Wide Web: <https://www.statista.com/statistics/369080/church-of-england-attendance-by-service-uk/> (viewed on June 4, 2020). – Title from the screen.

Додаток 16. Зростання нерелігійних конфесій у Північній Ірландії³⁴¹.

150 years of the rise of the non-religious in N.I.

The anomalous data point for 1981 is a result of a 'protest' census return during the 1981 IRA hunger strikes

³⁴¹ Collapsing churches in Northern Ireland [Electronic resource] – Mode of access: World Wide Web: <http://www.saintsandseptics.org/collapsing-churches-in-northern-ireland/> (viewed on June 4, 2020). – Title from the screen.

Додаток 17. «Стіни миру» у Північній Ірландії³⁴².

Peace Wall, Belfast © Nick / Flickr

Derry Peace Line © nathaniel stren / Flickr

³⁴² McGrade N. The Story Behind Northern Ireland's Peace Walls [Electronic resource] / Niall McGrade // Culture Trip. – 2017. – Mode of access: World Wide Web: <https://theculturetrip.com/europe/united-kingdom/northern-ireland/articles/the-story-behind-northern-irelands-peace-walls/> (viewed on June 4, 2020). – Title from the screen.

Додаток 18. Графіті на одній зі «стін миру» за їх знесення³⁴³.

A mural on the Falls Road in west Belfast in protest of the peace walls coming down. "End sectarianism, bring down the walls," it reads.

---

³⁴³ Grattan S. Northern Ireland still divided by peace walls 20 years after conflict [Electronic resource] / Steven Grattan // The World. – 2020. – Mode of access: World Wide Web: <https://www.pri.org/stories/2020-01-14/northern-ireland-still-divided-peace-walls-20-years-after-conflict> (viewed on June 4, 2020). – Title from the screen.

АНОТАЦІЯ

Дипломної роботи

Тема: «НЕСТАБІЛЬНИЙ МИР У БРИТАНСЬКО-ІРЛАНДСЬКИХ ВІДНОСИНАХ: БРЕКСІТ ЯК НОВИЙ ВИКЛИК»

Студентка: Кузьменко Дарина Олександрівна

Рік навчання, факультет: 2-ий рік навчання магістратури, факультет соціальних наук і соціальних технологій (ФСНСТ)

Науковий керівник: кандидат політичних наук Зубрицька Л. Й.

Рецензент:

(вчений ступінь, вчене звання, прізвище та ініціали)

Захищена "15" червня 2020 р.

Короткий зміст роботи

Дослідження присвячене встановленню теоретичних засад конфлікту в Північній Ірландії, визначенню факторів конфліктності британсько-ірландських відносин в т. ч. на сучасному етапі, а також обґрунтуванню Брексіту як виклику 21 століття та нового фактору впливу на конфліктність відносин, та розробленню сценаріїв наслідків виходу Великобританії з ЄС для Північної Ірландії. У роботі розглянуто такі теоретичні засади конфлікту: теорія людських потреб Дж. Бертона, теорія етнічних та релігійних конфліктів, концепція територіальності Дж. Васкеса та політичних конфліктів. Встановлено причини диспутів на таких рівнях конфлікту: індивідуальному, організаційно груповому та суспільному, міжнародному рівнях. Розглянуто етнічний та релігійний фактор, територіальний та політичний фактори конфлікту в Північній Ірландії. Обґрунтовано виклик Брексіт на сучасному етапі британсько-ірландських відносин та спрогнозовано сценарії наслідків виходу Великобританії з ЄС для Північної Ірландії з урахуванням тенденцій в медіа.

Ключові слова: конфлікт у Північній Ірландії, британсько-ірландські відносини, соціально-політичний конфлікт, теорія людських потреб Дж.

Бертон, теорія етнічних та релігійних конфліктів, концепція територіальності Дж. Васкеса, етнічний, релігійний, територіальний, політичний фактори конфлікту, Брексіт, наслідки для Північної Ірландії.

Short summary

The study is devoted to establishing the theoretical foundations of the conflict in Northern Ireland, identifying the factors of conflict in British-Irish relations, including these at the present stage, as well as justifying Brexit as a challenge of the 21st century and a new factor influencing conflict, and developing scenarios for Northern Ireland. The following theoretical principles of conflict are considered in the work: J. Burton's theory of human needs, the theory of ethnic and religious conflicts, J. Vazquez's concept of territoriality and political conflicts. The following factors of conflict in Northern Ireland have been identified: the ethnic and religious factors, territorial and political factors of the conflict. Grounds for disputes have been identified at the following levels of conflict: individual, organizational, group and social, international levels. The Brexit challenge at the present stage of British-Irish relations is substantiated and scenarios of the consequences of Great Britain's withdrawal from the EU for Northern Ireland are predicted with account of media tendencies.

Key words: conflict in Northern Ireland, British-Irish relations, socio-political conflict, J. Burton's theory of human needs, theory of ethnic and religious conflicts, J. Vazquez's concept of territoriality, ethnic, religious, territorial, political factors of conflict, Brexit, consequences for Northern Ireland.